

Projekt zřízení poradenského centra jako neziskového zařízení v oblasti sociálních služeb

Bc. Helena Víchová

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Helena VÍCHOVÁ**
Studijní program: **N 6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**

Téma práce: **Projekt zřízení poradenského centra jako
neziskového zařízení v oblasti sociálních služeb**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Rozeberte problematiku založení a fungování neziskových organizací.
- Prostudujte příslušnou legislativu týkající se sociálního zabezpečení se zaměřením na oblast sociálních služeb.

II. Praktická část

- Provedte základní analýzu současné situace poskytování služeb sociálního poradenství a prevence ve správním obvodu města Opavy.
- Zpracujte návrh zřízení neziskového zařízení poskytujícího služby sociálního poradenství a prevence.

Závěr

Rozsah práce: cca 70
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

[1] HYÁNEK, V. *Ekonomika neziskových organizací*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 114 s. ISBN 80-210-3501-3.

[2] NOVOTNÝ, J. a kol. *Ekonomika a řízení neziskových organizací (zejména nevládních organizací)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 156 s. ISBN 80-245-0792-7.

[3] ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 93 s. ISBN 80-210-3031-3.

[4] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Libor Šnědar, Ph.D.
Ústav regionálního rozvoje, veřejné správy a práva
Datum zadání diplomové práce: 9. března 2009
Termín odevzdání diplomové práce: 4. května 2009

Ve Zlíně dne 9. března 2009

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

prof. RNDr. René Wokoun, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Hlavním cílem této práce je navrhnout projekt založení a fungování poradenského zařízení pro obyvatele konkrétního regionu. Teoretická část zahrnuje dvě samostatné oblasti. První zpracovává teoretické poznatky o neziskovém sektoru a organizacích v něm působících, druhá část se zabývá systémem poskytování sociálních služeb v ČR. V praktické části je zmapována situace v poskytování sociálních služeb ve vybraném regionu se zaměřením na poskytovatele odborného sociálního poradenství. Závěr praktické části obsahuje vlastní návrh založení poradenského centra včetně jeho pracovní náplně, personálního i technického zajištění, rozpočtu, předpokládaných zdrojů financování a způsobu zajištění propagace.

Klíčová slova: nezisková organizace, sociální služby, poradenství

ABSTRACT

The main objective of this work is to propose a project of the foundation and functioning of a consultancy centre for the population of a specific region. The theoretical part includes two independent fields. The first one deals with the theoretical knowledge about non-profit sector and its organizations, the other one with the system of providing social services in the Czech Republic. The practical part maps the situation in providing social services in a specific region and aims at the grantors of professional social consultancy. The end of the practical part presents my own propose of a consultancy centre including its activities, personnel and technical background, budget, anticipated financial resources and ways of promotion.

Keywords: non-profit organization, social services, consultancy

Děkuji vedoucímu diplomové práce JUDr. Liborovi Šnédarovi, Ph.D za trpělivé vedení a pomoc při tvorbě této diplomové práce a pracovníkům Městského úřadu v Hradci nad Moravicí za vstřícnost a ochotnou spolupráci.

„Pomáhat znamená pomoci lidem tak, aby si dokázali pomoci sami.“

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ORGANIZACE NEZISKOVÉHO SEKTORU	11
1.1 VYMEZENÍ NEZISKOVÉHO SEKTORU	12
1.2 POHLED DO HISTORIE NEZISKOVÉHO SEKTORU	13
1.2.1 Počátky neziskového sektoru a jeho vývoj	13
1.2.2 Transformace neziskového sektoru	14
1.3 TYPOLOGIE NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	15
1.3.1 Členění podle právně organizační normy	16
1.3.2 Členění podle globálního charakteru poslání	16
1.3.3 Členění podle předmětu činnosti	16
2 SOUKROMOPRÁVNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	18
2.1 OBČANSKÁ SDRUŽENÍ	19
2.2 OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI	20
2.3 NADACE A NADAČNÍ FONDY	22
2.4 FINANCOVÁNÍ SOUKROMOPRÁVNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	24
2.4.1 Systém veřejného financování	24
2.4.2 Financování z neveřejných zdrojů	26
3 VEŘEJNOPRÁVNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	29
3.1 ORGANIZAČNÍ SLOŽKY	29
3.1.1 Organizační složky státu	29
3.1.2 Organizační složky územních samosprávných celků	31
3.2 PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE	31
3.2.1 Příspěvkové organizace státu	32
3.2.2 Příspěvkové organizace územních samosprávných celků	33
4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY	35
4.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY V SYSTÉMU SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	35
4.1.1 Systém sociálního pojištění	36
4.1.2 Státní sociální podpora	36
4.1.3 Systém sociální pomoci	36
4.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	37
4.3 KATEGORIZACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	39
4.3.1 Sociální poradenství	39
4.3.2 Služby sociální péče	39
4.3.3 Služby sociální prevence	39
4.4 FINANCOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	40
4.4.1 Státní dotace na poskytování sociálních služeb	40
4.4.2 Příspěvek na péči	41
4.5 ZŘIZOVATELÉ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 ANALYTICKÁ ČÁST	46

5.1	VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA OPAVSKÉHO REGIONU	46
5.1.1	Přírodní podmínky	46
5.1.2	Socioekonomické podmínky	47
5.1.3	Mírkoregiony Opavska a euroregion Silesia	50
5.1.4	Statutární město Opava	52
5.2	OPAVSÝ REGION Z POHLEDU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	53
5.2.1	Péče o děti a rodinu	54
5.2.2	Péče o osoby se specifickými sociálními problémy	55
5.2.3	Péče o osoby se zdravotními problémy	57
5.2.4	Péče o národnostní menšiny	59
5.2.5	Péče o seniory	60
5.3	POSKYTOVATELÉ SLUŽEB ODBORNÉHO SOCIÁLNÍHO PORADENSTVÍ	61
5.3.1	Poradenská zařízení určená širokému okruhu osob	62
5.3.2	Odborné sociální poradenství specificky zaměřené	64
6	PROJEKTOVÁ ČÁST.....	66
6.1	PŘEDSTAVENÍ VYBRANÉ LOKALITY PRO UMÍSTĚNÍ PROJEKTU	66
6.1.1	Základní charakteristika obce	66
6.1.2	Socioekonomická situace	67
6.1.3	Sociální služby v obci	70
6.2	VÝCHODISKA PROJEKTU	71
6.2.1	Dopady světové finanční krize na socioekonomickou situaci v regionu	71
6.2.2	Potřeba zřízení poradenského centra	73
6.3	NÁVRH ZŘÍZENÍ PORADENSKÉHO CENTRA	74
6.3.1	Cíl projektu	74
6.3.2	Předmět činnosti poradenského centra	75
6.3.3	Právní forma poradenského zařízení	77
6.3.4	Technické a personální zajištění	81
6.3.5	Předběžný rozpočet nákladů projektu	83
6.3.6	Předpokládané zdroje financování projektu	85
6.3.7	Časový harmonogram realizace projektu	88
6.3.8	Publicita a propagace poradenského centra	88
	ZÁVĚR	91
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	96
	SEZNAM OBRÁZKŮ	97
	SEZNAM TABULEK	98
	SEZNAM PŘÍLOH	99

ÚVOD

V životě každého člověka se někdy vyskytnou situace, které se na první pohled zdají velmi složité, dokonce neřešitelné. Většina obtížných životních situací, v nichž se každý z nás může ocitnout, má však svá východiska. Pokud je nejsme schopni řešit vlastními silami a nevíme si rady, je vhodné vyhledat pomoc kvalifikovaného odborníka. Odborné poradenství představuje profesionální vedení založené na vztahu poradce a klienta, jehož účelem je pomáhat lidem v nepříznivé životní situaci s cílem najít řešení jejich problémů. Pomáhat znamená pomoci lidem tak, aby si dokázali pomoci sami.

Aktuálním jevem, který je příčinou mnoha krizových situací a který se určitým způsobem dotýká téměř každého z nás, je světová finanční a hospodářská krize. Ekonomický růst se zpomaluje, poptávka po zboží a službách určitých odvětví klesá, firmy přicházejí o zakázky a jsou nuceny omezovat výrobu i personální stavy. Nově propuštěných lidí, kteří nemohou nalézt uplatnění na trhu práce, rychle přibývá. Vlivem omezování výroby klesají také platy zaměstnanců, řada firem pozastavila růst mezd a rodinám se tak snížily příjmy a některé zadlužené domácnosti nejsou schopny dostát svým závazkům. Všechny tyto skutečnosti se určitým způsobem podepisují na psychickém stavu lidí.

V regionu, ve kterém žiji, a zejména v mém rodném městě jsou dopady hospodářské krize obzvlášť patrné. Je to způsobeno především omezováním výroby a propouštěním zaměstnanců místní firmy, která podniká v automobilovém průmyslu - odvětví nejvíce postiženém krizí. Situace je závažná, protože tato firma představuje jednoho z největších zaměstnavatelů v regionu.

Zpracováním této diplomové práce bych chtěla přispět k řešení současné situace v mém rodném městě. Téma „Projekt zřízení poradenského centra jako neziskového zařízení v oblasti sociálních služeb“ jsem si zvolila proto, že věřím, že realizací tohoto projektu bude poskytnuta pomocná ruka lidem, kteří v důsledku hospodářské krize přišli o zaměstnání, jejich rodinám i všem potřebným občanům města.

Cílem mé diplomové práce je navrhnout postup založení a fungování poradenského zařízení pro občany města Hradce nad Moravicí a jeho okolí. Na základě zmapování situace v poskytování poradenských služeb v opavském regionu, specifikuji náplň činnosti poradenského centra, navrhnu zdroje financování, jeho personální a technické zajištění a také způsoby, jak zajistit poradenskému centru propagaci.

Tato diplomová práce je členěna do šesti kapitol. První kapitoly uvádí teoretické poznatky z oblasti neziskového sektoru a zaměřují se na charakteristiku vybraných forem neziskových organizací, které v tomto sektoru působí. Teoretickou část ukončuje kapitola věnovaná systému poskytování sociálních služeb v ČR.

Praktická část diplomové práce se dělí na dvě kapitoly - na analytickou a projektovou část. Analytická část představuje opavský region především z pohledu sociálních služeb a mapuje situaci v poskytování odborného sociálního poradenství v tomto regionu. Projektová část obsahuje vlastní návrh zřízení a fungování poradenského centra.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ORGANIZACE NEZISKOVÉHO SEKTORU

Neziskové organizace plní v naší společnosti významnou roli, pomáhají stabilizovat a kultivovat občanskou společnost, ve které podporují demokratické principy jejího fungování. Zajišťují poskytování celé řady služeb pro nejrůznější cílové skupiny ve společnosti. Reagují tak na nedostatky v systému služeb, zabezpečovaných státní správou a tržním sektorem. Díky sponzorství, dárcovství a značnému podílu dobrovolné práce mohou neziskové organizace působit v oblastech, které stojí mimo zájem podnikatelských subjektů.

Činnost neziskových organizací se orientuje na poskytování služeb pro své členy či širokou veřejnost, čímž naplňují servisní funkci. Plní také participační funkci a to tak, že poskytují občanům prostor pro účast na veřejném životě společnosti, umožňují jim ovlivňovat rozhodovací procesy, jež se dotýkají jejich zájmů. Jejich přínos nespočívá jen v informovanosti občanů o těchto problémech, snaží se také utvářet konsenzus v různorodosti názorů a společné zájmy prezentovat a obhajovat.

Bez důvěry veřejnosti by neziskové organizace nemohly účinně fungovat. Velmi důležité je, zda jsou pozitivně vnímány ze strany občanů a zda existuje mezi lidmi povědomí o aktivitách neziskových organizací. Pokud získají podporu obyvatel, mohou pak snadněji plnit svá poslání a účinně přispívat k formování občanské společnosti. Příčiny vzniku neziskových organizací mohou souviset s ekonomickou situací ve společnosti, kdy existence veřejného sektoru (státního i nestátního) bývá spojována s tržním selháním. Jiné pojetí vidí příčiny existence neziskového sektoru v politicko-sociálním kontextu, kdy se neziskovým organizacím přisuzuje podíl na vytváření občanské společnosti.

Nezisková organizace je široký pojem, který zahrnuje organizace různé velikosti, oboru činnosti, právní formy, míry veřejné prospěšnosti či stupně formalizace. Je proto velmi obtížné vymezit obecný model neziskové organizace. Pojem nezisková organizace je běžně používán, přitom není definován žádným platným právním předpisem v České republice. (Dlouho se neúspěšně polemizovalo o zvláštním zákonu, který by specifikoval neziskovou organizaci, upravoval její vznik, předmět činnosti i hospodaření.) Pokud bychom chtěli definovat neziskovou organizaci, můžeme přitom vycházet ze zákona o daních z příjmů. Ten o neziskových organizacích hovoří jako o organizacích, které nebyly založeny nebo zřízeny za účelem podnikání. Blíže však tento pojem nekonkretizuje, uvádí dále výčet jednotlivých forem neziskových organizací.

Obecně jsou neziskové organizace vymezovány jako organizace, které nebyly založeny za účelem dosažení a rozdělení zisku. Jsou to právnické osoby (s výjimkou organizačních složek), mají svého zřizovatele, zakládají se podle různých právních předpisů a podléhají registraci na místech k tomu zákonem určených. Pokud tyto organizace vytvoří účetní zisk, nemohou jej použít k přerozdělení mezi jejich vlastníky, správce nebo zakladatele. Vykázaný zisk musí zpětně použít pro realizaci svého poslání, plnění svých cílů nebo investovat do rozvoje své organizace, např. rozšířením služeb, které poskytují. Důraz se zde přikládá především na výsledky hlavního poslání organizace, přičemž výše příjmů z něj stojí obvykle až na druhém místě. Pro neziskovou organizaci není motivací jejího konání zisk, ale uspokojení potřeb vlastních členů nebo profituje z uspokojení společenské potřeby jakožto veřejného zájmu.

1.1 Vymezení neziskového sektoru

Na neziskový sektor je možné pohlížet ze dvou úhlů pohledu, jako na segment národní ekonomiky nebo jako na jeden z aspektů občanské společnosti. Tyto úhly pohledu se vzájemně nevyklučují, společně pomáhají charakterizovat podstatu existence neziskových organizací.

Z ekonomického hlediska můžeme neziskový sektor vymezit prostorem, který je neziskovým organizacím určen v rámci národní ekonomiky. Národní hospodářství se podle principu financování dělí na sektor ziskový (komerční) a sektor neziskový. Společně vytvářejí tzv. smíšenou ekonomiku státu, tedy hospodářské prostředí, ve kterém se oba sektory spolupodílejí na řešení ekonomických situací. „Neziskový (netržní) sektor je ta část národního hospodářství, ve které subjekty v ní fungující a produkující statky získávají prostředky pro svoji činnost cestou tak zvaných přerozdělovacích procesů, jejichž principy jsou podrobně popsány a zkoumány prostřednictvím veřejných financí.“¹ Cílovou funkcí neziskového sektoru není dosahování zisku určeného k přerozdělení mezi řídicí či vlastnické struktury, je to především dosažení užitku, který má zpravidla podobu veřejné služby.

Neziskový sektor můžeme vymezit také jako prvek občanské společnosti. Občanskou společnost charakterizujeme jako společnost, která má zájem aktivně participovat na veřejném

¹ REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2007. s. 14.

dění v obci, regionu či státu, která má zájem se vzájemně sdružovat a diskutovat obecné problémy, přijímat k nim stanoviska a být partnerem orgánům složeným z demokratických zástupců. Organizace neziskového sektoru typicky vznikají jako projev občanské iniciativy tedy tzv. „zdola“, primárně slouží k uspokojování menšinových zájmů skupin, které stát sám o sobě není schopen nebo ochoten zajišťovat. Občanská společnost a nestátní neziskové organizace jsou v jistém slova smyslu určitou protiváhou k zastupitelské demokracii, která má tendenci degradovat občana na roli voliče a preferovat většinové zájmy.

Neziskový sektor zahrnuje dvě skupiny neziskových organizací. První z nich jsou vládní (státní, veřejné) neziskové organizace, jež zabezpečují zejména realizaci výkonu veřejné správy na úrovni státu, kraje či obce. Mají formu organizačních složek státu a územních samosprávných celků nebo formu příspěvkových organizací státu, kraje či obce. Druhým typem jsou nevládní (nestátní, soukromé) neziskové organizace, jež jsou založeny soukromou fyzickou nebo právnickou osobou. Nestátní neziskové organizace jsou institucionálně oddělené od veřejné správy a podílejí se na veřejné politice v rámci občanské společnosti.

1.2 Pohled do historie neziskového sektoru

Historické kořeny neziskového sektoru sahají až do doby vzniku státního uspořádání. Lidé se vždy chtěli nějakým způsobem sdružovat, odklonit se od centrální moci. Jedním z prvních občanských seskupení byly zřejmě obce. Vznikala i seskupení kultovního, profesního, politického a jiného charakteru. Mocenská politika státu však tyto aktivity důsledně potlačovala.

1.2.1 Počátky neziskového sektoru a jeho vývoj

Charakter novodobého neziskového sektoru v českých zemích byl ovlivňován rakousko-uherskými spolkovými tradicemi. Postavení podobné jako dnešní nestátní neziskové organizace měly v rakouském i pak v prvorepublikovém právu nadace jako právnické osoby soukromého práva. Zařízeními veřejné správy byly fondy a ústavy, v nichž se přerozdělovaly veřejné prostředky na různorodé účely neziskového charakteru. V době národního obrození vznikaly spolky především s vlasteneckým posláním, ale také regionální a místní spolky, které se věnovaly osvětě, charitě apod.

V roce 1867 byl vydán velmi liberální Spolkový zákon, který významně přispěl k rozvoji neziskových organizací. Vznikla celá řada nových spolků, mezi nimi například hasičské sbory, sportovní kluby, pěvecké a divadelní spolky, Klub českých turistů aj.

V devadesátých letech počet spolků a organizací přesáhl 10 000 a jejich činnost pokrývala rozsáhlé spektrum života společnosti. Tento bohatý spolkový život se stal charakteristickým pro české země a řada tehdy vzniklých spolků vyvíjí svou činnost s nuceným přerušením v období válek a totality dodnes.

Nebývalý rozkvět ve zřizování neziskových organizací nastal po roce 1918. V samostatném Československu se rozšířil prostor pro svobodnou činnost nejrůznějších dobrovolných iniciativ v oblasti zdravotnictví, kultury, sportu, sociální péče a vzdělávání, vznikaly nové politické strany, náboženská hnutí či spolky národnostních menšin. Tyto neziskové organizace se stále organizačně zdokonalovaly, zvyšovaly svou odbornost a rozšiřovaly okruh své působnosti. Tento vývoj byl násilně ukončen vpádem německých okupantů v roce 1939.

Poválečná obnova neziskového sektoru byla přerušena nástupem komunistického režimu. Organizace nestátního charakteru poskytující veřejně prospěšné služby se nahrazovaly státními příspěvkovými a rozpočtovými organizacemi. Činnost spolkových organizací vzájemně prospěšného charakteru byla omezována a kontrolována orgány komunistické strany. Všechny spolky se postupně sloučily do tzv. dobrovolných organizací (např. jednotné odborové organizace, organizace mládeže, žen), staly se složkami Národní fronty Čechů a Slováků a sdružování občanů se tak přesouvalo do masových organizací. V této době ojediněle vznikala i organizační seskupení, jejichž účelem bylo obhajovat občanské svobody a prosazovat dodržování lidských práv (např. Charta 77), jejich činnost byla všemožně potlačována ze strany státní moci.

1.2.2 Transformace neziskového sektoru

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 se společnost ocitla ve zcela jiné situaci, vše se přizpůsobovalo novým tržním podmínkám a postavení neziskových organizací se ztížilo. Musely obhajovat své pozice, projít procesem odstátňování. Neziskové organizace oddělující se od státního sektoru nově řešily svou finanční situaci, některé z nich se staly ekonomicky závislými na zdrojích ze zahraničí nebo na tržním sektoru, část odpovědnosti za jejich finanční způsobilost přešla na obce.

Na povědomí občanské společnosti mají stále vliv negativní zkušenosti z období komunistického režimu. Přetrvává nedůvěra mezi občany navzájem i mezi nimi a státem, občané nejsou ještě zvyklí se sami sdružovat a není jim vlastní obhajovat své zájmy. Tyto převzaté vzorce chování, které jsou dědictvím po totalitním režimu, se překonávají jen pomalu a

obtížně. V části společnosti stále přetrvává skeptický postoj k angažování se prostřednictvím občanských organizací a k smysluplnosti tohoto počínání. Někteří občané jsou i nadále přesvědčeni, že pouze stát se o ně může dobře postarat a že oni sami pro to nemohou celkem nic udělat. Nechuť riskovat nebo dostat se do zbytečných problémů vedla k tomu, že podpora veřejnosti nově vznikajícím neziskovým organizacím byla slabá a to ztěžovalo jejich postavení a vyjednávací pozici vůči státním institucím. Přesto počet spontánně vzniklých nevládních organizací, občanských sdružení, církví a spolků rostl. Můžeme pozorovat především nárůst počtu nadací, jejichž vznik je však často spojen se spekulativním přístupem jejich zakladatelů.

Jednou z příčin dynamického nárůstu počtu organizací nestátního neziskového sektoru je s velkou pravděpodobností navazování na tradici bohatého spolkového života v demokratických podmínkách první republiky. Některé spolkové organizace např. Junák, Sokol či církevní charita byly nejen obnoveny, ale i restituovaly svůj majetek a to vše za značné podpory státu. „Další vysvětlení rychlého nárůstu počtu nestátních neziskových organizací lze najít v tzv. teorii heterogenity, podle které tento stav zapříčiňují selhání státu i trhu v oblasti poskytování služeb současné heterogenní společnosti, která sestává z velkého množství rozmanitých skupin občanů (náboženských, sociálních, národnostních apod.).“² Všechny tyto jevy určitým způsobem ovlivnily transformaci neziskového sektoru a lidé se postupně stále častěji začali zapojovat do občanských a spolkových aktivit.

1.3 Typologie neziskových organizací

V české odborné literatuře se uvádí mnoho způsobů, jak kategorizovat různé typy neziskových organizací. V této kapitole je uveden stručný přehled existujících typů neziskových organizací, podrobněji jsou analyzovány ty nejběžnější z nich. Rozmanitost poslání a cílů organizací vyvolává potřebu jejich kategorizace podle vybraných kritérií, kterými jsou především právně organizační norma, globální charakter poslání a předmět činnosti neziskové organizace.

² ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: MU v Brně, 2002, s. 18

1.3.1 Členění podle právně organizační normy

Tento typ členění vychází ze zákona o dani z příjmů, který definuje tzv. organizaci charakteru právnické osoby, jež není založena za účelem podnikání. Zákon uvádí celou řadu těchto organizací, mezi nimi např. územní samosprávné celky, státní fondy, příspěvkové organizace či veřejné vysoké školy aj. Zejména organizace nestátního charakteru mohou mít celou řadu právních forem. V České republice jsou rozhodujícími právními formami neziskových organizací podle počtu a zaměření činnosti především:

- občanská sdružení,
- nadace a nadační fondy,
- obecně prospěšné společnosti,
- církve a náboženské společnosti.

1.3.2 Členění podle globálního charakteru poslání

Toto kritérium je vymezeno podle hranice mezi vzájemně a veřejně (obecně) prospěšnou činností organizací. Podle ní se neziskové organizace člení na:

- Organizace veřejně prospěšné (Public Benefit Organizations), jejichž účel spočívá v produkci veřejných a smíšených statků, které jsou určeny pro potřeby veřejnosti.
- Organizace vzájemně prospěšné (Mutual Benefit Organizations), které jsou zakládány za účelem vzájemné podpory a uspokojování potřeb svých členů. Jde například o ochranu zájmů skupin občanů nebo profesních zájmů (např. odborové organizace, profesní komory).

1.3.3 Členění podle předmětu činnosti

Kategorizace neziskových organizací podle předmětu jejich činnosti se uvádí podle několika možných klasifikací. V současné době Český statistický úřad používá systém klasifikace netržních činností Organizace spojených národů (COPNI), jež uvádí tuto strukturu neziskové činnosti:

1. Rekreační, kulturní služby
2. Vzdělávací služby, výzkum
3. Služby zdravotnické
4. Sociální služby
5. Náboženství a církve

6. Organizace profesní, odborářské a občanská sdružení
7. Ostatní služby, smíšené a nspecifikované³

³ viz ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: MU v Brně, 2002, s. 9

2 SOUKROMOPRÁVNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

V následujících dvou kapitolách je uveden stručný přehled vybraných právních forem neziskových organizací, přičemž podrobněji jsou popsány ty, které se v naší společnosti nejčastěji vyskytují. Abychom mohli neziskové organizace správně charakterizovat, budeme přitom vycházet především ze stávající právní úpravy jednotlivých forem neziskových organizací. Neziskové organizace jsou v těchto kapitolách uspořádány do dvou hlavních skupin podle toho, v jakém sektoru národní ekonomiky působí, na neziskové organizace soukromoprávní a neziskové organizace veřejnoprávní.

Neziskové organizace soukromoprávní působí v občanském (nevládním) sektoru, v němž se občané ať už formálním nebo neformálním způsobem aktivně zapojují do činnosti, která nepřináší komerční zisk a je ku prospěchu určité části společnosti. V občanském sektoru se hospodaří hlavně se soukromým majetkem, je organizován podle samostatných právních norem orientujících se na nestátní neziskové organizace, jejichž aktivity mají povahu buď vzájemně, nebo veřejně prospěšných služeb. K právním subjektům, které působí v občanském (nevládním) sektoru, patří zejména občanská sdružení, zájmová sdružení právnických osob a profesní komory (neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné), dále obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, registrované církve a náboženské společnosti, politické strany a politická hnutí (neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné).

Právní zakotvení organizací nestátního neziskového sektoru prošlo od pádu komunistického režimu mnoha změnami a dodnes se potýká s řadou problémů. Po roce 1989 se začal utvářet prostor pro rozvoj a vznik občanské společnosti. Jedním z prvních kroků bylo schválení zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který de facto umožnil svobodu sdružování deklarovanou v Ústavě ČR. Pro pestré spektrum občanských aktivit však tato jediná právní forma nebyla dostačující. V roce 1991 pak přišel další zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských skupin, který upravoval podmínky pro sdružování osob stejného náboženského vyznání.

Dosavadní mírná pravidla stanovená pro sdružování různorodých aktivit občanů vyvolala postupem času potřebu větší kontroly činnosti neziskových organizací. Následkem toho byla ustanovena další právní forma sdružování – nadace. Benevolentní pravidla pro hospodaření nadací, vzniklých po roce 1989, jim umožňovala financovat nejrůznější činnosti, jež mnohdy nebyly v souladu s účelem, na něž byly peníze vybírány. Nový nadační zákon

č. 227/1997 Sb. tak zpřísnil podmínky pro hospodaření nadací a stanovil výši nadačního jmění. Nadace, které již nespĺňovaly kritéria daná tímto zákonem, pak buď změnily svou právní formu, nebo přestaly existovat, a tak z více než pěti tisíc nadací, působících do této doby, zůstalo jen několik desítek. Pro zabezpečení tzv. obecně prospěšných služeb přibyl k těmto právním formám další typ neziskové organizace a to obecně prospěšná společnost. Zavedena byla zákonem č. 248/1995 Sb., který však s ohledem na stávající situaci velmi přísně stanovil podmínky činnosti i organizační strukturu, což se odrazilo v malém počtu nově založených obecně prospěšných společností.

2.1 Občanská sdružení

Občanské sdružení je samostatnou právnickou osobou, která vzniká podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Tato právní úprava se netýká sdružování občanů v politických stranách a hnutích, církvích ani sdružování pro výkon vřdělenných činností. Občanské sdružení se zakládá dle práva občanů svobodně se sdružovat zcela bez povolení státních orgánů, které mohou zasahovat do jejich činnosti pouze v mezích zákona. Občanské sdružení vzniká registrací, jež provádí Ministerstvo vnitra ČR. Jako právnické osobě je mu přiděleno identifikační číslo Českým statistickým úřadem.

Návrh na registraci podávají ministerstvu vnitra nejméně tři občané, z nichž alespoň jeden dosáhl plnoletosti. Ministerstvo registruje stanovy sdružení, které musí mít požadované náležitosti jako je např. název sdružení, sídlo, cíl činnosti, orgány sdružení a způsob jejich ustanovení, organizační jednotky sdružení, pokud jsou zřizovány, zásady hospodaření aj. Založení občanských sdružení není zcela libovolné. Není povolen vznik takových spolků, které by popíraly nebo omezovaly práva ostatních občanů, nebo které by svou činností porušovaly zákony či ústavu, podporovaly násilí apod. Těm sdružením, jejichž stanovy neobsahují povinné náležitosti, není registrace povolena.

Zánik sdružení může nastat několika způsoby a to buď dobrovolným rozpuštěním, sloučením s jiným sdružením nebo pravomocným rozhodnutím ministerstva vnitra o jeho rozpuštění. O likvidaci sdružení je zákonem stanovena pouze oznamovací povinnost vůči ministerstvu vnitra, ta však nebývá vždy dodržována, a proto lze jen obtížně zjistit skutečný stav počtu občanských sdružení. K dispozici jsou tak nepřesné statistické údaje o této nejrozšířenější právní formě nevládních neziskových organizací, což může komplikovat situaci třetím osobám (investorům, sponzorům), které vstupovaly do právních vztahů se zaniklými

sduženými. Nevyhovující stav současné úpravy zániku sdružení by mohl být vyřešen obnovením veřejně přístupného rejstříku občanských sdružení a dosáhnout tak mimo jiné posílení právní jistoty a ochrany třetích osob. Občanskému sdružení mohou být poskytnuty dotace ze státních i územních rozpočtů. Hospodaří s majetkem podle obecných předpisů, a pokud je tak uvedeno ve stanovách, může vykonávat i podnikatelské či jiné výdělečné aktivity.

K nejčastějším formám sdružování občanů působících v naší společnosti patří odborové organizace, tělovýchovné jednoty, myslivecká sdružení, spolky žen, rybářů či zahrádkářů a mnoho dalších. K ojedinělým občanským sdružením patří například Obec architektů, Rada státních galerií, zvláštní pozici zaujímá Český červený kříž, jehož postavení je upraveno Ženevskými úmluvami a samostatným zákonem.

Současná a v některých směrech stále nevyhovující právní úprava postavení občanských sdružení měla být nahrazena tzv. zákonem o spolcích, který by odstranil největší úskalí stávajícího zákona o občanských sdruženích. Měl mimo jiné nahradit zavádějící označení „občanské sdružení“, neboť se sdružování netýká pouze občanů jako takových, ale zahrnuje i sdružování právnických osob. Obsahoval také zavedení veřejně přístupného rejstříku spolků a povinnost vypracovat výroční zprávu pro ta sdružení, jež jsou příjemci dotací nebo podnikají. Vládou předložený návrh tohoto zákona byl však v květnu roku 2000 v parlamentu zamítnut. Hlavními argumenty proti schválení bylo přílišné zesílení státní kontroly a zpřísnění administrativního režimu, což by v určitém směru mohlo vést k oklešťování práva na svobodu sdružování.

2.2 Obecně prospěšné společnosti

Obecně prospěšná společnost (o. p. s.) je samostatnou právnickou osobou, jejímž cílem je poskytovat veřejnosti obecně prospěšné služby na základě předem určených podmínek, které jsou pro všechny uživatele stejně stanoveny. Obecně prospěšná společnost je nejmladší formou nestátních neziskových organizací. Jedná se o organizaci servisního typu, která nestojí na členské základně.

Postavení o. p. s. stanovuje zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšné společnosti, který nabyl účinnosti k 1. lednu roku 1996. Podle něj může tato veřejně prospěšná organizace vytvářet zisk, avšak nesmí jej použít ve prospěch svých členů ani nijak rozdělit mezi zakladatele společnosti, jak je tomu u obchodních společností. Vykázaný zisk musí použít

zpětně na poskytování obecně prospěšných služeb a ostatních činností, za jejichž účelem byla založena. Demonstrativní výčet typů obecně prospěšných služeb zákon neuvádí, přiřazení poskytované služby k tomuto charakteru pak závisí na úvaze krajského soudu. Podle stávající právní úpravy požadavek poskytování obecně prospěšných služeb všem za stejných podmínek je problematický v tom smyslu, že neumožňuje sociální diferenciaci při poskytování obecně prospěšných služeb a stanovit tak ceny za služby podle sociálního postavení jejich uživatelů.

Obecně prospěšnou společnost mohou založit fyzické i právnické osoby (včetně obcí), ale také Česká republika zakládací smlouvou, v případě jediného zakladatele se jedná o zakládatelskou listinu. Vznik společnosti je dán dnem zápisu do rejstříku obecně prospěšných společností, který je veden u příslušného krajského soudu. Návrh na zápis do rejstříku musí obsahovat zakládací smlouvu (listinu), která nesmí postrádat potřebné náležitosti, jako jsou údaje o názvu a sídle společnosti, identifikační údaje o zakladatelích, o členech správní a dozorčí rady, způsob jednání těchto orgánů, případné majetkové vklady zakladatelů aj.

V čele společnosti stojí správní rada, která je jejím statutárním orgánem a musí dle zákona vydat statut obecně prospěšné společnosti, jež detailně upravuje interní záležitosti a organizaci společnosti. V určitých případech musí společnost povinně zřizovat také svůj kontrolní orgán - dozorčí radu a to tehdy, pokud hospodaří s majetkem státu nebo územních samosprávných celků, pokud provozuje doplňkovou činnost nebo v případě, že její příjmy přesáhly částku třech miliónů korun. Dozorčí rada dohlíží na činnost společnosti a kontroluje roční účetní závěrku a výroční zprávu. Výkonným orgánem společnosti je ředitel, výkon jeho funkce je neslučitelný s působením ve správní a dozorčí radě.

Tato nestátní nezisková organizace může také podnikat. Souběžně se zabezpečováním obecně prospěšných služeb může společnost vykonávat i vedlejší činnost, ovšem pouze v tom případě, že tím bude dosaženo účelnějšího využití majetku. Tzv. doplňková činnost zároveň nesmí snižovat kvalitu a rozsah poskytovaných veřejných služeb. V účetnictví společnosti musí být hospodaření v doplňkové činnosti důsledně odděleno od účtování nákladů a výnosů z hlavní činnosti a správy společnosti.

Vlastní zdroje financování obecně prospěšné společnosti tvoří její jmění, jež se skládá ze vkladů zakladatelů, fondů společnosti, přijatých darů, dotací ze státního rozpočtu, rozpočtů územních samosprávných celků nebo ze státních fondů, z vlastní činnosti a doplňkové činnosti. Hospodářský výsledek po zdanění je společnost povinna převést v celé výši do re-

zervních fondů, kde bude využit pro krytí ztráty vykázané v minulých či následujících účetních obdobích. Ani část zisku proto není možné použít pro svou činnost či jej převést např. do fondu oprav, pokud společnost vlastní nemovitost, což často bývá předmětem kritiky této právní úpravy. O hospodaření organizace je povinnost vypracovat výroční zprávu, která musí být veřejně přístupná.

Zánik a likvidaci o. p. s. zákon upravuje poměrně detailně, především z důvodu ochrany majetku společnosti. Záměrem této úpravy je zajistit, aby získaný majetek byl využit pro obecně prospěšné účely i po zániku společnosti. Vložený majetek tedy nemůže být vrácen zakladatelům, ale musí být při zániku společnosti nabídnut obci, na jejímž území má společnost své sídlo, pokud ta o něj neprojeví zájem, přebírá likvidační majetek Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Obecně prospěšná společnost zaniká dnem výmazu z rejstříku.

Obecně prospěšné společnosti by měly působit především v sociální oblasti (např. sociální ústavy, penziony pro důchodce), ve zdravotnictví (léčebny dlouhodobě nemocných) nebo také v kulturní oblasti či školství (muzea, divadla). Počet založených o. p. s. je ve srovnání s četností občanských sdružení relativně nízký. Důvodem malé atraktivnosti této právní formy organizací je zřejmě to, že všechny činnosti, které může ze zákona obecně prospěšná společnost vykonávat, je možné zajišťovat i prostřednictvím občanských sdružení. Občanská sdružení však na rozdíl od obecně prospěšných společností mají podstatně volnější právní regulaci a také lepší podmínky pro čerpání dotací z veřejných rozpočtů. Obecně prospěšné společnosti například nemohou žádat pro svůj projekt dotaci od více než jedné instituce veřejné správy. Obecně prospěšné společnosti tak nejsou vůči občanským sdružením nijak zvýhodněny, zřejmě proto po svém zavedení nezaznamenaly příliš velký zájem o jejich zakládání.

2.3 Nadace a nadační fondy

Postavení nadací a nadačních fondů upravuje již zmiňovaný zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, který je účinný od roku 1998. Definuje nadace a nadační fondy jako účelová sdružení majetku zřízená pro dosahování obecně prospěšných cílů. Výčet těchto cílů je uveden v zákoně, stát tímto způsobem přesně vymezuje, pro jaké činnosti mohou být nadace a nadační fondy zakládány (např. pro ochranu lidských práv, přírody nebo kulturních památek, rozvoj vědy, vzdělání, duchovních hodnot apod.).

Nadace a nadační fondy se zřizují zakládací smlouvou uzavřenou mezi zřizovateli (v případě jediného zakladatele se jedná o zakládací listinu) nebo závětí. Vznikají dnem zápisu do nadačního rejstříku příslušného soudu. Základní dokumenty tvoří statut s nadační listinou. Statut upravuje postup jednání orgánů nadace či nadačního fondu, dále stanovuje limit pro výši nákladů, jež souvisí se správou nadace (nadačního fondu) a podmínky pro poskytování nadačních příspěvků a způsob jejich poskytování. Orgány nadace a nadačního fondu tvoří správní rada a dozorčí rada. Povinnost zřídit dozorčí radu vzniká v situaci, kdy nadační jmění nebo majetek nadačního fondu přesahují pět miliónů korun. Pokud dozorčí rada není zřízena, výkon její funkce přebírá jmenovaný revizor.

Majetek nadace se skládá z nadačního jmění a z ostatního majetku nadace, přičemž po celou dobu trvání nadace nesmí nadační jmění klesnout pod 500 000 korun. Z nadačního jmění se mohou pro plnění účelu nadace využívat pouze výnosy. Nadační fond může pro plnění svého poslání používat všechnen svůj majetek. Zákon nestanovuje jeho minimální výši ani nemusí být splněn předpoklad jeho trvalého výnosu stejně jako u ostatního majetku nadace. Tento majetek může nadace i nadační fond neomezeně využívat k dosažení svých cílů. Z toho lze vyvodit, že nadační fondy zmírňují přísné podmínky hospodaření nadací v tom smyslu, že nemají stanovenou minimální výši majetku ani podmínku jeho trvalého výnosu. Tato právní forma je proto vhodnější pro uskutečňování krátkodobějších obecně prospěšných cílů.

Podle zákona nesmějí nadace ani nadační fond vlastním jménem podnikat, mohou se ale podílet na podnikání akciových společností. Celkový rozsah majetkové účasti však nesmí přesáhnout 20% z majetku nadace po odečtení nadačního jmění. Zákon opravňuje nadace pořádat veřejné sbírky, kulturní, sportovní či vzdělávací akce pro veřejnost, pořádat loterie nebo pronajímat nemovitosti aj. Nadace mohou také zakládat obecně prospěšné společnosti.

Veřejná kontrola nad hospodařením nadace a nadačního fondu se uskutečňuje částečně prostřednictvím auditu roční účetní závěrky a také povinnosti zpracovat výroční zprávu, která je uložena u rejstříkového soudu a takto zpřístupněna k nahlížení veřejnosti a pořizování výpisů. Obsah výroční zprávy tvoří zejména přehled o majetku a závazcích organizace, o obdržení darech, uvádí také souhrn osob, jimž byly poskytnuty nadační příspěvky, zhodnocení zda byl dodržen limit pro výši správních nákladů atd.

Důvodem ke zrušení nadace může být trvalý pokles tržní hodnoty nadačního jmění pod stanovenou minimální hodnotu, v tomto případě se nabízí i jiné řešení, kdy nadaci lze sloučit s jinou. Ke zrušení nadace dochází také v případě, kdy po dobu dvou let neposkytla žádné nadační příspěvky nebo granty. Nadace a nadační fondy zanikají dnem výmazu z nadačního rejstříku.

2.4 Financování soukromoprávních neziskových organizací

Soukromoprávní neziskové organizace využívají pro financování svých nákladů více různých zdrojů financování, zatímco veřejnoprávní neziskové organizace jsou finančními vztahy těsněji spojeny s veřejnými rozpočty. Průměrná nezisková organizace využívá čtyři různé finanční zdroje⁴. Jejich počet zpravidla závisí na velikosti rozpočtu organizace – čím větší rozpočet daná organizace má, tím je počet jejích zdrojů vyšší. Neziskové organizace jsou primárně podporovány z rozpočtových zdrojů měst, obcí a krajů nebo ze státních a evropských fondů, také získávají příspěvky od firem, čerpají z vlastního výdělku, z pořádání různých akcí aj. Jednotlivé zdroje financování můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin, a to na finance z veřejných zdrojů (tzv. systém veřejného financování) a na finanční prostředky získávané ze soukromých zdrojů.

2.4.1 Systém veřejného financování

Systém veřejného financování nestátních neziskových organizací je prostředkem k zabezpečování veřejných služeb organizacemi stojícími mimo státní správu. Finanční podpora státu neziskovým organizacím probíhá na základě programového financování uskutečňovaného v rámci státní dotační politiky vůči NNO. Státní dotační politiku můžeme chápat jako vládou centrálně koordinovanou politiku zaměřenou na podporu NNO v předem stanovených oblastech za předem stanovených podmínek. Státní dotační politika vůči nestátním neziskovým organizacím vychází ze zákona o rozpočtových pravidlech republiky č. 218/2000 Sb.

⁴ jak vyplývá z průzkumu „Současný stav fundraisingu v neziskových organizacích“ společnosti Market Vision s.r.o., z července 2003.

Poskytování státních dotací neziskovým organizacím se děje na základě vyhlášení konkrétních programů podpory, na něž stát finančně přispívá. Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči NNO jsou vydávány každoročně usnesením Vlády České republiky. Na jejich základě jsou pak neziskovým organizacím, vyvíjejícím v konkrétním roce preferované aktivity, přidělovány státní finanční prostředky. Jednotlivé ústřední orgány (zejména ministerstva) vyhláší v rámci hlavních oblastí, do kterých se přihlásily, své programy, které budou v daném roce na základě předložených projektů dotovány. Dotace pak poskytuje ten ústřední orgán, do jehož působnosti předkládaný projekt věcně patří, jako účelové dotace na konkrétní akce, na programy nebo do předem stanovené oblasti potřeb.

Státní dotace neziskovým organizacím jsou poté poskytovány na základě předloženého projektu veřejně prospěšného charakteru. Děje se tak zejména formou výběrového dotačního řízení, kdy je dotační program vyhlášen veřejnou výzvou a žadatelé na základě této výzvy a ve stanoveném termínu předkládají své projekty. Státní dotace jsou poskytovány zpravidla formou spolufinancování jednorozhodných projektů, a to až do výše 70 % rozpočtových výdajů na schválený projekt. Neziskové organizace musí přijatou dotaci použít a vyúčtovat ve stejném kalendářním roce, ve kterém byla dotace poskytnuta.

Jako problém programového financování se jeví velká časová prodleva mezi oznámením o udělení dotace a faktickým připsáním finančních zdrojů na bankovní účet neziskové organizace. Tato prodleva může narušit časový plán projektu neziskové organizace, která je pak nucena zpočátku financovat daný projekt z náhradních zdrojů. Zásady pro poskytování dotací neumožňují víceletou podporu, což vyplývá ze systému schvalování alokace finančních prostředků v rámci státního rozpočtu⁵. Přidělování dotací NNO pouze na jeden rok sebou přináší určité nevýhody, zejména u projektů dlouhodobějšího charakteru představuje jednorozhodnou lhůtu existenční nejistotu, zda úspěšně započatý projekt bude také dokončen.

Státní dotační politika určená NNO není závazná pro kraje a obce, které si mohou samy určit podporované oblasti neziskového sektoru. Poskytování dotací z rozpočtů obcí a krajů se řídí zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

⁵ Ten je sestavován na období jednoho roku, nelze tedy přijímat závazky na víceleté období, protože o státních prostředcích na další léta není rozhodnuto.

V případě, že neziskové organizace působí jen v rámci dané obce či kraje, měly by být podporovány především z jejich rozpočtů, jelikož vykonávají činnost pro obyvatele tohoto regionu. Obce mají mnohem více možností, jak neziskové organizace podporovat. K nejrozšířenějším formám podpory patří bezplatný pronájem prostor v majetku obce, které neziskové organizace využívají jako stálé zázemí např. pro chráněné dílny nebo benefiční akce. Významnou možností podpory neziskových organizací může představovat také garance obce (např. v obchodních vztazích, zajišťování akcí, při žádostech o dary apod.).

2.4.2 Financování z neveřejných zdrojů

Organizací, které se mohou s jistotou spolehnout na dotace z veřejných zdrojů je velmi málo, navíc objem těchto zdrojů stagnuje, zatímco počet organizací, které by jich chtěly využívat, roste. Financování z alternativních neveřejných zdrojů se tak stává stále významnějším. K finančním prostředkům získávaným ze soukromých zdrojů zejména patří:

➤ *Příjmy z vlastní činnosti*

Do příjmů z vlastní činnosti v případě neziskových organizací řadíme jednak příjmy z hlavní činnosti, jež naplňuje poslání organizace (jde zejména o příjmy z prodeje vlastních výrobků, např. produkty chráněných dílen apod.) a také příjmy z vedlejší tzv. podnikatelské činnosti. V případě podnikatelské činnosti může jít o pořádání přednášek, vzdělávacích seminářů, plesů, aukcí atp. Podnikatelská činnost může být prostředkem, jak si udržet nezávislost na veřejných zdrojích, její provozování je však u neziskových organizací spíše omezováno nebo zcela vyloučeno (nadační fondy).

➤ *Členské příspěvky*

Tento druh příjmů je typický zejména pro občanská sdružení, která jsou utvořena na občanském principu. Výhodou tohoto druhu příspěvku je jistota a pravidelnost příjmu organizace.

➤ *Prostředky nadací a nadačních fondů*

Nadace a nadační fondy jsou filantropické instituce, které byly přímo zřízeny za účelem podpory konkrétních dobročinných projektů. V současné době existuje v České republice okolo čtyř set nadací a okolo tisícovky nadačních fondů, kde je možné požádat o finanční pomoc. Pro své grantové programy získávají finanční prostředky nejen u nás, ale i v zahraničí. Prostředky z grantů nadací patří k hlavním zdrojům financování NNO. Podpora nadací se zaměřuje takřka výhradně na projekty, ne tedy na běžnou činnost organizace. Nadace zpravidla vypisují několikrát do roka grantová řízení s určitou tematikou, do kte-

rých se mohou žadatelé hlásit. S žádostí o grant se lze obrátit např. na Nadaci rozvoje občanské společnosti, založenou roku 1993, která od počátku své činnosti administrovala v ČR jeden z programů Phare, financovaný Evropskou unií, na nadaci Open Society Fund Praha, která podporuje především budování právního státu, dodržování lidských práv a rozvoj občanského sektoru, a na řadu dalších.

➤ *Prostředky z individuálního dárcovství*

Individuální dárci představují pro neziskové organizace nezanedbatelný zdroj finančních prostředků a jen na nich záleží, zda se jim podaří tyto dárcce oslovit a získat je pro spolupráci. Individuální dárcovství má několik forem, jedná se zejména o dary finanční, hmotné, dary vlastní práce nebo času (tzv. dobrovolnictví), propůjčení svého jména aj. Získávání prostředků od individuálních dárců není u nás dosud tak rozšířeno, jako v některých západních zemích. Aby organizace získala z těchto zdrojů významnější finanční částku, musí získat k dárcovství poměrně velkou skupinu lidí, což pro ni může být značně nákladné. Mezi individuálními dárci se nejčastěji vyskytují členové dané organizace, příbuzní cílových skupin, na které se daná organizace zaměřuje, dobrovolníci či lidé se zájmy podobnými aktivitám dané organizace. Dárce si může podle zákona o daních z příjmů za jistých podmínek odečíst hodnotu daru ze svého základu daně.

➤ *Firemní příspěvky a dary*

Je-li poskytovatelem podpory firma nebo organizace, nabízejí se dvě možnosti, jak podpořit neziskovou organizaci – darováním a sponzoringem. Formy firemního dárcovství jsou podobné jako v předchozím případě, podniky ovšem spíše než finanční dary preferují dary ve formě zboží nebo služeb. Darem se rozumí bezúplatný převod majetku (peněžních prostředků, movité věci, nemovitosti apod.), který se realizuje na základě darovací smlouvy. Dárce tak dává jasně najevo, že podporuje činnost neziskové organizace bez ohledu na další možné výhody pro firmu. To ovšem neplatí v případě sponzorování, které je založeno na poskytnutí propagačních či reklamních služeb neziskovou organizací sponzorovi. Sponzorský příspěvek je pak chápán jako platba neziskové organizaci za poskytnutí reklamní nebo propagační služby. Smlouva v tomto případě není smlouvou darovací, ale smlouvou o reklamě.

➤ *Veřejné sbírky*

Další dárcovskou možností, jak přispívat neziskovým organizacím, představují veřejné sbírky. Nejčastěji takto získávají neziskové organizace finance na svůj konkrétní projekt. Veřejnou sbírkou se podle zákona č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách rozumí získávání

a shromažďování dobrovolných peněžitých příspěvků od předem neurčeného okruhu přispívatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel (zejména humanitární nebo charitativní). Veřejnou sbírku lze realizovat mnoha způsoby, např. shromažďováním příspěvků na bankovním účtu, pokladničkami, prodejem předmětů a vstupenek či prostřednictvím tzv. dárcovské SMS (DMS). Příkladem celonárodních veřejných sbírek jsou Tříkrálová sbírka neziskové humanitární organizace Charity ČR nebo celonárodní sbírka České televize a Nadace rozvoje občanské společnosti Pomozte dětem!.

3 VEŘEJNOPRÁVNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

Neziskové organizace veřejnoprávní působí ve veřejném (vládním) sektoru národního hospodářství, který disponuje majetkem ve vlastnictví státu, obce či kraje. Patří sem celá řada organizací, organizačních složek a příspěvkových organizací, jež jsou zcela nebo z větší části financovány z veřejných rozpočtů.

Ve veřejném sektoru České republiky působí několik typů organizací a institucí. Patří k nim zejména státní podniky, státní fondy, vysoké školy, Česká národní banka, Český rozhlas a Česká televize, kraje, obce, organizační složky a příspěvkové organizace státu a územních samosprávných celků a další veřejnoprávní instituce. Organizační složky a příspěvkové organizace působí převážně ve sféře nevýrobní, zejména v oblasti veřejné správy, školství, kultury nebo v oblasti sociální.

3.1 Organizační složky

Ústřední orgány státu nebo územní samosprávné celky (kraje a obce) zřizují ve své působnosti k plnění svých úkolů specializované organizace, tzv. organizační složky. Jsou vytvářeny za účelem zabezpečování zejména čistých veřejných statků, jež jsou zcela hrazeny z veřejných financí a charakteristické kolektivní spotřebou a nedělitelností. Organizační složky státu, kraje či obce se zabývají například odborným dozorem, kontrolní činností, dohledem nad dodržováním práva a zákonů, zabezpečují veřejný pořádek apod.

Organizační složky hospodaří jménem svého zřizovatele. Jejich rozpočet je součástí rozpočtu zřizovatele, všechny jejich příjmy i výdaje jsou zároveň příjmovými a výdajovými položkami rozpočtu státu, kraje či obce. Organizační složky jsou tak finančně závislé na svém zřizovateli a zcela odkázány na to, kolik prostředků jim jejich zřizovatel poskytne. Všechny finanční prostředky, které získají poskytováním veřejných služeb nebo z jiné činnosti (např. z blokových pokut), musí odevzdat do rozpočtu svého zřizovatele. Jejich úkolem tedy není obstarávat si peněžní prostředky pro zabezpečení své existence. Tato charakteristika je velmi důležitá, protože zajišťuje nezávislost organizačních složek, které by měly za všech okolností vykonávat svou činnost nestranně a nezaujatě.

3.1.1 Organizační složky státu

Organizační složky státu nejsou právníckými osobami, mají pouze status účetní jednotky. Jménem státu je mohou zřídit i jednotlivá ministerstva k plnění úkolů ve své působnosti.

K jejich založení je zapotřebí vydání zřizovací listiny a zajištění souhlasu ministerstva financí. Vznik, změny nebo zánik organizačních složek státu se ohlašují v Ústředním věstníku ČR, neplatí to v případě organizačních složek zakládaných pro účely bezpečnosti a obrany státu.

Hospodaření organizačních složek státu se řídí zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Zdrojem financování je státní rozpočet, z jehož kapitol čerpají organizační složky finanční prostředky stanovené správcem příslušné kapitoly státního rozpočtu (např. ústředním orgánem státní správy). Svůj rozpočet sestavují podle závazných pravidel členění rozpočtové skladby. Organizační složka může ve svém rozpočtu vykazovat pouze takové příjmy a výdaje, jež souvisí s činnostmi vymezenými ve zřizovací listině nebo v zákoně, kterým byla zřízena. Organizační složka státu je povinna počínat si tak, aby plnila určené úkoly nejhospodárnějším způsobem a dosahovala stanovené výše příjmů. Hospodaří také s mimorozpočtovými zdroji, ke kterým patří peněžité dary ze zahraničí, zisk z hospodářské činnosti, vykonávané na základě zvláštního zákona, a s prostředky z vlastních peněžních fondů.

Organizační složky státu podle zákona povinně vytváří dva peněžní fondy, a to rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb. Fondy hospodaří podle rozpočtu, jejich prostředky se ukládají na samostatném účtu u zvoleného peněžního ústavu. Zdroje příjmů rezervního fondu tvoří např. prostředky poskytnuté ze zahraničí a peněžní dary nebo příjmy z prodeje majetku, který byl organizační složce darován. Prostředky rezervního fondu smí organizační složka použít k úhradě provozních výdajů rozpočtově nezajištěných, na reprodukci majetku nebo na výdaje, které v mimořádných případech povolí vláda. Fond kulturních a sociálních potřeb je tvořen základním přidělem z rozpočtu organizační složky státu (procentem z ročního objemu mzdových nákladů). Prostředky fondu jsou určeny zejména k zabezpečování kulturních, sociálních a dalších potřeb zaměstnanců, jejich rodinných příslušníků i dalších osob, poskytování bezúročných půjček zaměstnancům při řešení bytové situace, podporu sportovní činnosti apod.

Organizační složkou státu jsou podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích například ministerstva, ústřední správní úřady, dále také Ústavní soud a ostatní soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Akademie věd ČR, Grantová agentura ČR, Vězeňská služba a justiční stráž ČR, Policejní akademie ČR další.

3.1.2 Organizační složky územních samosprávných celků

Organizační složky zřizuje kraj či obec podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. O založení organizační složky rozhodují příslušná zastupitelstva kraje nebo obce. Zřizují se zejména pro takové činnosti, které nevyžadují složité technické vybavení ani velký počet zaměstnanců, nemají složitou vnitřní organizační strukturu nebo nevstupují do komplikovaných správních a ekonomických vztahů. Organizační složky kraje a obce nemají právní subjektivitu a nejsou ani účetní jednotkou. Pracovníci těchto organizací jsou zaměstnanci zřizovatele, který stanoví vedoucího organizační složky a o jejím vzniku vydá zřizovací listinu. Zřizovací listina zpravidla obsahuje název a sídlo organizační složky a jejího zřizovatele, účel činnosti organizace, vymezení majetku a doby, na kterou je zřízena, stanovení osob oprávněných jednat za organizaci aj.

Organizační složka kraje nebo obce hospodaří podle rozpočtových pravidel, její rozpočet je součástí rozpočtu zřizovatele, který na ni přenáší oprávnění disponovat pouze s prostředky souvisejícími s běžnou činností organizační složky, již je nezbytné zajišťovat operativně. Tyto finanční prostředky jí zřizovatel poskytuje formou provozní zálohy v hotovosti nebo prostřednictvím běžného účtu u peněžního ústavu. Nevyčerpanou zálohu je organizační složka povinna vrátit zpět svému zřizovateli ve stanoveném termínu.

Organizační složky územních samosprávných celků se zabývají především sociální činností, kulturními aktivitami, správou a údržbou majetku obce, požární ochranou nebo zabezpečováním veřejného pořádku a bezpečnosti v obci. Organizační složky města poskytující sociální služby jsou například penziony pro důchodce nebo pečovatelská služba. Častou formou organizačních složek měst se stávají městská kulturní zařízení (muzea, galerie, knihovny, kulturní domy nebo informační centra). V oblasti zajištění bezpečnosti a ochrany obyvatel zřizují obce organizační složky typu městské policie nebo jednotek dobrovolných hasičů.

3.2 Příspěvkové organizace

Příspěvkové organizace jsou právnické osoby veřejného práva zřizované k plnění úkolů ve veřejném zájmu. Účelem příspěvkových organizací je zajišťovat poskytování veřejných statků zejména smíšeného charakteru. Smíšené veřejné statky jsou hrazeny nejen z veřejných, ale i ze soukromých zdrojů, vyznačují se individuální spotřebou, jejich množství je omežováno nebo se poskytují za uživatelský poplatek. Na rozdíl od nich se organi-

zační složky zaměřují na poskytování čistých veřejných statků. V praxi však tato hranice nebývá striktně dodržována. Příspěvkové organizace působí v oblasti kulturní, ve školství, ve zdravotnictví, v oblasti péče o životní prostředí nebo zajišťují sociální služby.

Příspěvkové organizace jsou účetní jednotkou a zapisují se do obchodního rejstříku. Tím získávají právní subjektivitu (jež organizačním složkám chybí) a upevňují si tak své postavení. Ve srovnání s organizačními složkami se příspěvkové organizace od svého zřizovatele více distancují. Díky tomu, že si sestavují svůj vlastní rozpočet a hospodaří samostatně, jsou na svém zřizovateli méně závislé. Jejich příjmy tvoří nejen příspěvky a účelové dotace od zřizovatele, ale také si na svou činnost samy přivydělávají. Mohou rovněž se souhlasem zřizovatele přijímat peněžité i věcné dary, dotace a granty na své programy, včetně finančních prostředků ze zahraničí. Příspěvkové organizace si v případě kladného hospodářského výsledku mohou své příjmy, které získaly např. úsporným hospodařením a snižováním nákladů, ponechat pro svou činnost a rozdělit je do svých fondů. Takto motivuje zřizovatel příspěvkové organizace k tomu, aby si prostředky na svou činnost zajišťovaly také samy. Je tedy i v zájmu příspěvkových organizací, aby jejich výnosy z vlastní činnosti byly co největší. Toto je jedna z možných cest, jak postupně přimět příspěvkové organizace, aby přešly na tržní model a čerpaly tak stále méně prostředků ze státního (krajského či obecního) rozpočtu.

3.2.1 Příspěvkové organizace státu

Příspěvková organizace státu je právnickou osobou zřízenou ústředními orgány státní správy podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a zákona o rozpočtových pravidlech č. 218/2000 Sb. O vzniku příspěvkové organizace musí zřizovatel rovněž vydat zřizovací listinu, jejíž náležitosti jsou stanoveny v zákoně, a oznámit její založení v Ústředním věstníku ČR. Po založení vydává příspěvková organizace se souhlasem zřizovatele svůj statut, organizační řád a další vnitřní předpisy, které vyžaduje její právní úprava.

Příspěvková organizace státu hospodaří podle svého rozpočtu, který po zahrnutí příspěvku nebo odvodu do státního rozpočtu musí být sestaven jako vyrovnaný. Může obsahovat pouze takové náklady a výnosy, které souvisí s její hlavní činností. Za závazky vzniklé v souvislosti s provozováním hlavní činnosti ručí stát. Jiná výdělečná činnost organizace musí být sledována odděleně, její rozsah musí být stanoven ve zřizovací listině. Zisk vytvořený v jiné činnosti po zdanění spolu s výsledkem hospodaření z hlavní činnosti tvoří dohromady hospodářský výsledek příspěvkové organizace. V případě, že ten skončí ztrá-

tou, je nezbytné ji uhradit z rezervního fondu, ze zisku v následujícím roce nebo z rozpočtu zřizovatele.

Zdroj příjmů příspěvkové organizace státu tvoří zejména příjmy z hlavní činnosti organizace, která je vymezená ve zřizovací listině nebo příslušném zákoně, a peněžní prostředky přijaté ze státního rozpočtu v rámci finančních vztahů určených zřizovatelem (příspěvek na provoz, individuální a systémové dotace na financování programů, návratná finanční výpomoc aj.). Výši čerpání příspěvku na provoz může provozovatel vázat na předem stanovené ukazatele. Pro rovnoměrné a efektivní čerpání těchto peněžních prostředků v průběhu roku slouží tzv. rozpočtové limity stanovované rovněž pro organizační složky státu. Rozpočtové limity stanovují maximální výši výdajů, do které mají organizace možnost čerpat finanční prostředky z výdajových účtů státního rozpočtu. Pro příspěvkové organizace státu se stanovují např. limity na čerpání příspěvku zřizovatele na provoz organizace nebo na čerpání návratných finančních výpomocí. Jejich výši stanovují správci příslušných kapitol státního rozpočtu.

Příspěvkové organizace dále hospodaří s peněžními prostředky poskytnutými ze zahraničí, z rozpočtů územních samosprávných celků nebo státních fondů, s prostředky získanými jinou činností a s prostředky svých peněžních fondů. Příspěvková organizace podle zákona vytváří čtyři fondy – rezervní fond, fond reprodukce majetku, fond odměn a fond kulturních a sociálních potřeb, do nichž může rozdělovat svůj zisk, pokud byla uhrazena ztráta z hospodaření minulého roku. Výše vkladu do fondů je omezená (stanovené % ze zisku), pouze do rezervního fondu může příspěvková organizace převádět svůj kladný hospodářský výsledek bez omezení.

Spektrum státních příspěvkových organizací je velmi pestré. Zřizují je ve své působnosti zejména ministerstva (např. Ředitelství silnic a dálnic ČR ministerstva dopravy, hasičské záchranné sbory ministerstva vnitra, Státní zdravotní ústav ministerstva zdravotnictví aj). Státní příspěvkové organizace působí i v mnoha dalších oblastech – ve vědě a výzkumu, v ochraně životního prostředí, v kultuře (např. Muzeum romské kultury, Správa jeskyní ČR, agentura CzechTourism).

3.2.2 Příspěvkové organizace územních samosprávných celků

Příspěvkové organizace územních samosprávných celků se zakládají podle zákona č. 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Zřizuje je kraj nebo obec ve své působnosti zpravidla pro takové činnosti, jejichž rozsah a komplikovaná struktura or-

organizace vyžadují samostatnou právní subjektivitu. Založení příspěvkové organizace je spojeno s vydáním zřizovací listiny obce nebo kraje a se zveřejněním v Ústředním věstníku (podobně jako u státních příspěvkových organizací). Zřizovací listina obsahuje název a sídlo organizace, identifikační údaje zřizovatele, vymezení předmětu hlavní činnosti, vymezení majetku, který jí zřizovatel předává do správy, označení statutárních orgánů, okruh doplňkové činnosti aj.

Příspěvková organizace hospodaří zejména s prostředky získanými ze své hlavní činnosti, s peněžními prostředky přijatými z rozpočtu svého zřizovatele a s prostředky svých fondů. Příspěvkové organizace kraje nebo obce vytvářejí čtyři fondy - rezervní, investiční, fond odměn a fond kulturních a sociálních potřeb. Nevyčerpané zůstatky těchto fondů se převádějí do následujícího roku. Příspěvkové organizace jsou napojeny na rozpočet svého zřizovatele formou příspěvku nebo odvodu. Zřizovatel může poskytovat příspěvky své organizaci v návaznosti na její výkony nebo podle jiných kritérií, která předem stanoví. Odvody do svého rozpočtu může uložit, jestliže příspěvková organizace porušila rozpočtovou kázeň nebo pokud plánované výkony překračují náklady.

Zřizovatel může povolit také tzv. doplňkovou činnost organizace. Zpravidla ji umožňuje proto, aby příspěvková organizace mohla lépe využívat všechny své hospodářské možnosti i odbornost svých zaměstnanců. Nesmí však nijak omezovat plnění hlavního účelu organizace a její účetnictví je striktně odděleno. Pokud příspěvková organizace ve své doplňkové činnosti vykazuje zisk, může jej použít pouze pro plnění úkolů souvisejících s její hlavní činností, výjimku z tohoto pravidla povoluje zřizovatel.

Příspěvkovými organizacemi měst a krajů jsou mateřské a základní školy, základní umělecké školy, domy dětí a mládeže, městská divadla a filharmonie, veřejné knihovny, městské lázně, hvězdárny, hrady a zámky (např. hrad Svojanov, jenž je příspěvkovou organizací města Polička) nebo zoologické zahrady (např. Zoologická zahrada města Brna) a mnoho dalších. Mezi krajské příspěvkové organizace patří zejména gymnázia a střední odborné školy, konzervatoře, krajské nemocnice, dětské domovy nebo domovy pro seniory.

4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Sociálními službami označujeme souhrn činností, jež jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným s cílem zajistit jim pomoc a podporu za účelem sociálního začlenění, v co nejvyšší možné míře je zapojit do běžného života nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby se dotýkají nejen samotného uživatele, ale i jeho rodiny, skupin, k nimž patří, případně zohledňují i zájmy širšího společenství. Cílem sociálních služeb je mimo jiné podporovat rozvoj soběstačnosti uživatele, jeho schopnost vést samostatný život nebo obnovit či zachovat jeho původní životní styl.

Sociální služby jsou službami ve veřejném zájmu, poskytují je instituce veřejnoprávní i soukromoprávní. V obou případech vystupuje stát jako garant, kdy formou kontroly činnosti těchto subjektů a udělováním licencí zaručuje občanům kvalitu poskytovaných sociálních služeb.

4.1 Sociální služby v systému sociálního zabezpečení

Sociální služby v České republice patří do systému státního sociálního zabezpečení. Sociální zabezpečení můžeme chápat jako „soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím a pomocí se uskutečňuje předcházení, zmírňování a odstraňování následků sociálních událostí občanů“⁶. Systém sociálního zabezpečení je součástí státní sociální politiky a skládá se ze třech základních pilířů: systému sociálních služeb, systému sociálního pojištění a státní sociální podpory. Tyto tři relativně samostatné součásti sociálního zabezpečení se liší zejména v tom, jakou sociální situaci řeší, jakým způsobem jsou financovány a také jakým způsobem jsou organizačně zabezpečeny.

Systém sociálního zabezpečení vytváří tak více způsobů sociální ochrany znevýhodněných občanů, než je jen přímé poskytování sociálních služeb, na které je tato kapitola zaměřena. Sociální politika státu by měla tyto uvedené způsoby sociální ochrany uplatňovat tak, aby docházelo k jejich efektivnímu propojení. Cílevědomé provázání jednotlivých způsobů sociální ochrany obyvatel vede k vyšší efektivitě.

⁶ KREBS V. a kol. *Sociální politika*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002. s. 126

4.1.1 Systém sociálního pojištění

V rámci systému sociálního pojištění jsou řešeny ty sociální situace, na které se občan může předem připravit (tj. pojistit). Princip sociálního pojištění spočívá v povinnosti občanů zajistit se pro případ sociálních událostí, u nichž se předpokládá, že je vlastními silami nebudou schopni zvládnout. Jedná se např. o události spojené se ztrátou příjmu v případech mateřství, ošetřování člena rodiny, nemoci, invalidity, stáří či ztráty živitele. Sociální pojištění se tak stává výrazem sociální odpovědnosti občanů k sobě i své rodině. Na tomto základě jsou provozovány systémy důchodového a nemocenského pojištění a penzijního připojištění.

4.1.2 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory se utváří na základě všeobecného konsensu, uznání, že existují určité sociální situace, ve kterých je pomoc státu občanům žádoucí a nutná. V rámci systému státní sociální podpory jsou řešeny sociální situace, které se týkají zejména rodin s dětmi (jedná se např. o narození dítěte). Prostřednictvím veřejných rozpočtů poskytuje stát občanům sociální dávky, které jsou financovány z daní na principu celospolečenské solidarity. Dávky státní sociální podpory se v určitých případech poskytují v závislosti na příjmu žadatele (tzv. testované dávky) a jsou vypláceny prostřednictvím odboru státní sociální podpory příslušných úřadů práce.

4.1.3 Systém sociální pomoci

Systém sociální pomoci zahrnuje oblast sociálních služeb a finančních či věcných dávek, jež se poskytují lidem nacházejícím se ve stavu hmotné nouze. Základními nástroji sociální pomoci jsou poradenství, prevence sociálně patologických jevů, sociálně-právní ochrana, dávky sociální pomoci a sociální služby. Mnohé z těchto forem sociální pomoci se často prolínají a navzájem doplňují.

Prostřednictvím sociálních služeb je zajišťována pomoc při péči o potřebnou osobu, zajištění stravování, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, ošetřování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím nebo pomoc při prosazování práv a zájmů. Mezi nejpočetnější skupiny příjemců sociálních služeb patří zejména senioři, lidé se zdravotním postižením a rodiny s dětmi. Mezi nejvýznamnější sociální služby můžeme zahrnout zejména pečovatelské služby, domovy pro seniory, či ústavy sociální péče.

System pomoci v hmotné nouzi je novodobou formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy tak, aby je motivoval k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými stát bojuje proti sociálnímu vyloučení občanů. Hmotná nouze je stav, kdy osoba či rodina nemá dostatečné příjmy, jež si nedokáže z objektivních důvodů sama zvýšit (a vyřešit tak situaci vlastním přičiněním) a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na přijatelné úrovni. Dávky, kterými se řeší pomoc v hmotné nouzi (např. příspěvek na živobytí), vyplácejí pověřené obecní úřady.

4.2 Právní úprava systému sociálních služeb

Legislativní úprava systému sociálních služeb spadajícího do rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR byla do nedávné doby označována za nevyhovující a zastaralou, neboť se odvíjela od režimu sociální péče právně upraveného ještě před rokem 1989. Dlouho se nedařilo přijmout moderní právní úpravu, která by vyhovovala novým podmínkám a ustoupila od modelu sociálního zabezpečení uplatňovaného v období komunistické vlády, podle něhož sociální péči zajišťoval primárně stát (zejména ministerstvo práce a sociálních věcí spolu s okresními úřady), sociální péče nebyla individualizována a role uživatelů sociálních služeb byla výrazně pasivní. V rámci přechodu kompetencí z okresních úřadů, zrušených v souvislosti s reformou veřejné správy, přešly pravomoci v oblasti sociálních služeb zejména na obce s rozšířenou působností a na kraje. Záměrem bylo přizpůsobit poskytování sociálních služeb co nejvíce potřebám konkrétního uživatele.

V devadesátých letech 20. století začaly spontánně vznikat nestátní organizace, zprvu zájmového charakteru, které začaly poskytovat alternativní sociální služby (zejména komunitního typu a terénní služby). Samotný vznik nestátních subjektů poskytujících alternativní sociální služby představoval legislativní problém, protože právně existence těchto subjektů nebyla zakotvena, a tak poskytování sociálních služeb nebylo ze strany státu nijak regulováno, neexistoval ani žádný dohled nad úrovní poskytovaných služeb. Tyto nově vznikající nestátní organizace se často potýkaly s nedostatkem finančních prostředků na poskytované služby. Státní dotace na svou činnost měly možnost získat pouze v případě, že uspějí v dotačním řízení, které jim zajišťovalo prostředky pouze na rok bez jistoty příjmu v příštím období. V nestátním sektoru v oblasti sociálních služeb tak panovala značná existenční nervozita i v případě již zavedených a dobře fungujících programů sociálních služeb.

K výrazné změně došlo až v roce 2006, kdy byl zreformován systém sociální pomoci. Nová právní úprava poskytování sociálních služeb spolu s dalšími právními předpisy (zákonem o hmotné nouzi aj.) přinesla požadovanou změnu systému sociální péče. Dlouho očekávaný zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. nabyl účinnosti k 1. 1. 2007. Stanovil nové principy systému sociálních služeb, který se nyní primárně zaměřuje na poskytnutí relevantních informací osobě ocitající se v nepříznivé sociální situaci tak, aby ji mohla řešit vlastními silami. Pokud jsou takové informace nedostačující, teprve pak nastupují sociální služby. Ty mají být především individualizované, aktivační a podporující samostatnost klientů. Nový zákon o sociálních službách přinesl rovněž několik zásadních koncepčních změn. Jedná se zejména o tyto změny:

- Pro poskytovatele sociálních služeb byl zaveden systém registrace u krajských úřadů, bez níž není možné zařízení sociálních služeb provozovat. Krajský úřad registrující tato zařízení má nově oprávnění provádět inspekci poskytování sociálních služeb, při níž se hodnotí zejména jejich kvalita.
- Zákon rovněž stanoví předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, aby tak byla zaručena určitá úroveň kvality.
- Do vztahu mezi poskytovatelem a uživatelem sociálních služeb byl zaveden smluvní princip, poskytování sociálních služeb probíhá na základě uzavření smlouvy o poskytnutí konkrétní služby. Tato změna by měla posílit postavení uživatele služeb jako „zákazníka“.
- Zákon uvádí novou kategorizaci sociálních služeb a zavádí novou dávku – tzv. příspěvek na péči, který se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Jeho prostřednictvím si uživatel sociální služby dle svého uvážení tuto službu sám uhradí u zvoleného subjektu zajišťujícího sociální služby.

Novou zákonnou úpravou stanovující předpoklady pro výkon povolání sociálních pracovníků a skutečností, že bude možné poskytovat sociální služby pouze na základě registrace, a zavedením inspekce poskytovatelů těchto služeb získal systém sociálních služeb v ČR ucelený soubor podmínek, které vytváří předpoklady pro poskytování sociálních služeb na vysoké úrovni kvality.

4.3 Kategorizace sociálních služeb

Nový zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. uvádí kategorizaci sociálních služeb, která do jisté míry vychází z německého systému. Sociální služby se podle nové právní úpravy člení na tři druhy (kategorie), a to na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. V každé z těchto kategorií mohou být sociální služby poskytovány ve formě pobytové, ambulantní nebo terénní (ta se týká služeb, které jsou osobám poskytovány v jejich přirozeném sociálním prostředí).

4.3.1 Sociální poradenství

Sociální poradenství se dělí na dva typy, na sociální poradenství základní a odborné. Základní sociální poradenství patří k činnostem, které souvisí s poskytováním všech druhů sociálních služeb. Základní poradenství se týká poskytování potřebných informací přispívajících k řešení nepříznivé sociální situace. Odborné sociální poradenství se zaměřuje na potřeby jednotlivých cílových skupin osob ve specializovaných poradnách (občanských poradnách, manželských poradnách, poradnách pro oběti domácího násilí aj.). Odborné sociální poradenství zahrnuje sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a zájmů, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím apod.

4.3.2 Služby sociální péče

Služby sociální péče jsou dle zákona definovány jako služby, které pomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost s cílem zapojit je do běžného života společnosti. V případech, kdy toto jejich stav vylučuje, je cílem sociální péče zajistit občanům důstojné prostředí a zacházení. Mezi služby sociální péče patří:

- pečovatelská služba, osobní asistence
- centra denních služeb, denní a týdenní stacionáře
- podpora samostatného bydlení, chráněné bydlení
- domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory
- tísňová péče a další.

4.3.3 Služby sociální prevence

Služby sociální prevence vymezuje zákon jako služby, které napomáhají osobám zabránit jejich sociálnímu vyloučení a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích spo-

lečenských jevů. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace, zapříčiněné sociálně znevýhodňujícím prostředím, životními návyky nebo způsobem života vedoucím ke konfliktu se společností. Mezi služby sociální prevence patří zejména:

- azylové domy, noclehárny
- domy na půl cesty
- služby rané péče, následná péče
- nízkoprahová denní centra a zařízení pro děti a mládež
- sociálně terapeutické dílny a komunity
- terénní programy
- telefonická krizová pomoc aj.

4.4 Financování sociálních služeb

Sociální služby jsou podle zákona o sociálních službách poskytovány buď bezplatně (např. sociální poradenství, telefonická krizová pomoc, terénní programy aj.), za částečnou nebo za plnou úhradu nákladů. Příkladem plně hrazených služeb jsou zejména pobytové služby poskytované ve stacionářích, domovech pro seniory nebo ve zdravotnických zařízeních ústavní péče. V těchto zařízeních hradí uživatel ubytování, stravu a péči poskytovanou v potřebném rozsahu. Výše úhrady za ubytování a stravu je limitována vyhláškou č. 505/2006 Sb. Po zaplacení ubytování a stravy musí osobě zůstat alespoň 15% jejího příjmu. Za poskytování pečovatelských služeb, osobní asistence nebo služeb v denních stacionářích platí jejich uživatelé poplatek za základní činnosti stanovený ve smlouvě, jeho maximální výše je rovněž stanovena zmíněnou vyhláškou.

4.4.1 Státní dotace na poskytování sociálních služeb

Nejdůležitějším zdrojem příjmů pro zařízení poskytující sociální služby by měly být finanční prostředky poskytované ze státního rozpočtu formou dotací na zajištění sociálních služeb poskytovatelům, kteří jsou zapsáni v registru příslušného krajského úřadu. Státní dotace, které obdrží registrovaní poskytovatelé prostřednictvím rozpočtu kraje, jsou určeny na financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním sociálních služeb. Žádosti poskytovatelů sociálních služeb o dotace předkládá krajský úřad k hodnocení ministerstvu práce a sociálních věcí.

Takto stanovený způsob financování sociálních služeb zrovnoprávnil postavení poskytovatelů sociálních služeb, protože o dotaci musí žádat každý subjekt poskytující sociální služby, nejen nestátní neziskové organizace, jak tomu bylo před schválením nového zákona o sociálních službách. Nedostatkem systému financování sociálních služeb se může jevit neprůhlednost hodnocení žádostí o státní dotace ministerstvem práce a sociálních věcí a jeho případné nedostatečné věcné zdůvodnění jednotlivých výší poskytnutých dotací.

Nevýhodu současného systému financování spatřují poskytovatelé sociálních služeb v tom, že musí každoročně znovu žádat o přiznání dotace na svou činnost. Jsou tak stále vystaveni riziku, že jim potřebné finanční prostředky nebudou poskytnuty. Například ústavní zařízení sociální péče takovýto systém zvýhodňuje, protože je málo pravděpodobné, že nebude přidělena dotace pro zařízení, kde např. žije sto starých lidí, kteří nemají kam jít. U terénních sociálních služeb je situace zcela jiná. Ty žijí v trvalé nejistotě, zda příští rok dostanou dotaci a v jaké výši. S tímto vědomím se pak obávají investovat do rozvoje své organizace a služby jsou pak v daném místě často poskytovány podle výše přidělené dotace a nikoliv podle skutečné potřeby uživatelů.

Zákon o státním rozpočtu na rok 2009 vyčleňuje na dotace k zajištění poskytování sociálních služeb finanční prostředky ve výši 4,5 mld. Kč, což je o 2,2 mld. Kč nižší částka, než bylo na tyto dotace vyplaceno v roce 2008 (6,7 mld. Kč).

4.4.2 Příspěvek na péči

Další zdroj financování sociálních služeb představují platby od uživatelů těchto služeb. Převážnou část úhrady za sociální služby by měl pokrýt příspěvek na péči, dávka poskytovaná osobám, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu jsou závislé na pomoci jiné fyzické osoby při péči o vlastní osobu a při zajištění soběstačnosti. Příspěvek je poskytován ve čtyřech úrovních podle stupně závislosti osoby, která příspěvek pobírá. O konkrétním stupni závislosti rozhoduje úřad práce na základě posouzení zdravotního stavu žadatele o příspěvek. Výši příspěvku na péči podle zákona o sociálních službách uvádí tabulka (Tab. 1). Dětem do 18 let je poskytována vyšší částka příspěvku zejména z toho důvodu, že děti nemají obvykle svůj vlastní příjem (mzdu, důchod či jiné příjmy) a současně má motivovat rodiny k tomu, aby děti zůstávaly v domácí péči.

Tab. 1. Výše příspěvku na péči

Stupeň závislosti osoby pobírající příspěvek	Výše příspěvku na péči (Kč/ měsíc)	
	Děti do 18 let	Osoby starší 18 let
1. Lehká závislost	3 000	2 000
2. Středně těžká závislost	5 000	4 000
3. Těžká závislost	9 000	8 000
4. Plná závislost	11 000	11 000

Příspěvek na péči vyplácí obecní úřad obce s rozšířenou působností přímo osobě, o kterou má být pečováno, nikoliv té, která péči zajišťuje. Příjemcem příspěvku pro nezletilé dítě je jeho zákonný zástupce nebo osoba, které bylo dítě svěřeno do péče. Příspěvek je určen pouze na ty výdaje, které souvisejí se zabezpečením pomoci a podpory osobě závislé na péči jiné osoby. Může být buď „spotřebován“ jako úhrada za péči, kterou zajišťuje poskytovatel sociální služby nebo na výdaje, které vzniknou pečující osobě (např. rodinnému příslušníkovi), která není poskytovatelem sociální služby. Oba výše uvedené způsoby může příjemce kombinovat dle vlastní potřeby. Nárok na výplatu příspěvku se uplatní podáním písemné žádosti o přiznání příspěvku u příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který má zároveň povinnost kontrolovat, zda je vyplacený příspěvek využíván na zajištění potřebné pomoci.

Celkové výdaje státního rozpočtu směřované do systému sociálních služeb jsou výrazně vyšší, než tomu bylo před schválením zákona o sociálních službách. Největší položkou těchto výdajů jsou náklady na příspěvek na péči. Objem takto vyplacených dávek se stále zvyšuje a pohybuje se kolem 18 mld. Kč ročně.

4.5 Zřizovatelé sociálních služeb

Sociální služby jsou zajišťovány nejen prostřednictvím sociální politiky státu a jeho orgánů, ale také subjekty stojícími mimo státní sféru, jako jsou např. obce, občanské iniciativy nebo církve. V nestátní sféře působí řada těchto subjektů, které poskytují sociální služby na základě kontraktu s jejich příjemci, a to buď bezplatně, nebo za úhradu. Zřizovateli zařízení, která poskytují sociální služby, jsou zejména kraje, obce, ministerstvo práce a sociálních věcí a nestátní neziskové organizace. Přehled zařízení sociálních služeb podle typu svého zřizovatele za rok 2004 uvádí následující tabulka (Tab. 2).

Tab. 2. Zařízení sociální péče podle typu zřizovatele

Druh zařízení sociální péče	Státní	Krajské	Obecní	Církevní	Ostatní	Celkem
Domov důchodců	0	188	131	43	11	373
Domov a pension pro důchodce	0	35	100	9	5	149
Domov s pensionem pro důchodce	0	5	8	0	0	13
Ústav pro tělesně postižené dospělé občany	1	9	4	2	1	17
Ústav pro sluchově postižené	1	0	1	0	0	2
Ústav pro mentálně postižené	0	58	11	3	2	74
Ústav pro chronické alkoholiky a toxikomany	0	5	1	0	2	8
Ústav pro chronické psychotiky a psychopaty	0	7	0	1	0	8
Ústav pro tělesně postiženou mládež	2	9	6	10	6	33
Ústav pro mentálně postiženou mládež	1	95	31	7	3	137
Vesničky SOS	0	0	0	0	2	2
Domov pro matky s dětmi	0	1	14	25	10	50
Azylové domy	0	6	29	19	15	69
Domy na půl cesty	0	2	1	6	4	13
Noclehárny	0	0	3	4	1	8
Zařízení pro denní pobyt osob bez přístřeší	0	0	2	3	3	8
Charitní domov pro řeholnice	0	0	0	17	0	17
Ostatní zařízení	0	1	13	44	32	90
CELKEM Česká republika	5	421	355	193	97	1 071

Obce a kraje mohou zřizovat v rámci své samostatné působnosti sociální služby buď jako vlastní organizační složky bez právní subjektivity (tato forma se využívá v případech, kdy jde o službu nenáročnou na personál, prostory či techniku) nebo formou příspěvkových organizací, jež mají samostatnou právní subjektivitu. Forma samostatné příspěvkové organizace je vhodnější, pokud je cílem zřídit zařízení komplikovanějšího a náročnějšího typu. Kraje se po roce 2002 staly zřizovateli většiny zařízení sociální péče, jejichž zřizování bylo do té doby v kompetenci okresních úřadů. Ministerstvo práce a sociálních věcí je zřizovatelem specializovaných ústavů sociálních služeb zpravidla s celostátní působností.

Nový zákon o sociálních službách je koncipován tak, že upřednostňuje poskytovatele sociálních služeb nestátního charakteru. Kraje a obce s rozšířenou působností by měly působit v této oblasti spíše podpůrně, zajišťovat sociální služby tam, kde je nemá kdo zajistit a vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj sociálních služeb, zejména zjišťováním skutečných potřeb lidí a zdrojů k jejich uspokojení. Kraje a obce by měly zajišťovat dostupnost informací o těchto službách a zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb na svém území.

Nestátní neziskové organizace nabízející široké spektrum služeb jsou rovněž významnými poskytovateli sociálních služeb. Nestátní zařízení poskytující tyto služby je možné zakládat v právních formách typu občanského sdružení, obecně prospěšné společnosti nebo církevní

právnícké osoby. Specifickým druhem nestátního neziskového subjektu jsou nadace, které mohou činnost poskytovatelů sociálních služeb pouze financovat, ne samy zajišťovat.

Nestátní neziskové organizace jsou zřizovány za nejrůznějšími účely, náplň jejich činnosti je také velmi různorodá a zřejmě proto nemají ve své legislativní úpravě stanovena žádná specifika týkající se poskytování sociálních služeb. Neexistence zákonných požadavků na činnost poskytovatelů sociálních služeb v dosavadní právní úpravě (např. z hlediska kvality poskytovaných služeb, odborné způsobilosti zaměstnanců či vybavenosti zařízení) je v současné době částečně nahrazena povinností registrace poskytovatelů sociálních služeb, zavedené zákonem o sociálních službách.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ANALYTICKÁ ČÁST

5.1 Všeobecná charakteristika opavského regionu

Opavský region se nachází na severovýchodě České republiky ve střední části Moravskoslezského kraje (Obr. 1), jeho území je vymezeno hranicemi okresu Opava. Na západě hraničí s Bruntálskem, na jihu s Olomouckem, na jihovýchodě s Novojičínskem a regionem Ostrava-město a na severu hraničí s Polskou republikou. Hranice opavského okresu je dlouhá 246 km a zaujímá plochu 1 144 km². Opavský region patří rozlohou ke středně velkým územím, tvoří 1,45 % území ČR.

Opavský okres se skládá z 80 obcí, které se dále člení na 152 částí obcí. Sedm z nich má statut města (Budišov nad Budišovkou, Dolní Benešov, Hlučín, Hradec nad Moravicí, Kravaře, Vítkov a Opava). Přibližně 48 % obcí má méně než 1 000 obyvatel. Malé obce jsou především v západní a jihozápadní části Opavska. Pro statistické a analytické potřeby a pro potřeby EU je opavský okres vymezen jako územní jednotka NUTS 4.

Obr. 1. Mapa okresu Opava

5.1.1 Přírodní podmínky

Region Opavsko se rozkládá na rozhraní dvou velkých evropských masívů - Krkonošského a Karpatského. Tato pohoří od počátku formovala a utvářela podmínky pro rozvoj přírodních poměrů Opavska. Na území opavského regionu se nachází část pohoří Nízkého Jese-

níku, Opavská a Hlučínská pahorkatina. Půdy jsou v regionu převážně jílovitě-hlinité a hlinité.

Opavsko náleží k Baltskému úmoří, je odvodňováno řekou Odrou. Významný tok, který územím protéká, je řeka Opava s největším pravostranným přítokem řekou Moravicí. Důležité místo na Opavsku zaujímají ve vodním hospodářství zdroje pitné vody. Významná z tohoto pohledu je vodní nádrž Kružberk (Obr. 2), vybudovaná na řece Moravici. Vodní nádrž o ploše 306 hektarů slouží jako zásobárna pitné vody i pro Ostravský region a rovněž jako ochrana před povodněmi.

Obr. 2. Vodní nádrž Kružberk

Z přírodního a nerostného bohatství se na území regionu nachází zejména lignit, rašelina, sádrovec, žáruvzdorné písky, pokrývačská břidlice, slévárenské písky, žula, droba, šterkopísky i minerální prameny. Využití těchto zdrojů je však malé, výjimku tvoří těžba moravské droby v kamenolomu v Bohučovicích. Na území regionu se nachází jeden přírodní park a 21 maloplošných chráněných území. Podnebí náleží k mírnému podnebnému pásmu, ovlivňuje jej otevřenost území k severu.

5.1.2 Socioekonomické podmínky

V opavském regionu žije téměř 180 000 obyvatel, což jej řadí na čtvrté místo v rámci okresů Moravskoslezského kraje, hustota zalidnění je 160 obyvatel na 1 km². Aktuální **demografická situace** v opavském okrese je patrná z tabulky č. 3. V letech 1996 - 2006 počet obyvatel okresu nepřetržitě klesal. Po deseti letech se pokles zastavil a opavský okres měl ke konci roku 2006 celkem 180 305 obyvatel. Následující meziroční pokles počtu obyvatel o 3 485 na 176 820 trvale žijících v okrese Opava (k 31. 12. 2007) byl zapříčiněn přesunem několika opavských obcí do okresu Ostrava.

Tab. 3. Věková struktura a počet obyvatel okresu Opava

Rok	Počet obyvatel	Struktura obyvatel v %			Průměrný věk
		0 – 14 let	15 - 64 let	65+	
2003	180 573	15,7	71,2	13,1	38,8
2004	180 430	15,3	71,2	13,5	39,1
2005	180 260	15,0	71,0	14,0	39,4
2006	180 305	14,7	71,0	14,3	39,7
2007	176 820	14,6	70,9	14,5	39,9

Z tabulky je patrné, že ke konci roku 2007 se skupina osob v produktivním věku 15–64 let podílí na celkovém počtu trvale bydlících v opavském okrese bezmála 71 %, minimálně se snížilo zastoupení skupiny dětí do 14 let (14,6 %). Pokles o 0,1 procentního bodu shodně u obou jmenovaných skupin jde na úkor mírného zvýšení podílu osob ve věku 65 a více let (14,5 %). Průměrný věk obyvatel se v okrese zvýšil na 39,9 let. Lze očekávat, že počet a podíl osob důchodového věku se bude nadále zvyšovat.

V předchozích letech byla **situace na trhu práce** v okrese Opava vcelku vyrovnaná. Nebylo zaznamenáno žádné výrazné propouštění zaměstnanců, ani větší nabídka nových pracovních míst. Míra nezaměstnanosti v okrese (stejně jako v celé ČR) klesala až do října 2008, kdy se zastavila na hodnotě 6,7 %, což byla nejnižší hodnota za posledních deset let, a začala výrazně klesat poptávka po práci. Na opavské firmy dolehla celosvětová krize, která zpomalila ekonomiku, řada firem byla nucena přistoupit k omezování výroby a propouštění zaměstnanců. Situaci v jednotlivých mikroregionech Opavska v lednu 2009 znázorňuje následující tabulka (Tab. 4).

Tab. 4. Nezaměstnanost v okrese Opava v lednu 2009

Mikroregion	Dosažitelní uchazeči ⁷	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo ⁸	Míra nezaměstnanosti
Hlučín	1 520	19 327	7,9%
Kravaře	1 055	10 184	10,4%
Opava	3 907	52 174	7,5%
Vítkov	1 061	7 269	14,6%

⁷ Jedná se o uchazeče o zaměstnání, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa.

⁸ Do této kategorie patří osoby, které jsou v pracovních poměrech nebo samostatně výdělečně činné a osoby aktivně si hledající zaměstnání (evidovaní na ÚP).

Vzhledem k předpokladu prohlubujícího se dopadu krize, která v první vlně zasáhla automobilový průmysl a strojírenskou výrobu a která se s velkou pravděpodobností projeví následně i v jiných odvětvích, lze očekávat další snížení poptávky po pracovní síle a další růst nezaměstnanosti.

Na Opavsku jsou příznivé podmínky pro **zemědělství**, celkové množství obhospodařované půdy je více než 60 000 ha. Pěstují se zde především obiloviny, z dalších plodin pak cukrovka, kukuřice, v menší míře brambory a zelenina. V chovu zvířectva má nejvyšší podíl chov drůbeže, dále pak prasat a skotu. V regionu je cca 25 zemědělských podniků s počtem zaměstnanců nad 25, největší z nich je Zemědělský podnik Otice.

Průmyslová výroba je většinou koncentrována v městě Opavě, převažuje zde průmysl strojírenský, farmaceutický a potravinářský. K největším strojírenským firmám patří Brano Group, a. s. se sídlem v Hradci nad Moravicí, která se orientuje na automobilový průmysl, Ostroj, a. s. zaměřený na výrobu důlního zaměření a firma MSA, a. s., přední výrobce armatur, jež sídlí v Dolním Benešově. Farmaceutický průmysl zastupuje firma IVAX Pharmaceuticals, s. r. o., papírenský Model Obaly, a. s. a textilní firma Lanex, a. s., která vyrábí nitě, lana a jiné vázací materiály. Největšími výrobci potravinářského průmyslu jsou OPAVIA-LU, a. s. s širokým sortimentem sušenek, oplatků a slaného pečiva, NOWACO mrazírny, a. s. a Seliko Opava, a. s., která se specializuje na sterilizovanou zeleninu a hotová jídla.

Opavský region má poměrně hustou **dopravní síť**, hlavní silniční tahy tvoří čtyři silnice I. třídy. Železniční spojení vede i do některých menších obcí. Především do míst, kam není vedena železniční trať, autobusovou dopravu zajišťuje společnost TQM holding, s. r. o. a společnost Veolia Transport Morava a. s.. V regionu se nachází i jedno letiště, které je určeno pouze ke sportovním účelům.

Opavsko má celkem příznivé **životní prostředí**. Jeho kvalita vyniká zejména ve srovnání se sousedním Ostravskem. Nejvíce problematická je severovýchodní část území, kterou ovlivňuje zejména přítomnost větších průmyslových podniků, vyšší zátěž automobilové dopravy a nízké zalesnění.

Naopak pro území Vítkovska je typická podhorská lesně polní krajina s relativně čistým neporušeným životním prostředím Přírodního parku Moravice. V posledních letech došlo sice k poklesu emisí škodlivin z průmyslu a ze středních zdrojů znečištění, na druhé straně

ale vzrůstají hodnoty oxidu dusíku produkovaných automobilovým provozem. Hlavním zdrojem hluku je nákladní silniční doprava.

V oblasti likvidace odpadu je hlavním problémem množství nevidovaných černých skládek. Na Opavsku není v současné době v provozu žádná spalovna odpadů, je provozováno 5 skládek. Povrchová voda spadá do kvalitativní třídy II. - V. (což znamená mírně až silně znečištěná). Hlavním zdrojem znečištění povrchových vod jsou odpadní vody v důsledku stále nedostatečného množství čističek odpadních vod.

5.1.3 Mirkoregiony Opavska a euroregion Silesia

Na území Opavska je v současné době vytvořeno 5 mikroregionů dobrovolně sdružujících obce opavského regionu (viz tab.). Svazky obcí Opavska vznikly zejména za účelem rozšíření, zlepšení a prohloubení hospodářské, kulturní a jiné spolupráce, z důvodu koordinace projektů v obecní a podnikatelské sféře a v neposlední řadě také k hájení svých vlastních zájmů.

Tab. 5. Přehled mikroregionů na Opavsku

Název mikroregionu	Sídlo	Počet členů	Seznam členských obcí
Maticie Slezská	Háj ve Slezsku	14	Háj ve Slezsku, Mokré Lazce, Štítina, Hrabyně, Velká Polom, Pustá Polom, Horní Lhota, Dolní Lhota, Čavisov, Hlubočec, Budišovice, Kyjovice, Těškovice, Nové Sedlice
Venkovský mikroregion Moravice	Vítkov	19	Branka, Březová, Budišov n. Budišovkou, Čermná ve Slezsku, Hradec n. Moravicí, Chvalíkovice, Kružberk, Nové Lublice, Moravice, Mikolajice, Melč, Radkov, Raduň, Skřípov, Staré Těchanovice, Svatoňovice, Vetřkovice, Vítkov, Vršovice
Sdružení obcí Hlučín-ska	Hlučín	27	Hlučín, Kravaře, Bělá, Bohuslavice, Bولاتice, Darkovice, Dolní Benešov, Hať, Hněvošice, Chlebičov, Chuchelná, Koberice, Kozmice, Ludgeřovice, Markvartovice, Oldřišov, Píšť, Rohov, Služovice, Strahovice, Sudice, Šilheřovice, Štěpánkovice, Třebom, Velké Hoštice, Vřesina, Závada
Opavsko - severozápad	Úvalno	9	Bratříkovice, Brumovice, Hlavnice, Holasovice, Neplachovice, Sosnová, Stěbořice, Úvalno, Velké Heraltice
Hvozdnice	Dolní Životice	11	Dolní Životice, Jakartovice, Jezdkovice, Litultovice, Lhotka u Litultovic, Mikolajice, Mladecko, Otice, Slavkov, Štáblovice, Uhlířov

Opavský region je součástí euroregionu Silesia. Jedná se o dobrovolný svazek obcí a měst v oblasti česko-polských hranic. Název Silesia (Slezsko) odkazuje na historické území jednotného Slezska rozprostírající se v severovýchodní části dnešní České republiky a jihozápadní části Polska. K rozdělení území Slezska státní hranicí došlo v roce 1742 po porážce Marie Terezie ve válce s pruským králem Bedřichem II., kdy větší část Slezska (Ratibořsko, Glubčicko a Hlučínsko) přešlo pod vládu Pruska, zatímco Opavsko a Krnovsko zůstaly na území koruny české pod vládou rakouských Habsburků. Vznik státní hranice v roce 1920 pak zastavil rozvoj vzájemných kontaktů. Československo-polský spor o pohraniční území (zejména o Těšínsko) se vedl i v dalších letech, s definitivní platností byl ukončen až v roce 1958 československo-polskou smlouvou o konečném vytyčení státních hranic.

Skutečná česko-polská spolupráce se na území Slezska začala rozvíjet až na začátku 90. let minulého století. Zpočátku měla charakter individuální partnerské spolupráce jednotlivých obcí a měst, postupně se měnila na regionální spolupráci, až vyvrcholila založením euroregionu Silesia. Vznikl dne 20. září 1998 v Opavě podepsáním Smlouvy o spolupráci mezi představiteli měst Opava, Krnov, Raciborz a Glubczyce.

Města a obce této oblasti vzájemnou spolupráci v rámci dnešního euroregionu Silesia tak navázaly na společný historický vývoj Slezska. Společná historie, jazyková příbuznost, podobnost kultury i ekonomický potenciál vytváří dobré předpoklady pro česko-polskou spolupráci. Území Euroregionu Silesia je navíc přirozeně vhodným geografickým prostředím pro vzájemné kontakty lidí přes hranici, bez přírodních překážek v podobě pohoří či větších vodních toků.

Polská část euroregionu Silesia zahrnuje okres (powiat) Racibórz, Glubczyce, část okresu Wodzislaw a Rybnik. Na české straně zahrnuje území okresu Opava, části okresu Ostrava a Bruntál a zčásti také Novojičínsko. Členy české části euroregionu je v současné době 57 obcí a měst a 3 přidružené organizace - Matice slezská, Hospodářská komora Opava a Slezská univerzita v Opavě. Celkový počet obyvatel členských obcí a měst přesahuje 800 tisíc. Euroregion Silesia vznikl na podporu přes-hraniční spolupráce České a Polské republiky, umožňující kontakty obyvatel, rozbití bariér minulých let, zvýšení atraktivity území a zkvalitnění života obyvatelstva. Cílem česko-polské spolupráce je především hospodářská spolupráce, rozvoj infrastruktury, ochrana životního prostředí, kulturně vzdělávací činnost a turistika.

5.1.4 Statutární město Opava

Statutární město Opava odedávna právem patří mezi významná slezská města. Nejstarší písemná zmínka o Opavě, jako o osadě ležící na křižovatce obchodních cest, pochází z roku 1195, o městském zřízení se hovoří až v roce 1224.

Opava v současnosti má téměř 60 000 obyvatel a je průmyslovým i kulturním centrem české části Slezska. Město, jež leží v těsné blízkosti polských hranic, je správním sídlem české části euroregionu Silesia. V systému sídelní struktury se řadí na šestou příčku mezi výrazná rozvojová regionální centra.

Statutární města mají v soustavě územně samosprávných celků státu zvláštní postavení, které je možno získat pouze na základě zákona, městu Opavě byl statut udělen v roce 1990. Postavení statutárního města je zvláštní zejména tím, že může na základě rozhodnutí zastupitelstva města rozčlenit své území na městské obvody nebo městské části s vlastními orgány, které v příslušném území realizují správu.

Statutární město Opava se člení na osm městských částí - Komárov, Malé Hoštice, Milostovice, Podvihov, Suché Lazce, Vávrovice, Vlaštovičky, Zlatníky, jejichž území je konkrétně vymezeno ve statutu města. Městské části nepokrývají celé území města. Území Opavy dále tvoří pět katastrů (např. městské centrum), které jsou spravovány přímo Magistrátem města.

Tradici má v Opavě i bohatý kulturní život. Roku 1814 zde zahájilo svou činnost nejstarší muzeum v České republice a od roku 1805 zde funguje Slezské divadlo, velký podíl na rozvoji kultury má Matice Slezská. K nejstarším dochovaným kulturním památkám města patří Minoritský klášter a kostel sv. Ducha, postavený před rokem 1269, nejceněnější gotickou památkou je konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie a kaple sv. Kříže, také zvaná Švédská. Významnou ukázkou novodobé architektury je monumentální stavba obchodního domu Breda z roku 1928 nebo budova bývalé Obchodní komory.

Vzdělávání v Opavě je zajištěno sítí základních, středních a vyšších odborných škol. Školství v Opavě nabylo na významu založením Slezské univerzity v roce 1991, která se v současnosti skládá ze tří fakult a Matematického ústavu.

V Opavě je bohatě rozvinut farmaceutický, strojírenský, polygrafický průmysl, rozšiřuje se výroba průmyslové elektrotechniky, osvětlovacích těles a elektroniky a roste nabídka výpočetní techniky a software. Významným způsobem se rozvíjí stavební průmysl.

5.2 Opavský region z pohledu sociálních služeb

V opavském regionu působí celá řada zařízení a organizací, které různým způsobem poskytují sociální služby a řeší sociální problémy mnoha lidí, rodin či skupin občanů. Nabízené sociální služby by měly vhodně reagovat na aktuální potřeby jejich uživatelů. Široká veřejnost často nemá dostatek informací o existenci těchto zařízení i nabídce a formě poskytovaných sociálních služeb. Také jednotlivé organizace často nebývají dostatečně informovány o poskytovaných službách ostatních organizací, se kterými by mohly navázat spolupráci.

Při mapování situace v poskytování sociálních služeb, poradenství a sociální prevence v opavském regionu byl základem Komunitní plán rozvoje sociálních a souvisejících služeb Statutárního města Opavy na období 2008 – 2010. Na jeho zpracování se podíleli zejména zástupci poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb a Magistrát města Opavy. Tento dokument podává ucelený přehled o stavu sociálních a souvisejících služeb ve městě Opavě a jeho městských částech. Vyjadřuje potřeby uživatelů sociálních služeb a reaguje na požadavky jejich poskytovatelů. Účelem komunitního plánu je přispět k dalšímu rozvoji sociálních služeb v Opavě tak, aby lépe vyhovovaly občanům a adekvátně reagovaly na jejich potřeby. Komunitní plán je zpracován v návaznosti na Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Moravskoslezského kraje v období 2008-2009.

V souladu s komunitním plánem je použito pro popis situace v poskytování sociálních služeb v Opavě rozčlenění poskytovatelů sociálních služeb podle uživatelů sociálních služeb do pěti skupin (cílová skupina děti a rodina, osoby se specifickými sociálními problémy, osoby se zdravotními problémy, národnostní menšiny, senioři). Souhrnný přehled údajů v sociální oblasti uspořádaných podle cílových skupin uvádí následující tabulka (Tab. 6).

Tab. 6. Souhrnný přehled údajů v sociální oblasti

Název oblasti	Počet uživatelů	Počet zařízení	Počet zaměstnanců	Počet dobrovolníků	Celkové náklady (v tis. Kč)
Péče o děti a rodinu	4 732	18	223	105	65 152
Péče o osoby se specifickými sociálními problémy	2 091	9	56	19	12 146
Péče o osoby se zdravotními problémy	6 373	21	313	47	82 408
Péče o národnostní menšiny	315	6	7	0	2 500
Péče o seniory	901	9	239	15	69 647
Celkem	14 412	63	838	186	231 880

5.2.1 Péče o děti a rodinu

Sociální péče o děti a o rodinu se zaměřuje na rodiny sociálně potřebné a rodiny nacházející se v obtížné sociální situaci se závislými dětmi (včetně neúplných rodin nebo dětí a mládeže žijících mimo rodinu). Sociální služby jsou určeny rodinám, jejichž fungování je výrazně narušeno (rozvodové situace, partnerské problémy) a neplní své základní funkce, což ohrožuje jejich členy. Pomoc je určena těm, kteří nedovedou tuto situaci řešit vlastními silami. Do této skupiny patří také osoby, jichž se dotýká problematika náhradní rodinné péče, problematika dětí se zdravotními problémy, chronicky nemocných, zanedbávaných či týraných dětí a další.

Sociální služby se v této oblasti zaměřují zejména na materiální, sociální a finanční podporu pro děti, mládež a jejich rodiče. Účelem této podpory je zvýšit jejich začlenění do společnosti a kvalitu sociálních dovedností. Z výsledků průzkumu potřeb uživatelů sociálních služeb vyplývá, že dotazovaní z okruhu sociálně slabých uživatelů uvedli jako problém absenci bytových příležitostí obecně, diskriminaci při získávání bydlení či vysoké nájemné.

Na péči o rodinu a děti se v Opavě podílí celkem 17 zařízení a organizací, jejichž souhrnný přehled uvádí tabulka (Tab. 7), v níž jsou sociální služby pro tuto cílovou skupinu seskupeny podle jednotlivých typů poskytovaných služeb. Největší zastoupení zde mají organizace poskytující služby ambulantního typu (celkem 10), které se zaměřují na pedagogicko-psychologické poradenství a odborné sociální poradenství (např. Pedagogicko-psychologická poradna, Speciální pedagogické centrum Srdce), krizovou intervenci, aktivní trávení volného času dětí (centrum Elim), prevenci sociálně patologických jevů dětí a mládeže (Eurotopia Opava), péči o děti ve stacionáři (Charita Opava), vzdělávání dětí (Centrum pro rodinu a sociální péči) a další.

Pobytové a terénní služby pro děti a rodiče, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci, zajišťuje v Opavě a okolí celkem sedm organizací. Působí zde např. Armáda spásy ČR, která pro tento účel provozuje Dům pro matky s dětmi. Krizové bydlení pro děti zajišťuje také občanské sdružení Fond ohrožených dětí, které zřídilo v opavském regionu svoji pobočku – Klokánek Dolní Benešov, kde nabízí rodinnou alternativu ústavní péče o děti vyžadující okamžitou pomoc.

Tab. 7. Přehled zařízení sociálních služeb v oblasti péče o děti a rodinu

Název zřízení / organizace	Typ služby	Kapacita (počet uživatelů)	Počet zaměstnanců
Armáda spásy – Dům pro matky s dětmi	pobytové	12 matek/22 dětí	5
Fond ohrožených dětí – Klokánek		16	22
Dětské centrum Čtyřlístek		86	48
Sirius, p. o.		51	41
Fond ohrožených dětí	terénní	510	5
Slezská diakonie, Středisko Benjamín		25	2
Středisko rané péče SPRP Ostrava		60	6
Centrum pro rodinu a sociální péči	ambulantní	1000/rok	2
Středisko výchovné péče		120/rok	2
Centrum Elim		400/rok	8
Eurotopia Opava, o.p.s., Klub Modrá kočka		200/rok	6
Holos, o. s.		32	0
Charita Opava, Mraveneček		10	11
Pedagogicko-psychologická poradna		2 600	17
Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy		760	2
Speciální pedagogické centrum Srdce		383	6,3
Klub přátel tělesně postižených dětí		140	1

5.2.2 Péče o osoby se specifickými sociálními problémy

Cílová skupina péče o osoby se specifickými sociálními problémy zahrnuje uživatele sociálních služeb, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a kterých se dotýká problematika:

- trestně právní (např. oběti trestných činů, oběti domácího násilí, osoby po výkonu trestu odnětí svobody apod.)
- pracovně právní (dlouhodobě nezaměstnaní a osoby diskriminované na trhu práce aj.)
- sociálního vyloučení (osoby bez přístřeší či žijící v jinak nedůstojných podmínkách, plnoleté osoby po odchodu z ústavní výchovy apod.)
- sociálně patologických jevů (osoby závislé na drogách, alkoholu či jinak závislé)

Sociální služby pro tyto občany by měly pomáhat při zajišťování základních fyziologických potřeb. Prioritním úkolem v oblasti sociálních služeb pro tuto skupinu osob je zajištění bydlení pro osoby v krizi. Ubytovací kapacity, které má město k dispozici, nestačí pokrýt poptávku žadatelů o bydlení. V krizových situacích není v Opavě možné zajistit krizové ubytování zejména pro početné rodiny. Nouzové ubytování pro osoby v krizi zajišťuje Charita Opava, Armáda spásy ČR, Elim Opava a další. Prioritní v této oblasti je také zajištění navazujících bytů se sociálním programem – tzv. sociální byty.

Péče o osoby se specifickými sociálními problémy se dále zaměřuje na poskytování služeb sociální prevence (terénní práci s uživateli drog, krizovou a telefonickou krizovou intervencí, na programy zajištění výkonu alternativních trestů a také na podporu občanského poradenství). Vzhledem k tomu, že okres Opava patří do skupiny deseti okresů ČR, v nichž nezaměstnanost meziročně neklesá (údaje do r. 2006), stává se prioritní také podpora rozvoje zaměstnávání dlouhodobě nezaměstnaných. Tato agenda je zajišťována pouze v rámci činnosti Úřadu práce, speciálně vytvořené sociální služby pro tuto agendu v Opavě chybí.

V oblasti péče o osoby se specifickými sociálními problémy působí celkem sedm organizací zajišťujících služby pro tyto občany. Převažují zde zařízení sociálních služeb ambulantního typu (celkem čtyři organizace). Souhrnný přehled organizací zajišťujících sociální služby pro osoby se specifickými sociálními problémy uvádí následující tabulka (Tab. 8).

Tab. 8. Přehled zařízení pro osoby se specifickými sociálními problémy

Název zřízení / organizace		Typ služby	Kapacita (počet uživatelů)	Počet zaměstnanců
Armáda spásy	Azylový dům Samaritán	pobytové	23 lůžek, 2 byty	14
	Noclehárna		18 lůžek	
	Nízkoprahové denní centrum		30	
Elim Opava			20	8
Eurotopia Opava o.p.s.		terénní	200/rok	6
Charita Opava	Linka důvěry	ambulantní	4 000	24
	Občanská poradna		774/rok	2
	Středisko vzájemné pomoci		120/rok	4
Krizové a kontaktní centrum pod Slunečником			20/den	11
Občanské sdružení Holos			32	0
Občanské sdružení ONŽ - Poradna pro ženy a dívky			350/rok	2

Zařízení sociálních služeb zajišťující péči o osoby se specifickými sociálními problémy můžeme v souladu s tabulkou seřadit podle jednotlivých typů služeb, jež tato zařízení poskytují na:

➤ **Zařízení ambulantních služeb**

V oblasti ambulantních sociálních služeb působí zejména církevní organizace Charita Opava, jež provozuje Linku důvěry, Občanskou poradnu a Středisko vzájemné pomoci. Sociální služby ambulantního typu pro osoby se specifickými sociálními problémy zajišťují dále dvě občanská sdružení - Holos a občanské sdružení NOŽ, které provozuje Po-

radnu pro ženy a dívky. Krizové a kontaktní centrum Pod Slunečníkem se zaměřuje na ambulantní služby spojené s protidrogovou prevencí.

➤ **Zařízení pobytových služeb**

Pobytové sociální služby poskytují dvě organizace, a to Armáda spásy, jež provozuje Azylový dům pro muže Samaritán, noclehárnu a nízkoprahové denní centrum, a organizace Elim Opava, která v rámci této cílové skupiny osob poskytuje služby pro oběti domácího násilí včetně jejich akutního krizového ubytování.

➤ **Zařízení terénních služeb**

Terénní služby pro osoby se specifickými sociálními problémy zajišťuje jediná organizace – Eurotopia Opava o.p.s., která poskytuje služby v oblasti prevence sociálně patologických jevů dětí a mládeže, zejména těm, které tráví svůj čas na ulici (dětmi ohroženým rizikovou partou, romským dětem a dětem z dětských domovů).

5.2.3 Péče o osoby se zdravotními problémy

Tuto skupinu uživatelů sociálních služeb tvoří občané nad 18 let věku, jejichž onemocnění či postižení je natolik znevýhodňuje, že potřebují využít sociálních služeb. Jedná se o osoby s duševním onemocněním, lidi s psychosociálními obtížemi a v psychosociální krizi, jejichž schopnosti řešit samostatně svou situaci nejsou dostatečné. Dále sem řadíme občany s mentálním postižením, kteří trpí celkovým snížením intelektových schopností, a také lidi se zrakovým, sluchovým, tělesným nebo kombinovaným postižením, včetně občanů s civilizačním onemocněním.

Sociální péče o osoby se zdravotními problémy je zajišťována prostřednictvím 16 organizací působících na území Opavy. Souhrnný přehled zařízení poskytujících tyto služby uvádí tabulka (Tab. 9).

Tab. 9. Přehled zařízení poskytujících služby osobám se zdravotními problémy

Název zřízení / organizace		Typ služby	Kapacita (počet uživatelů)	Počet zaměstnanců
Charita Opava	Dům sv. Cyrila a Metoděje	pobytové	18 bytů	9
	Chráněné a podporované bydlení pro duševně nemocné		12	6
Marianum			230	135
Sirius, p. o.			51	41
Centrum pro zdravotně postižené MSK kraje		terénní	20	1
Charita Opava – Chráněné a podporované bydlení pro duševně nemocné			45	6
Integra Opava			700 kontaktů	6
Fokus Opava			58	3
Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých			100/rok	1
Spolek Nezávislost			50	23
Fokus Opava		ambulantní	10	3
Občanské sdružení Holos			32	0
Sdružení Kafira			60	6
Krizové a kontaktní centrum Pod Slunečником			20/den	11
Sdružení zdravotně postižených v ČR, okresní výbor Opava			0 (sdružuje 4 NNO)	0
Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých – oblastní pobočka			247	1
Speciálně pedagogické centrum Srdce			383	7
Svaz postižených civilizačními chorobami			1 250	0
Svaz tělesně postižených v ČR, okresní výbor Opava			1 463	0
Charita Opava – Rehabilitační dílny pro duševně nemocné a mentálně postižené			31	17

Sociální služby pro osoby se zdravotními problémy spočívají především v oblasti:

- *Terénních sociálních služeb*

Sociální práce v terénu je služba, která podporuje setrvání člověka v jeho přirozeném prostředí, poskytuje doprovod uživatele během jeho kontaktu s vnějším prostředím a pomáhá mu řešit situace, které sám nezvládne. Jejich smyslem je udržení nemocného v domácím prostředí a omezení nutnosti ústavního umístění. Terénní péče je poskytována podle individuálních potřeb a na doporučení ošetřujícího personálu. Do služeb terénní péče v Opavě patří osobní asistence, podpora samostatného bydlení, podporované zaměstnávání a terénní forma odborného sociálního poradenství. Služby osobní asistence poskytuje např. spolek Nezávislost Opava, detašované pracoviště Centra pro zdravotně postižené MSK kraje v Opavě, doprovod sociálního pracovníka rovněž nabízí občanské sdružení Fokus zaměřující se na péči o duševně nemocné.

- *Pobytových sociálních služeb*

Pobytové služby pro osoby se zdravotním postižením jsou zajišťovány pro osoby, které nejsou schopny žít v samostatné domácnosti. V Opavě působí rozsáhlé pobytové zařízení ústavního typu pro osoby s mentálním nebo vícenásobným postižením Marianum, které zajišťuje pro své klienty rovněž služby chráněného bydlení. Služby chráněného a podporovaného bydlení, které jsou určeny osobám s chronickým duševním onemocněním s cílem přispět k rozvíjení jejich soběstačnosti a samostatnosti, poskytuje také katolická organizace Charita Opava. Domov pro osoby se zdravotním postižením zřizuje také příspěvková organizace MSK Sírius, která zajišťuje sociální pobytové služby pro děti a mládež s mentálním a kombinovaným postižením. Útočiště pro zrakově postižené občany nabízí Dům sv. Cyrila a Metoděje Charity Opava.

- *Ambulantních sociálních služeb*

Mezi ambulantní služby pro zdravotně postižené občany patří zejména pracovní a sociální rehabilitace, sociálně aktivizační služby a jiné vzdělávací aktivity. Cílem pracovní a sociální rehabilitace je podpora uživatele, jeho soběstačnosti, motivace, osobnostního rozvoje a příprava či udržení si běžného zaměstnání. Ambulantní sociální služby pracovní a sociální rehabilitace pro osoby se zdravotním postižením zajišťuje v opavském okrese např. Charita Opava, jež provozuje Rehabilitační dílny pro duševně nemocné a mentálně postižené. Sociálně aktivizační služby pro zrakově postižené nabízí občanské sdružení Kafira.

5.2.4 Péče o národnostní menšiny

Do této skupiny patří příslušníci národnostních menšin, kteří jsou sociálně vyloučení zejména v přístupu ke vhodnému bydlení a ke vzdělání, dlouhodobě nezaměstnaní a děti příslušníků národnostních menšin, které jsou ohroženy sociálně-patologickými jevy.

V současné době se v Opavě nachází vysoký počet osob romské národnostní komunity. U této skupiny obyvatel se vyskytuje vysoká nezaměstnanost, jejíž důsledky jsou velmi negativní. Někteří obyvatelé mají problémy s gamblerstvím, narkomanií a ve větší míře s alkoholismem. V romských komunitách je problémem také nízká informovanost o zdravotní péči. Zejména romské ženy patří v tomto směru k velmi rizikovým skupinám. Tyto důsledky se snaží zmírnit terénní sociální práce zaměřená specificky na romskou menšinu. Služby poskytované příslušníkům národnostních menšin nejsou v Opavě dostatečně zajištěny, chybí zde zejména služby sociální práce na ubytovnách a terénní práce. Částečný problém při poskytování těchto služeb tvoří i jazyková bariéra.

Tab. 10. Zařízení poskytující služby příslušníkům národnostních menšin

Název zřízení / organizace		Kapacita (počet uživatelů)	Počet zaměstnanců
Středisko integrace menšin		300/rok	6
Elim Opava		400	8
Eurotopia Opava o.p.s.		200/rok	6
Fond ohrožených dětí		510	5
Základní škola Dvořákovy sady (přípravná třída)		15 dětí	1
Armáda spásy	Azylový dům Samaritán	23 lůžek + 2 byty	14
	Noclehárna	18	
	Nízkoprahové denní centrum	30	

Sociální služby pro příslušníky národnostních menšin poskytuje v Opavě celkem 6 zařízení (Tab. 10), u dvou z nich tvoří tyto služby stěžejní poslání organizace. Práce s příslušníky národnostních menšin je hlavní náplní činnosti Střediska integrace menšin, které působí na základních školách opavského regionu. V rámci projektu „včasná péče“ se středisko zaměřuje na snížení obtíží při vstupu do školy u dětí se sociokulturním znevýhodněním. Jedná se především o procvičování základních dovedností potřebných pro úspěšný start ve školní docházce, čímž se zvyšuje sociální kompetence budoucích školáčků. Další organizací, která se zaměřuje na práci s romskými dětmi je obecně prospěšná společnost Eurotopia Opava, která poskytuje služby v oblasti vzdělávání a prevence sociálně patologických jevů dětí a mládeže.

5.2.5 Péče o seniory

Sociální služby v této skupině jsou určeny pro seniory ve věku od 65 let v obtížné životní situaci, s ohledem na to, že potřebnost sociální pomoci roste zejména u osob s vyšším věkem. K nejrizikovějším skupinám seniorů řadíme občany nad 80 let, samostatně žijící seniory či zcela izolované osoby (bez kontaktů), seniory s onemocněním nebo ty s příjmem na hranici sociální potřebnosti. Jednou ze základních potřeb této skupiny obyvatel je dostupnost ošetrovatelské a pečovatelské služby a potřeba sociálních kontaktů, která se projevuje u méně aktivních seniorů ztrácejících zájem o okolí.

Pečovatelské služby pomáhají řešit každodenní těžkosti uživatelům, kteří nejsou schopni se sami o sebe komplexně postarat. Pomoc při běžném úklidu domácnosti, hygieně, přípravy stravy, nákupu apod. poskytují v rámci pověřeného území Opavy pečovatelské služby Charity Opava, Pečovatelské služby OASA a Domov – pension pro důchodce. V roce 2006

pomáhaly tyto organizace průměrně 160 domácnostem za měsíc. V současné době dochází k růstu poptávky po pečovatelských službách a k jejímu rozšiřování.

Další službou poskytovanou seniorům je péče v denním stacionáři – Klubu sv. Anežky, zřízeném Charitou Opava, s kapacitou 15 uživatelů na jeden den. Ve stacionáři je pečováno o soběstačné i nesoběstačné seniory, nejdůležitější službou je psychosociální rehabilitace a aktivizace. Možnost společenského kontaktu seniorů s okolím nabízí rovněž kluby důchodců. V současné době jsou v Opavě v provozu tři kluby. Jejich hlavní náplní je přednášková činnost, besedy či oslavy životních výročí apod.

K celoročnímu ubytování seniorů slouží tzv. domovy a pensiony pro důchodce. Zájem o ubytování a péči v těchto zařízeních je značný. V Opavě fungují celkem 4 zařízení tohoto typu, jedná se jak o domov rodinného typu, tak i o zařízení s kapacitou až dvě stě uživatelů (Domov Bílá Opava), jejichž budovy neumožňují úplné soukromí uživatelů a jejich rekonstrukce a modernizace se stává nutností. Souhrnný přehled zařízení poskytující služby pro seniory uvádí tabulka (Tab. 11).

Tab. 11. Zařízení sociálních služeb pro seniory

Název zařízení / organizace		Typ služby	Kapacita (počet uživatelů)	Počet zaměstnanců
Domov Bílá Opava	Rooseveltova ul.	pobytové	51	131
	Rybářská ul.		149	
Domov sv. Zdislavy			24	13
Domov – penzion pro důchodce			102	25
Pečovatelská služba	Charita Opava	terénní	172	13
	OASA		41	18
	Domov – penzion pro důchodce		56	10
Ošetřovatelská péče	MEDEA		20	8
	Charita Opava		121	11
Klub důchodců	Horní náměstí	ambulantní	25	1
	Masarykova třída		70	2
	Na Pastvisku		55	1
Charita Opava, Denní stacionář			15	6
Holos, psychoterapeutický program			32	0

5.3 Poskytovatelé služeb odborného sociálního poradenství

Sociální poradenství, jak již bylo uvedeno v teoretické části této práce, se dělí na dva typy. Je to základní sociální poradenství, které úzce souvisí se všemi sociálními službami. Toto

základní poradenství by tedy měli mít v popisu práce všichni poskytovatelé sociálních služeb.

Druhým typem sociálního poradenství je odborné sociální poradenství, které se zaměřuje na potřeby různých cílových skupin osob a poskytuje se převážně ve specializovaných poradnách. Charakteristika poraden tohoto typu působících na Opavsku je uvedena v této podkapitole, která se věnuje detailněji především těm organizacím, ve kterých je odborné sociální poradenství hlavní náplní činnosti.

V Opavě a jejím okolí působí celkem 13 organizací poskytujících služby odborného sociálního poradenství. Jsou to jednak poradenská zařízení určená širšímu okruhu občanů a organizace zaměřující se na specifický okruh klientů, např. na zdravotně postižené osoby. U všech z nich jsou poradenské služby poskytovány uživatelům bezplatně. Zřizovateli těchto organizací jsou ve většině případů občanská sdružení (celkem u 10 ze 13).

5.3.1 Poradenská zařízení určená širokému okruhu osob

Na Opavsku působí několik poradenských zařízení určených širšímu okruhu občanů, u nichž je odborné sociální poradenství hlavní náplní činnosti. V současnosti zde funguje Poradna pro ženy a dívky, Poradna Elim Opava, Občanská poradna a Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Charakteristiky jednotlivých poraden jsou uvedeny v následujících tabulkách (Tab. 12 – 15), které mají stejnou strukturu a jsou sestaveny tak, aby bylo možné jejich vzájemné srovnávání.

Tab. 12. Poradna pro ženy a dívky v Opavě

Poradna pro ženy a dívky v Opavě	
Poskytovatel	Občanské sdružení ONŽ - pomoc a poradenství pro ženy a dívky: nabízí své služby ve 14 poradnách v různých městech ČR.
Předmět činnosti	Poskytování poradenské služby v oblastech partnerských vztahů, dospívání, lásky, těhotenství, mateřství, antikoncepce. Pomoc obětem domácího násilí, sociálně právní poradenství a další.
Cílová skupina	<ul style="list-style-type: none"> • ženy a dívky ve věku 11 – 64 let • děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy • oběti domácího násilí, osoby v krizi, rodiny s dětmi
Zaměstnanci	V poradně jsou zaměstnány dvě pracovnice.
Kontakt	Provaznická 284/2, Opava – Předměstí, tel: 553 732 067, email: opava@poradnaprozeny.eu

Tab. 13. Poradna Elim Opava

Poradna Elim Opava	
Poskytovatel	Centrum Elim – křesťanská společnost pro evangelizaci a diakonii Opava, o. s.
Předmět činnosti	Poradna nabízí služby sociálního, psychologického a právního poradenství, krizovou intervenci i možnost akutního ubytování pro ženy, jež jsou oběťmi domácího násilí.
Cílová skupina	<ul style="list-style-type: none"> osoby v krizové situaci (např. krize v rodině, krize osobní, krize v zaměstnání, krize finanční) oběti domácího násilí, týrání a zneužívání služba je poskytována osobám starším 15 let
Zaměstnanci	V poradně pracuje koordinátor poradny, sociální pracovník a čtyři externí psychologové.
Kontakt	Rolnická 21A, 747 05 Opava tel.: 553653239, email: elimopava@elimopava.cz

Tab. 14. Občanská poradna

Občanská poradna	
Poskytovatel	katolická organizace Charita Opava
Předmět činnosti	Poskytuje odborné sociální poradenství lidem, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, neznají svá práva a dostupné služby či nejsou schopni hájit své oprávněné zájmy. Služby poradny zasahují do mnoha oblastí lidského života: <ul style="list-style-type: none"> sociální problematika pracovně-právní vztahy bydlení (práva a povinnosti nájemníků) rodina a mezilidské vztahy finanční a majetkoprávní vztahy ochrana spotřebitele právní systém a ochrana (soudní řízení, exekuční řízení) aj.
Cílová skupina	Všichni lidé, kteří se dostali do obtížné životní situace, kterou nedokážou řešit vlastními silami.
Zaměstnanci	V poradně pracuje vedoucí, 3 sociální pracovníci a vypomáhají 2 dobrovolníci z řad studentů Slezské univerzity.
Kontakt	Kylešovská 10, 746 01 Opava tel.: 553 616 437, e-mail: obcanskaporadna@charitaopava.cz

Tab. 15. Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy

Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy	
Poskytovatel	Centrum psychologické pomoci - příspěvková organizace MSK zřízená za účelem poskytování sociálních služeb a zabezpečování odborných činností v sociálně-právní ochraně dětí. Má celkem šest detašovaných pracovišť (poraden) v různých městech tohoto kraje.
Předmět činnosti	Poradna poskytuje odborné sociální poradenství v manželských, rodinných, partnerských a mezigeneračních vztazích. Zaměřuje se zejména na: <ul style="list-style-type: none"> • rozvodové poradenství, • rodinnou terapii, • psychologické posuzování budoucích adoptivních rodičů a pěstounů, • přípravu žadatelů před přijetím dítěte do rodiny • poradenství pro pěstounské a adoptivní rodiny a další.
Cílová skupina	Rodiny s dětmi, bezdětné rodiny, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy, osoby v krizové situaci.
Zaměstnanci	V poradně pracuje psycholog (vedoucí poradny), sociální pracovník a jeden externí pracovník – psycholog.
Kontakt	Pekařská 4, 746 01 Opava Tel.: 553 612 501, E-mail: opava@cepp.cz

5.3.2 Odborné sociální poradenství specificky zaměřené

Odborné sociální poradenství, které je určeno pro vybrané skupiny osob, poskytuje v opavském regionu celkem devět organizací. Patří k nim organizace orientující se na zdravotně postižené osoby (4), na duševně nemocné (3), na osoby závislé na návykových látkách (1) a na osoby pečující o děti ze sociálně odlišného a kulturně znevýhodněného prostředí, z různých etnik a minorit (1).

Na odborné sociální poradenství osobám se zdravotním postižením se zaměřuje:

- Poradenské a vzdělávací středisko občanského sdružení Kafira Opava. Poskytuje pomoc osobám, které jejich poškození zraku ovlivňuje při běžných činnostech ve společnosti. Jeho součástí je podpora jejich nezávislého života ve společnosti prostřednictvím doporučení vhodných kompenzačních pomůcek a odborného zaškolení.
- Sociální poradna Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých, která poskytuje osobám se zrakovým postižením a jejich rodinným příslušníkům odborné sociální poradenství směřující k řešení nepříznivé sociální situace vzniklé nebo hrozící v důsledku zrakového postižení.

- Detašované pracoviště Centra pro zdravotně postižené MSK, o. s., které poskytuje konzultace v pracovně-právních otázkách, pomáhá zdravotně postiženým s vyhledáváním pracovních příležitostí a případně s adaptací na získané zaměstnání.
- Poradna pro uživatele sociálních služeb v Opavě. Provozuje ji Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, o. s.. Tento poměrně nový typ poradenských služeb pro stávající i potenciální uživatele sociálních služeb, zejména pro občany zdravotně postižené, má pomoci s orientací v transformovaném systému poskytování sociálních služeb spojeného s účinností nového zákona o sociálních službách. Toto poradenství reaguje na novou právní i faktickou situaci v oblasti poskytování sociálních služeb a pomůže s výběrem vhodné sociální služby v daném regionu, pomůže se připravit na jednání s poskytovatelem služby, poradí s textem smlouvy o poskytování služby, upozorní na případná úskalí vyplývající z uzavírané smlouvy apod.

Odborné sociální poradenství osobám s chronickým duševním onemocněním poskytuje Sociální poradna občanského sdružení ANIMA VIVA, která rovněž slouží jako informační centrum pro psychicky nemocné osoby, jejich rodinné příslušníky, odborníky (psychiatři, terapeuti aj.) i veřejnost. Odborné sociální poradenství zaměřené na osoby duševně nemocné dále poskytuje občanské sdružení Integra Opava a občanské sdružení FOKUS Opava.

Odborné sociální poradenství pro rodiče nebo osoby zodpovědné za výchovu dětí ze sociálně odlišného a kulturně znevýhodněného prostředí, z různých etnik a minorit, na děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy, imigranty a azylanty či osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách poskytuje Středisko integrace menšin v Opavě.

Poradenské služby pro osoby s v psychosociální krizi, pro lidi s neurotickými problémy, s potížemi v oblasti komunikace a mezilidských vztahů a rovněž experimentátorům a problémovým uživatelům drog a lidem závislým na návykových látkách, včetně jejich blízkých, rodiny či přátel poskytuje Krizové a kontaktní centrum „Pod slunečníkem“.

6 PROJEKTOVÁ ČÁST

6.1 Představení vybrané lokality pro umístění projektu

6.1.1 Základní charakteristika obce

Projektované Poradenské centrum bude mít sídlo v Hradci nad Moravicí. Toto město je součástí opavského regionu, leží v Moravskoslezském kraji na řece Moravici v předhůří Nízkého Jeseníku v nadmořské výšce 277 metrů. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1060 a statut města obec získala v roce 1481.

Území města se rozkládá na katastrální ploše o rozloze 4 405 hektarů a má osm místních částí. Je tedy tvořeno samotným Hradcem nad Moravicí a dalšími sedmi integrovanými částmi - Benkovice, Bohučovice, Domoradovice, Filipovice, Jakubčovice, Kajlovec a Žimrovice. Město je součástí mikroregionu Moravice, v jehož rámci spolupracuje s ostatními členskými obcemi.

Ve funkci starosty města působí již druhé volební období JUDr. Karel Valušek (nezávislý), který byl poprvé zvolen v roce 2002. Funkci místostarosty města po stejnou dobu zastává Ing. Karel Hanák (nezávislý). Zastupitelstvo města se schází čtyřikrát do roka a má 21 členů. Největší zastoupení v něm mají nezávislí a pak křesťanští demokraté. V radě města, výkonném orgánu obce, zasedá 7 zastupitelů, kteří se scházejí jednou měsíčně. Šestkrát do roka vycházejí „Hradecké noviny“, které jsou distribuovány zdarma. Nejen v těchto novinách, ale i na svých internetových stránkách informuje městský úřad občany o záležitostech města.

Město Hradec nad Moravicí se nachází na území Přírodního parku Moravice. Tento park byl vyhlášen v roce 1992 a se svými 14 250 hektary je největším chráněným územím na Opavsku a patří i k nejvíce zachovalým. Nabízí krásnou přírodu s kopcovitým zalesněným terénem, jehož osou je tok řeky Moravice, která svými zaklesnutými meandry protíná pohůří Nízkého Jeseníku. V úseku od obce Kružberk po město Hradec nad Moravicí je údolí řeky Moravice považováno za jedno z nejkrásnějších říčních údolí v České republice. Místy zde řeka vytváří kaňony se stěnami vysokými až 120 metrů, příroda je zde téměř nedotčena civilizací. Součástí údolí řeky Moravice je Papírenský splav s náhonem, významná dosud funkční technická památka. Jeho prostřednictvím je efektivně využito vodního toku Moravice jako zdroje energie.

Město Hradec nad Moravicí leží 8 km jižně od Opavy na silnici I. třídy č. 57 mezi městy Opavou a Fulnekem. Autobusové spojení s okolními obcemi a okresním městem je dostatečně zabezpečováno místními linkami. Město leží i na trase několika dálkových linek, které zajišťují spojení s moravskými městy (např. Brno, Olomouc, Přerov). Vlaková doprava ve městě je realizována na železniční trati č. 315, která spojuje město Hradec nad Moravicí s okresním městem Opavou tratí dlouhou osm kilometrů se třemi zastávkami (Kylešovice, Branka a Hradec).

Ve školství ve městě působí pět institucí. Tři z těchto institucí jsou příspěvkovými organizacemi města. Jsou to Základní škola v Hradci nad Moravicí, kterou navštěvuje asi čtyři sta žáků, dále mateřská škola, která má své pobočky v integrovaných místních částech a Základní škola v Žimrovicích. Přímým městem nejsou řízeny církevní základní škola sv. Ludmily a Základní umělecká škola, ve které se učí cca 220 dětí.

Město žije bohatým kulturním, společenským, sportovním a spolkovým životem. Působí zde několik kulturních institucí, jako jsou Městská galerie, muzeum, kino nebo knihovna. Významnou kulturní památkou je státní zámek Hradec nad Moravicí s přilehlým anglickým parkem, jenž byl v roce 2001 prohlášen národní kulturní památkou. K pamětihodnostem města patří také farní kostel sv. Petra a Pavla z 16. století a unikátní soubor křížové cesty Slezská Kalvárie. Město navštíví každoročně několik set tisíc turistů, vyhledávaným místem je vedle zámku také rozhledna Šance, provozovaná městským úřadem, která poskytuje krásný výhled na pohoří Jeseníků a Beskyd.

V oblasti sportu zde působí tělovýchovné jednoty, jejichž činnost je zaměřena především na fotbal, volejbal a turistiku, a sportovní kluby (tenisový, jezdecký a střelecký). Spolky, které sdružují hasiče, zahrádkáře, včelaře a také několik organizací seniorů mají velkou podporu města a některé z nich mají více než stoletou tradici. Město má dobrou občanskou vybavenost, dostatečnou obchodní síť a velkou kapacitu ubytovacích možností.

6.1.2 Socioekonomická situace

V současné době žije ve městě 5371 obyvatel, z toho 841 obyvatel ve věku 0-14 let, 3 774 občanů ve věku 15-64 let a 756 občanů starších 65 let. Rozložení obyvatelstva podle místních částí uvádí tabulka (Tab. 16).

Tab. 16. Počet obyvatel města k 1. 1. 2009

Místní části města	Počet obyvatel
Benkovice	186
Bohučovice	330
Domoradovice	221
Filipovice	73
Hradec nad Moravicí	2 915
Jakubčovice	516
Kajlovec	367
Žimrovice	763
Celkem	5 371

Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva, tj. občanů města, kteří jsou v pracovních-právním poměru, kteří jsou samostatně výdělečně činní a osob aktivně si hledajících zaměstnání (evidovaných na ÚP), činil v lednu letošního roku 47% (celkem 2 543 obyvatel města). Podle údajů ČSÚ stoupla míra nezaměstnanosti v Hradci nad Moravicí v lednu 2009 na úroveň 7,1 %.

Celkový počet nezaměstnaných občanů města evidovaných opavským úřadem práce, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při případné nabídce vhodného pracovního místa (tzv. dosažitelní uchazeči), činil v lednu letošního roku celkem 180 obyvatel Hradce nad Moravicí.

Tab. 17. Stav nezaměstnanosti v Hradci nad Moravicí

Nezaměstnanost v obci za leden 2009		
Dosažitelní uchazeči	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	Míra nezaměstnanosti
180	2 543	7,1%

Ve srovnání s ostatními obcemi opavského okresu patří Hradec nad Moravicí k obcím s nižší mírou nezaměstnanosti. Velký podíl na tom má to, že zde působí dvě významné průmyslové firmy, které dávají práci velkému počtu lidí. Jsou to firmy Brano a.s., kde se produkují výrobky zejména pro automobilový průmysl, a Smurfit Kappa Czech s.r.o., papírenský závod v Žimrovicích, jež zaměstnávají značné množství obyvatel Hradce nad Moravicí.

Firma BRANO a. s., člen skupiny BRANO GROUP a. s., je ryze českou společností podnikající v automobilovém průmyslu a na Opavsku představuje významného zaměstnavatele s dlouholetou tradicí. Její historie sahá až do roku 1862, kdy byla založena továrna na výrobu drobného železářského zboží. Dnes patří k významným společnostem působícím v automobilovém průmyslu, a to nejen v ČR, ale i v zahraničí. Téměř 75% produkce firmy jde na export, k největším odběratelům patří Volkswagen, General Motors, Ford, Volvo a Škoda Auto. Orientuje se na elektromechanické výrobky, kromě výrobků pro automobilový průmysl, to jsou zamykací a zavírací systémy, manipulační technika a drobné odlitky.

Vzhledem k velikosti firmy je BRANO a. s. z důvodu potřeby decentralizace rozhodování doplněna o divizní strukturu, kdy se člení do sedmi podnikatelských jednotek, tři z nich jsou lokalizovány mimo město Hradce nad Moravicí, v němž má firma BRANO a. s. své hlavní sídlo. Generálním ředitelem a majitelem firmy je Ing. Pavel Juříček, Ph.D. V čele firmy již stojí 13 let a v roce 2006 byl zvolen podnikatelem roku České republiky.

Firma BRANO a. s. zaměstnává ve svých sedmi závodech celkem 2 115 zaměstnanců (rok 2008), z toho je 1305 zaměstnáno v základním závodě firmy v Hradci nad Moravicí. Firma BRANO a. s. je z tohoto hlediska velmi významná, protože vytváří pracovní místa nejen pro obyvatele města Hradce nad Moravicí (k 1. 1. 2009 pracovalo ve firmě 450 zaměstnanců, kteří mají trvalý pobyt na území města), ale i pro obyvatele Opavy a okolí. V této lokalitě patří k největším zaměstnavatelům.

Druhým významným zaměstnavatelem je firma Smurfit KAPPA s. r. o., která se zaměřuje na výrobu a prodej obalů z vlnitých lepenek. Továrna na výrobu papíru byla v Žimrovicích založena již v roce 1981 a zajímavé je, že se zde stále využívá vodního toku řeky Moravice jako zdroje energie. Továrna je nyní součástí nadnárodní společnosti Smurfit Kappa Group se sídlem v Irsku, jednoho z největších evropských výrobců papíru a obalů na bázi papíru. V současné době má ve svých dvou závodech v Žimrovicích zhruba 210 zaměstnanců.

Mezi velké firmy lokalizované na katastru města patří společnost Kamenolomy ČR, s. r. o., jež zajišťuje těžbu, výroby a prodej drceného kameniva. V současné době provozuje 30 lomů zejména na severní a střední Moravě. Pobočka společnosti v Bohučovicích (Obr. 3) je jednou ze dvou hlavních provozoven s těžbou nad 500 tun ročně, což řadí tento kamenolom mezi největší provozovny tohoto typu na území ČR. Těží se zde hornina moravská droba, která se používá především na silniční a inženýrské stavby. Vlastní těžební práce v kamenolomu v Bohučovicích zajišťuje pobočka s cca 20 zaměstnanci (převážně místních

občanů), ostatní práce jako je nakládka materiálu, doprava atd. jsou zajišťovány prostřednictvím externích dodavatelských firem sídlících mimo region.

Obr. 3. Kamenolom Bohučovice

K větším zaměstnavatelům působícím na území města patří ještě 1. Hradecká zemědělská a. s., v níž pracuje zhruba 120 zaměstnanců. Ostatní hospodářská činnost ve městě má charakter spíše méně rozsáhlé podnikatelské činnosti fyzických osob. Malé soukromé firmy nabízejí nejrůznější služby, servisy, drobné podeje atd.

6.1.3 Sociální služby v obci

Povinností obce je podle zákona garantovat základní standard a kvalitu sociálních služeb na svém území. V Hradci nad Moravicí má oblast sociálních služeb a ostatní sociální agendu na starosti Odbor vnitřních věcí městského úřadu, v jehož čele stojí v současné době Ing. Jiří Mojezek. Náplní práce sociálního úseku odboru je především pomoc občanům, spolupráce s neziskovými a příspěvkovými organizacemi, péče o seniory, sociální agenda, sociální šetření či spolupráce se Sborem pro občanské záležitosti aj.

Převážnou část sociální agendy však pro Hradec nad Moravicí vykonává Odbor sociálních věcí Magistrátu města Opavy jako pověřená obec. Magistrát města Opavy vykonává státní správu v rámci přenesené působnosti nejen na svém území, ale i pro ostatní obce ve svém správním obvodu obce s pověřeným obecním úřadem a také ve správním obvodu obce s rozšířenou působností. Součástí těchto správních obvodů je i Hradec nad Moravicí. Odbor sociálních věcí Magistrátu města Opavy zajišťuje pro obce svých správních obvodů zejména výplaty sociálních dávek, sociálně právní ochranu dětí či péči o staré a zdravotně postižené občany.

Město Hradec nad Moravicí provozuje dva domy s pečovatelskou službou v centru města. V domě na Smetanově ulici je k dispozici 19 bytů, ve starším domě na ulici Opavské je 18

bytů a 4 byty jsou přímo v budově městského úřadu. Potřebné služby v těchto domech zajišťuje Charita Opava. Ve městě sídlí pobočka opavské pečovatelské služby MEDEA, která poskytuje terénní pečovatelské služby nejen na území města, ale i v integrovaných obcích. Pečovatelská služba se zaměřuje především na péči o pacienty v rekonvalescenci např. po propuštění z nemocnice, o osoby se zdravotním postižením a seniory, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby. Realizuje se nejen ve zmíněných domech, ale i v domácím prostředí a umožňuje potřebným občanům města zůstat s rodinou. Nedochozí tak k narušení rodinných vazeb a přátelských kontaktů. Péči o klienty v současné době zajišťuje 8 zdravotních sester.

Podle výsledků sociologické analýzy spokojenosti občanů Hradce nad Moravicí z roku 2007, jehož zadavatelem byl městský úřad, především obyvatelé integrovaných obcí velmi ocenili význam terénních pečovatelských služeb a vyjádřili požadavek na podporu těchto služeb městem.

6.2 Východiska projektu

6.2.1 Dopady světové finanční krize na socioekonomickou situaci v regionu

Vážným současným globálním problémem ekonomiky je světová hospodářská a finanční krize. Nejprve krize postihla finanční sektor, následně došlo ke zpomalení ekonomiky, poptávka po zboží a službách klesala. Firmy nejen v Evropě omezují výrobu a propouštějí. Propad některých klíčových odvětví v západní Evropě dopadá i na českou ekonomiku. České firmy hlásí méně zakázek, hlavně z ciziny. Projevuje se to zejména propadem průmyslové výroby, poklesem vývozu a růstem nezaměstnanosti. Některé oblasti ekonomiky zaznamenaly pokles poptávky také kvůli negativním očekáváním lidí. Polovina českých společností počítá podle průzkumu Hospodářské komory s tím, že v roce 2009 kvůli krizi zmrazí platy, čtvrtina firem počítá s propouštěním. Důsledkem krize firmy brzdí i v nábore nových pracovníků.

Krizová je především situace v automobilovém průmyslu a u navazujících dodavatelů. Automobilové trhy zasáhla finanční krize naplno. V roce 2008 se prodej nových osobních aut v Evropě snížil o 7,8 procenta, což je nejhlubší pokles za posledních patnáct let. K propadu došlo hlavně v posledním čtvrtletí. Podle odhadů Sdružení automobilového průmyslu by toto odvětví do poloviny roku 2009 mělo opustit zhruba 13 500 pracovníků.

Má-li si firma udržet zdravé hospodaření, musí přizpůsobit svůj počet zaměstnanců úměrně objemu zakázek od svých odběratelů. Firma Brano Group v Hradci nad Moravicí není jedinou firmou z automobilového průmyslu, která řeší nepříjemnou situaci propouštěním. Společnost propustila v posledním čtvrtletí loňského roku 250 zaměstnanců. Generální ředitel firmy Pavel Juříček odhaduje, že do konce července 2009 přijde o práci ve firmě dalších 400 lidí.

Kromě propouštění zaměstnanců sahá firma také k omezování výroby. Kvůli nedostatku zakázek v posledním čtvrtletí loňského roku firma Brano Group v prosinci omezila výrobu. Od nového roku mají zaměstnanci zaveden čtyřdenní pracovní týden. Omezení výroby na čtyři pracovní dny v týdnu je zaměstnanci přijímáno spíše negativně. Vzniklá mezi nimi nepříjemná atmosféra plná obav o budoucí existenci. Omezení výroby se pochopitelně projevuje i na výplatách.

Jaké jsou důsledky situace ve firmě Brano Group pro občany města? V základním závodě v Hradci nad Moravicí je zaměstnáno přibližně 450 občanů Hradce nad Moravicí, hromadné propouštění zaměstnanců místní největší firmy může znamenat pro občany tohoto pětitisícového města závažný problém vztahující se k nárůstu nezaměstnanosti.

Druhou největší firmou po Brano Group ve městě je 1. Hradecká zemědělská a.s. se 120 zaměstnanci, ta se však sama dlouhodobě potýká s problémy a rozhodně nebude útočištěm pro propuštěné zaměstnance firmy Brano Group. Ostatní firmy v Hradci nad Moravicí jsou spíše malé, nabízejí nejrůznější služby, servisy, prodeje atd. Části obyvatel poskytuje obživu i turistický ruch. Pracovní příležitosti související s turistickým ruchem jsou spíše sezónního charakteru. Zaměstnanost ve městě je tak z velké části závislá na firmě Brano Group a také na pracovních příležitostech v 8 km vzdálené Opavě.

Tento projekt, jehož cílem je zřízení poradenského centra, by měl pomoci obyvatelům města s řešením jejich obtížné životní situace spojené s důsledky současné krize. Strach ze ztráty zaměstnání, snížení příjmů občanů nebo dokonce zadlužení může vést k zdravotním, psychickým i vztahovým problémům a trpí tím často celé rodiny. Propouštění zaměstnanců a omezení výroby ve firmě Brano Group pocítí tedy nejen samotní zaměstnanci, ale i celé jejich rodiny, což představuje značné procento obyvatel města. Propouštění je stresovou situací pro většinu zúčastněných. Někteří z nich často nevědí, na co mají nárok ze strany firmy a úřadů. Setrvávající zaměstnanci musí zvládnout novou situaci se zeštíhleným tý-

mem, jsou na ně kladeny mnohem větší nároky, kdy musí převzít práci svých propuštěných kolegů.

6.2.2 Potřeba zřízení poradenského centra

Určitým východiskem ze současné situace a pomocí při řešení problémů, jež se dotýkají mnoha obyvatel města, může být zřízení odborného poradenského zařízení v Hradci nad Moravicí, které by poskytovalo poradenské služby nejen pro stávající a bývalé zaměstnance firmy Brano Group, ale i občanům celého města a okolí, kam by si lidé mohli přijít pro radu a pomoc. Účelem projektu založení poradenského centra bude pomoci občanům, kteří se nacházejí v krizové životní situaci, najít řešení jejich problémů a poskytnout odborné sociální a pracovně-právní poradenství i psychickou podporu.

Jak vyplývá z mapování situace v poskytování poradenských služeb, uvedené v analytické části, působí v opavském regionu čtyři poradny, které poskytují služby odborného sociálního poradenství pro široký okruh občanů Opavy a okolí. Z analýzy pracovní náplně těchto poraden je zřejmé, že problematika nezaměstnanosti a krizových situací spojených se ztrátou zaměstnání, není předmětem hlavní činnosti žádného z uvedených zařízení. Pouze Občanská poradna Charity Opava má ve své náplni práce mimo jiné i poradenství v pracovně právních vztazích. Je však možné, že pro některé občany by mohlo být překážkou využití služeb této poradny z důvodu, že se jedná o organizaci římskokatolickou.

Specializované poradenské zařízení, které by se primárně zaměřovalo na pomoc občanům, nacházejícím se v krizové životní situaci, spojené se ztrátou zaměstnání, v opavském regionu chybí. Zřízením Poradenského centra pro nezaměstnané by se mohla doplnit nabídka sociálních služeb o chybějící odbornou poradenskou službu, která by vhodně reagovala na aktuální potřeby občanů opavského regionu. Umístění této poradny do Hradce nad Moravicí je racionální zejména z toho důvodu, že firma Brano Group, sídlící v tomto městě, je jedním z největších zaměstnavatelů v regionu a v současné době propustila nejvíce zaměstnanců.

Komunitní plán rozvoje sociálních a souvisejících služeb Statutárního města Opavy, který koordinuje a plánuje sociální služby na období let 2008 - 2010 se zřízením nové poradenské služby pro nezaměstnané občany nepočítá. Je to pochopitelné, protože v době zpracování komunitního plánu byla situace na trhu práce zcela jiná než dnes. Jak již bylo uvedeno, byl vývoj na trhu práce v okrese Opava vyrovnaný a nezaznamenával žádné výrazné propouštění zaměstnanců. V roce 2007, kdy komunitní plán vznikal, se poptávka po pra-

covní síle ze strany zaměstnavatelů průběžně zvyšovala až na 1 400 volných pracovních míst v říjnu 2007, kdy byla poptávka po pracovní síle dokonce nejvyšší v historii Úřadu práce v Opavě. Z těchto údajů je pochopitelné, že potřeba rozšíření poradenských služeb pro nezaměstnané v tomto období nebyla.

Situace na trhu práce v opavském regionu je dnes ale výrazně jiná. Na řadu firem v Opavě dopadla celosvětová krize a podniky byly nuceny přijmout úsporná opatření a přistoupit k omezování výroby a propouštění zaměstnanců. Na konci února letošního roku evidoval Úřad práce v Opavě celkem 8 437 uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti vzrostla na úroveň 9 %. Ve srovnání s celorepublikovým průměrem míry nezaměstnanosti, který ke konci února 2009 činil 7,4 %, se Opavský okres zařadil do skupiny okresů nejvíce postižených nezaměstnaností (25. místo ze 77 okresů ČR). Vzhledem k současné hospodářské situaci a prohlubující se krizi lze očekávat další snížení poptávky po pracovní síle a další růst nezaměstnanosti.

Lidem, kteří vinou současné krize přišli o zaměstnání a ocitli se tak v těžké životní situaci, se již rozhodla pomoci některá města na severní Moravě. Například v Novém Jičíně byla v březnu letošního roku otevřena poradna určená právě občanům, kteří důsledkem hospodářské krize přišli o své zaměstnání. V Novém Jičíně podpořila radnice zřízení poradny pro své občany částkou 200 tisíc korun. Občanskou poradnu provozuje Centrum pro zdravotně postižené MSK, její služby jsou poskytovány bezplatně a klienti mohou vystupovat i anonymně. Poradna stejného zaměření je od března letošního roku otevřena také v Kopřivnici. Provozuje ji přímo v budově radnice soukromá firma RPIC-ViP, která na její zřízení získala dotaci od města ve výši 300 tisíc korun. V obou těchto městech přesáhla míra nezaměstnanosti osm procent a představitelé města se snaží touto cestou propuštěným občanům pomoci.

6.3 Návrh zřízení poradenského centra

6.3.1 Cíl projektu

Cílem projektu je pomoci potřebným občanům města Hradce nad Moravicí a jeho okolí, kteří se nacházejí v krizové životní situaci, s řešením jejich problémů, které nejsou schopni zvládnout vlastními silami. Za tímto účelem bude zřízeno poradenské centrum určené především lidem, kteří vinou současné krize přišli o zaměstnání, dlouhodobě nezaměstnaným, lidem, kteří mají obavy ze ztráty práce, včetně jejich rodinných příslušníků. Další význam-

nou skupinu osob, které potřebují pomoci s řešením specifických problémů a obtížných životních situací, tvoří senioři, jimž budou služby poradny rovněž určeny.

6.3.2 Předmět činnosti poradenského centra

Poradenské zařízení ponese pracovní název „Poradenské centrum Moravice“, inspirovaný jednak názvem mikroregionu, na jehož území se bude poradna nacházet a také řekou, která tudy protéká. Poradenské centrum jako neziskové zařízení bude poskytovat služby základního i odborného sociálního poradenství (podle § 37 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách), pracovní právního a psychologického poradenství v ambulantní formě. Toto poradenství se bude poskytovat občanům, kteří se dostali do nepříznivé životní situace, na principech bezplatnosti, nestrannosti, anonymity a diskrétnosti.

Poradenské služby bude centrum poskytovat zejména formou osobní konzultace s klientem, telefonického kontaktu s klientem a také formou písemné odpovědi na dotazy občanů, např. prostřednictvím elektronické pošty. Služby poradenského centra mohou využít všichni lidé, kteří o ně projeví zájem.

Předmětem činnosti Poradenského centra Moravice bude poskytování služeb:

- a) pracovního poradenství (poradce sociální pracovník),
- b) pracovní právního poradenství (poradce právník)
- c) sociálně právního poradenství (poradce sociální pracovník)
- d) a psychologického poradenství (poradce psycholog)

V rámci **pracovního poradenství** bude centrum nabízet poradenské služby v těchto oblastech:

- pomoc propuštěným při hledání nového uplatnění
- poradenství při orientaci na pracovním trhu
- pomoc s orientací v nabídce zaměstnání
- vyhledávání pracovních příležitostí včetně nabídek na internetu
- zprostředkování informací o možnostech zvyšování kvalifikace (rekvalifikační kurzy)
- příprava na přijímací pohovor do zaměstnání, rady a zásady pro jeho úspěšné zvládnutí
- pomoc se stylizací motivačního dopisu a životopisu

V oblasti **pracovně právního poradenství** bude poradna poskytovat poradenské služby týkající se:

- konzultace pracovně právních otázek
- pomoci při sepisování právních dokumentů (poskytnutí vzorů žádostí, návrhů aj.)
- pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů zaměstnancům firem, snižujících personální stavy, které často při propouštění hledají cesty, jak obejít zákon
- pomoci s uplatňováním mzdových a jiných pracovně právních pohledávek zaměstnanců při ukončení pracovního poměru firem v úpadkovém a likvidačním řízení
- informování o zákonných nárocích zaměstnanců firem omezujících výrobu zejména při zkrácení pracovní doby

Sociálně právní poradenství bude zaměřeno především na:

- poskytování informací a hledání možností řešení obtížné sociální situace
- pomoc v oblasti sociálního zabezpečení, důchodového pojištění a státní sociální podpory, pomoc v hmotné nouzi a v oblasti životního a existenčního minima
- sociálně právní poradenství pro seniory
- pomoc s vyřizováním úředních záležitostí, důchodových dávek, výhod pro seniory
- zprostředkování kontaktů s úřady, institucemi a dalšími organizacemi
- pomoc při zpracování žádosti nebo odvolání určených orgánům veřejné správy ve věcech sociálních služeb a sociálního zabezpečení
- poradenství týkající se příspěvku na péči (jak postupovat při podání žádosti o příspěvek, při uzavírání smlouvy s poskytovatelem sociální služby apod.)

Služby **psychologického poradenství** budou v poradně zaměřeny zejména na podporu a pomoc při řešení nepříznivé životní situace formou individuálního i skupinového psychologického poradenství a individuální psychoterapie. Psychologické poradenství bude zaměřeno na:

- pomoc s psychickým zvládnutím obtížné životní situace a stresových situací
- hledání variant účinného řešení problematické životní situace
- pomoc s řešením sociálních vztahů (problémy s komunikací s okolím, navázání sociálních vztahů, problémy v rodině aj.)
- schopnost klientů dívat se na věci z různého úhlu pohledu
- podpora při hledání vlastních řešení a strategií klientů
- podpora rozvoje sebedůvěry klientů

- zachování duševního zdraví a psychické pohody

Všechny uvedené služby budou poskytovány bezplatně, nebude nutné se předem objednávat. V případě, že zaměstnanci poradny nebudou moci v určité problematice kompetentně poradit, poskytnou klientovi informace o dalších návazných službách a odkazy na potřebné instituce, které jsou schopny poskytnout adekvátní informace nebo pomoc.

Poradenství bude poskytováno podle přání klienta jak jednorázově, tak dlouhodobě, pokud to individuální situace klienta vyžaduje. Služby poradenského centra nebudou poskytovány zájemcům o službu s agresivními projevy (fyzickými či slovními) ani zájemcům pod vlivem alkoholu a návykových látek.

Podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách je povinností poskytovatelů sociálních služeb se zaregistrovat u krajského úřadu. Je třeba, aby poradenské centrum získalo potřebné oprávnění k poskytování sociálních služeb, jinak nebude moci služby odborného sociálního poradenství poskytovat a zároveň nebude mít nárok na dotace ze státního rozpočtu na zajištění poskytování sociálních služeb, které jsou určeny jen poskytovatelům zapsaným v registru. Žádost o registraci sociálních služeb (konkrétně služby odborného sociálního poradenství podle § 37 zákona o sociálních službách) včetně souvisejících dokladů a povinných příloh je nutné podat na krajský úřad Moravskoslezského kraje.

6.3.3 Právní forma poradenského zařízení

Jak je zřejmé z názvu této práce, bude mít poradenské centrum charakter neziskové organizace. Její hlavní činností bude poskytování poradenských služeb. Neziskové organizační struktury mohou podle českého práva nabývat celé řady různých právních forem. Nabízí se několik variant neziskových zařízení, které by mohly tento typ sociálních služeb poskytovat. Podstatné je rozhodnutí, kdo se stane zřizovatelem poradenského centra, zda to bude subjekt soukromý nebo veřejnoprávní.

Z několika možných variant *soukromoprávních* neziskových organizací přichází v úvahu dvě právní formy - občanské sdružení a obecně prospěšná společnost.

Varianta A: Občanské sdružení

Ve volbě varianty A můžeme vidět několik **výhod** této právní formy. Občanské sdružení představuje v podstatě nejjednodušší a nejčastější formu zakládání neziskových organizací. Jejich právní úprava je volnější, nepředstavuje pro občanská sdružení žádná výraznější omezení. Občanské sdružení má také lepší podmínky pro získávání finančních prostředků

z různých soukromých i veřejných zdrojů, pro financování se jim otevírá více možností. Pro tuto variantu hovoří také fakt, že občanská sdružení jsou nejčastějšími poskytovateli poradenských služeb v opavském regionu. Z tohoto pohledu se volba této právní formy jako zřizovatele poradenského centra jeví jako nejvhodnější.

Nevýhodou varianty A je, že v Hradci nad Moravicí nepůsobí žádné občanské sdružení podobného charakteru, které by se orientovalo na oblast sociálních služeb. Svou činnost zde vyvíjejí jen spolky, kluby a sdružení orientující se na volnočasové aktivity. Pro tento projekt tak není možné získat neziskovou organizaci, která by služby poradenského centra zajišťovala. Jinou možností by bylo založení nového občanského sdružení, které by poradenské služby poskytovalo. Pokud bychom chtěli tuto možnost realizovat, je zapotřebí získat členskou základnu. V současné době se však žádná iniciativa občanů v tomto směru nevyvíjí. Chybějící členská základna občanského sdružení představuje zásadní překážku pro realizaci této varianty. Členskou základnu by bylo teoreticky možné vybudovat např. z řad propuštěných zaměstnanců, kteří by se tímto mohli aktivně spolupodílet na řešení své situace.

Varianta B: Obecně prospěšná společnost

Obecně prospěšná společnost představuje další variantu nestátní neziskové organizace, která by mohla poskytovat poradenské služby pro občany města Hradce nad Moravicí a okolí. Jako **výhoda** této právní formy by se mohla jevit možnost financování z více zdrojů a možnost účasti více subjektů na založení společnosti, tyto přednosti má však i varianta A. **Nevýhody** této varianty můžeme vidět v tom, že obecně prospěšné společnosti jsou málo využívanou formou neziskových zařízení v důsledku poměrně přísné legislativní regulace, která této právní formě nepřináší žádná zvýhodnění ve srovnání s občanským sdružením. Obecně prospěšné společnosti mají také horší podmínky pro čerpání dotací z veřejných rozpočtů (např. nemohou současně žádat pro svůj projekt dotaci od více veřejnoprávních institucí). Obecně prospěšné společnosti bývají zakládány pro agendu rozsáhlejších činností, souvisejících se zajišťováním obecně prospěšných cílů (penziony pro důchodce, sociální ústavy). Pro relativně „malé“ poradenské centrum by tato právní forma nebyla adekvátní vzhledem k rozsahu jím poskytovaných sociálních služeb. Struktura řídicích orgánů obecně prospěšné společnosti je poměrně složitá a vzhledem k početnosti personálního obsazení (celkem 3 až 5 zaměstnanců poradenského centra) by tato volba nebyla racionální. Vhodným řešením by bylo zřídit Poradenské centrum v rámci již existující obecně pro-

spěšné společnosti. Ve městě, kde bude poradenské centrum umístěno, však žádná obecně prospěšná společnost, která by jej mohla zřídit, nepůsobí.

Další varianty neziskových organizací, které by mohly tento typ sociálních služeb poskytovat, představují ty, jejichž zřizovatelem je veřejnoprávní subjekt - v našem případě se jedná o územně samosprávný celek (obci či kraj). Podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, územní samosprávný celek může ve své pravomoci k plnění svých úkolů, zejména k hospodářskému využívání svého majetku a k zabezpečení veřejně prospěšných činností, zřizovat vlastní organizační složky, příspěvkové organizace, obchodní společnosti a další veřejná zařízení.

K možným variantám právních forem *veřejnoprávních* neziskových organizací, které by pro zřízení takového poradenského zařízení přicházely v úvahu, patří příspěvková organizace obce nebo organizační složka obce, protože vzhledem k omezené působnosti poradenského zařízení, které bude poskytovat služby především pro občany města Hradce nad Moravicí, je málo pravděpodobné, že by na jeho zřízení měl zájem kraj. Na území opavského regionu působí jen jedno zařízení takového typu poskytující poradenské služby – Centrum psychologické pomoci, jenž je příspěvkovou organizací MSK. Tato příspěvková organizace však působí v několika městech Moravskoslezského kraje, kde má svá detašovaná pracoviště. Vzhledem k tomu, že poradenské centrum svou činností nebude překračovat hranice města a blízkého okolí, a že je primárně určeno pro občany města Hradce nad Moravicí, je žádoucí, aby se jeho zřizovatelem stala obec, v níž bude mít své sídlo - město Hradec nad Moravicí.

Varianta C: Příspěvková organizace obce

Výhodou této varianty je, že existuje konkrétní subjekt, v jehož možnostech je tuto neziskovou organizaci zřídit. V případě, že by poradenské centrum mělo podobu příspěvkové organizace města Hradce nad Moravicí, získalo by postavení samostatné právnické osoby. Město by si zachovávalo klíčový vliv na existenci, rozvoj i základní otázky provozu poradenského centra. Tato právní forma by sebou nesla významnou kontrolu obce nad činností poradenského centra. Formu samostatné příspěvkové organizace je však vhodnější zvolit, pokud je cílem zřídit zařízení komplikovanějšího charakteru, jehož rozsah, struktura a složitost vyžadují samostatnou právní subjektivitu. Vzhledem k charakteru projektovaného poradenského centra a jeho nekomplikované struktury by tato právní forma pravděpodobně

nebyla adekvátní. **Nevýhodou** této varianty také je, že finanční zátěž by spočívala z převážné části na rozpočtu města.

Varianta D: Organizační složka obce

Poslední vhodnou variantou, jak zajistit poskytování poradenských služeb pro občany Hradce nad Moravicí a okolí, je zřízení poradenského centra ve formě organizační složky města. V tomto případě by poradenské centrum nebylo samostatným subjektem, ale plně závislým na obci, svém zřizovateli. Pro variantu organizační složky obce platí nejen všechny **výhody**, ale současně i **nevýhody** uvedené u předchozí varianty C. Významnou skutečností, která hovoří pro variantu D je, že formu organizační složky je vhodné využít v případech, kdy jde o službu nenáročnou na personál, prostory a techniku. Tento požadavek projektované poradenské zařízení splňuje.

Pro porovnání všech právních forem, připadajících v úvahu pro zřízení Poradenského centra Moravice, může posloužit také tabulka (Tab. 18). Jednotlivé varianty jsou zde hodnoceny podle vybraných hledisek, která se pro budoucí výběr jeví jako relevantní.

Tab. 18. Srovnání možných právních forem Poradenského centra Moravice

Varianta Kritérium	A Občanské sdružení	B Obecně prospěšná společnost	C Příspěvková organizace ÚZSC	D Organizační složka ÚZSC
Právní subjektivita	ANO	ANO	ANO	NE
Kontrola ÚZSC	nelze	prostřednictvím zástupců v orgánech	zachována	plně zachována
Účast třetích osob	ANO	je možné založení více subjekty	nelze	nelze
Financování	vícezdrojové financování	vícezdrojové financování	převažující příspěvek zřizovatele	přímo napojena na rozpočet zřizovatele
Mzdové tarify	NE	NE	ANO	ANO
Dary osvobozené od daně	ANO	ANO	NE	NE

Z navrhovaných variant právních forem neziskových organizací se jeví jako **nejvhodnější varianta D** - právní forma organizační složky, jejímž potenciálním zřizovatelem je město

Hradec nad Moravicí, pro jehož občany budou služby Poradenského centra Moravice primárně určeny. Vzhledem k tomu, že na území města nepůsobí žádná nezisková organizace, zaměřující se na oblast sociálních služeb, přichází do úvahy jako jediný vhodný zřizovatel právě město. Sociální oblast a péče o občany města patří do kompetencí obce, konkrétně do kompetencí sociálního úseku odboru vnitřních věcí, který by realizaci tohoto projektu mohl zajišťovat.

Forma organizační složky nejlépe vyhovuje představě o podobě projektovaného poradenského centra vzhledem k jeho organizační nenáročnosti, málo početnému personálnímu obsazení i technickému zajištění. Tento způsob zřízení poradenského centra se jeví jako finančně nejméně náročný na rozdíl od nákladů spojených se založením nové organizace či sdružení, které by poradenské služby zajišťovalo. Potřeba zřízení poradenského centra je vzhledem k současné situaci akutní. Z uvedených variant se jeví varianta C a D jako nejrychlejší způsob realizace projektu.

Je nezbytné počítat s tím, že organizační složka administrativně zatěžuje svého zřizovatele, často i v záležitostech běžného provozu. Pokud by se tomuto chtěl zřizovatel vyhnout, je možné zadat projekt soukromé firmě a podpořit jej např. dotací na jeho zřízení (jako v případě města Koprivnice). Tato možnost však sebou přináší určitá rizika, např. že udělené finanční prostředky nebudou efektivně využity nebo v plné míře použity pro stanovený účel.

6.3.4 Technické a personální zajištění

Pro zajištění fungování poradenského centra je potřeba nalézt prostory, které budou vhodné pro provozování poradenských služeb. Potřebné prostory by měly být situovány spíše v centru města, aby klienti poradnu nemuseli složitě vyhledávat. Pro klienty, kteří si nepřejí, aby jejich okolí vědělo, že využívají služby poradny, může být překážkou umístění poradny v samostatném objektu. Pro zachování diskrétnosti a anonymity klientů by bylo vhodnější, aby poradna byla spíše umístěna v budově, která je běžně navštěvována více lidmi.

Pro zajištění poradenských služeb postačuje jedna místnost, podmínkou však je, aby v objektu byla přístupná toaleta. Pro klienty poradny, kteří se dostaví bez předchozího objednání, musí být k dispozici prostor, kde by mohli případně počkat, než jim bude pracovník poradny k dispozici.

Na vybavení samotné místnosti, kde budou poskytovány poradenské služby, nejsou klade-ny speciální požadavky. Měla by být vybavena sedacím nábytkem, věšákem pro odkládání svrchního oděvu a pracovním stolem. Pracovník poradny by měl mít k dispozici počítač, internetovou přípojku a telefonní linku. Pro poskytnutí malého občerstvení bude zapotřebí zajistit nápojové sklo a tekutiny.

Na základě znalosti místní situace a konzultace s pracovníky Městského úřadu v Hradci nad Moravicí byly vytipovány tyto objekty:

- a) budova Zdravotnického střediska, na ulici Smetanova č. 661
- b) budova Městského úřadu v Hradci nad Moravicí, na ulici Opavská č. 265
- c) budova Národního domu, na ulici Podolská č. 156

Zdravotnické středisko je poměrně nová budova umístěná v centru města. Nachází se zde ordinace pediatra, gynekologa a dvou praktických lékařů, sídlí zde pobočka pečovatelské služby Médea, soukromé rehabilitační centrum a kadeřnictví.

Další dvě budovy, které přicházejí v úvahu, jsou přímo ve vlastnictví města. Tento fakt znamená, že by odpadl problém s pronájmem prostor a výrazně by se tak snížily náklady na provoz poradny. Městský úřad v Hradci nad Moravicí sídlí v nově zrekonstruované budově bývalého hotelu Ještěr. V této prostorné moderní budově se jeví jako optimální místo pro poradenské centrum malá zasedací místnost.

V historicky cenné budově Národního domu v současné době sídlí městská knihovna, kino městské kulturní středisko, pobočka České pojišťovny a restaurace. Národní dům (Obr. 4) slouží také pro potřeby ochotnického divadla a hradeckých hudebních skupin, pořádají se zde kulturní vystoupení.

Obr. 4. Národní dům

Všechny tři vytipované objekty jsou významnými budovami města a každý obyvatel ví, kde se nacházejí. Splňují požadavek na místo často navštěvované lidmi, mají vhodné možnosti k provozování poradenských služeb i prostory pro čekání klientů. Záleží na úvaze realizátora projektu a na aktuální situaci, který z objektů bude vybrán pro sídlo Poradenského centra Moravice.

V Poradenském centru Moravice budou pracovat celkem tři poradci. Oblast pracovního a sociálně-právního poradenství bude zajišťovat sociální pracovník, pracovní právní poradenství bude poskytovat právník a psychologické poradenství bude zajišťovat odborný psycholog.

Všichni poradci musí mít vysokoškolské vzdělání v příslušném oboru a alespoň minimální praxi. Sociální pracovník musí rovněž splňovat předpoklady pro výkon tohoto povolání podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Pracovní místa poradců budou obsazena na základě výběrového řízení vyhlášeného Městským úřadem v Hradci nad Moravicí. Návrh vypsání výběrového řízení pro jednotlivá místa poradců je uveden v příloze.

Navrhujeme, aby sociální pracovník byl k dispozici každou první středu v měsíci a to v době od 9 – 17 hodin. Každou druhou středu v měsíci bude ve stejnou dobu v poradně právník a služby psychologa budou poskytovány každou třetí středu v měsíci. Pokud praxe ukáže, že je o služby některého z poradců velký zájem, rozšíří se jeho pracovní doba poradce na poslední středu v měsíci. Při stanovení otevírací doby poradenského centra jsme vycházeli z návštěvní doby poraden v Novém Jičíně a v Kopřivnici. Návštěvní doba se během provozu může ještě přizpůsobit požadavkům klientů, např. stanovením speciální otevírací doby pro předem objednané klienty.

Vzhledem k tomu, že počet odpracovaných hodin jednoho poradce za kalendářní rok bude činit maximálně 96 hodin, je proto možné s pracovníky uzavřít dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti podle osobní domluvy s jednotlivými poradci.

6.3.5 Předběžný rozpočet nákladů projektu

Do rozpočtu jsou zahrnuty předpokládané náklady na zřízení poradenského centra a náklady na jeho provoz za jeden kalendářní rok. Vzhledem k tomu, že tento rozpočet obsahuje náklady spojené se zařízením prostor poradenského centra, je zřejmé, že náklady na provoz centra v dalších letech budou o 31 250,- Kč nižší. Pokud bude o služby poradenského cent-

ra velký zájem a bude rozšířena provozní doba poradny, pak úměrně tomu porostou mzdové náklady.

Tab. 19. Rozpočet projektu podle nákladových položek

Nákladová položka		Předpokládaná výše nákladů v Kč
1.	Provozní náklady	
1.1.	Vybavení kanceláře	
z toho:	pracovní stůl	1 000,-
	konferenční stůl	900,-
	pracovní židle	1 200,-
	tři lehká křesla	4 000,-
	věšák	800,-
	kancelářské potřeby	200,-
	nápojové sklo	150,-
	PC + software	15 000,-
	tiskárna	2 000,-
1.2.	Energie⁹	500,-
1.3.	Služby	
z toho:	právní služby	5 000,-
	úklidové služby, údržba ¹⁰	1 500,-
	kopírování	200,-
	tisk propagačních letáků	1 000,-
1.4.	Spoje	
z toho:	telefonní hovory	5 000,-
	internet ¹¹	4 800,-
	poštovné	500,-
1.5.	Pronájem prostor¹²	0,-
1.6.	Jiné náklady	2 000,-
2.	Mzdové náklady	
z toho:	dohody o provedení práce	60 000,-
	Odvody na soc. a zdrav. pojištění ¹³	0,-
Celkové náklady na realizaci projektu		105 750,-

⁹ Pokud bude poradna sídlit v prostorách, jež jsou v majetku města, nebudou náklady za energii samostatně uhrazovány.

¹⁰ Pokud bude poradna sídlit v prostorách, jež jsou v majetku města, nebudou náklady za úklidové služby samostatně uhrazovány.

¹¹ Pokud bude poradna sídlit v prostorách, jež jsou v majetku města, potom bude připojení k internetu realizováno společně.

¹² Pokud bude poradna sídlit v prostorách, které jsou ve vlastnictví města, nevzniknou náklady na pronájem.

¹³ Pouze v případě uzavření dohody o provedení práce mimo pracovní poměr.

z toho:	Běžné roční náklady	74 500,-
	Jednorázové náklady na pořízení vybavení	31 250,-

6.3.6 Předpokládané zdroje financování projektu

Financování projektu zřízení Poradenského centra Moravice je možné zajistit pomocí několika různých zdrojů, jejichž vzájemný poměr závisí v první řadě na výběru právní formy, ve které bude poradenské centrum zřízeno. V případě, že poradenské centrum bude zřízeno podle navržené varianty D a stane se tak organizační složkou města Hradce nad Moravicí, bude primárně závislé na rozpočtu svého zřizovatele a na výši jím přidělených finančních prostředků. Je však žádoucí, aby se kromě města na financování zřízení a provozu Poradenského centra Moravice podílely i jiné subjekty. Další navrhované zdroje financování provozu Poradenského centra Moravice jako registrovaného poskytovatele sociálních služeb tvoří:

a) Dotace ze státního rozpočtu

V případě, že Poradenské centrum získá rozhodnutím Krajského úřadu Moravskoslezského kraje oprávnění k poskytování sociálních služeb, může zažádat Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR o dotaci ze státního rozpočtu pro registrované poskytovatele sociálních služeb.

Dotační řízení pro poskytovatele sociálních služeb vyhlašuje každoročně MPSV ČR. Vzhledem k tomu, že státní dotace k financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním sociálních služeb je poskytována prostřednictvím rozpočtů krajů, je potřebné, aby poskytované služby poradenského centra byly v souladu se zpracovaným střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb MSK.

Na základě výzvy ministerstva je zapotřebí zpracovat žádost poskytovatele sociální služby o dotaci ze státního rozpočtu pro příslušné rozpočtové období, a to konkrétně v rámci Programu podpory A - podpora poskytování sociálních služeb, které mají místní či regionální charakter, poskytovaných uživatelům služeb v souladu s místními či regionálními potřebami.

Žádost o dotaci na příslušné následující rozpočtové období je zapotřebí zaslat na odbor sociálních věcí Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Lhůta pro podání žádosti bývá stanovena každoročně do 30. září příslušného roku.

b) Dotace na poskytování sociálních služeb z rozpočtu Statutárního města Opavy

Vzhledem k tomu, že Poradenské centrum bude svou činností překračovat hranice města Hradce nad Moravicí, můžeme počítat s finanční spoluúčastí Statutárního města Opavy, vykonávající pro město Hradec nad Moravicí sociální agendu jako pověřená obec, jehož obyvatelé budou pravděpodobně služby poradenského centra také využívat (např. obyvatelé Opavy zaměstnaní ve firmě Brano Group).

O dotaci pro poskytovatele sociálních a souvisejících služeb z rozpočtu Statutárního města Opavy na následující rozpočtové období je možné zažádat na základě Výzvy vyhlášené prostřednictvím odboru sociálních věcí Magistrátu města Opavy v průběhu června příslušného roku. Uzávěrka pro podávání žádostí je stanovena na září toho roku. Předložené žádosti poté posuzuje Komise rady Statutárního města Opavy pro komunitní plán ve spolupráci s koordinační skupinou komunitního plánování. Příslušná komise rady doporučuje poskytnutí dotace, její výši a účel použití radě města. O poskytnutí účelových dotací rozhoduje zastupitelstvo města na návrh rady města.

Podpora sociálních služeb Statutárního města Opavy je poskytována na sociální programy a opatření stanovená v Komunitním plánu rozvoje sociálních a souvisejících služeb Statutárního města Opavy, který je zpracován na období let 2008 – 2010. Přichází v úvahu zažádat o podporu v rámci rozvoje sociálních a souvisejících služeb pro cílovou skupinu osob se specifickými sociální problémy, v rámci opatření 3.2.4. *Podpora rozvoje občanského poradenství cíle 3.2. Služby sociální prevence.*

Opatření 3.2.4. *Podpora rozvoje občanského poradenství* přímo podporu vzniku nové poradenské služby pro nezaměstnané občany však nestanoví. V době zpracování komunitního plánu v roce 2007 nezaznamenával trh práce v okrese Opava žádné výrazné propouštění zaměstnanců, a proto nebylo potřeba vznik nových poradenských služeb pro nezaměstnané osoby do komunitního plánu zahrnout.

Vzhledem k současné situaci, kdy na řadu firem v Opavě dopadá celosvětová krize, dochází k nárůstu nezaměstnanosti, protože podniky jsou nuceny přijímat úsporná opatření, omezovat výrobu a snižovat stavy zaměstnanců, je však pravděpodobné, že Statutární město Opava bude mít zájem na řešení nepříznivé situace osob, které vinou současné hospodářské krize přišly o zaměstnání. Zda se pro projekt zřízení poradenského centra podaří získat finanční podporu města Opavy, záleží především na výsledku osobního vyjednávání se zástupci Odboru sociálních věcí Magistrátu města Opavy.

c) Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost ESF

Evropský sociální fond je jedním ze tří strukturálních fondů Evropské unie. Je klíčovým finančním nástrojem pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti. Jeho hlavním posláním je rozvíjení zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů. V programovacím období 2007 – 2013 mají města a obce možnost čerpat finanční prostředky na své projekty prostřednictvím tematických operačních programů Evropského sociálního fondu, které jsou specifikovány na jednotlivé oblasti podpory.

Z pohledu obcí, jako potenciálních příjemců podpory svých projektů v oblasti sociálních služeb, je zajímavý Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost. OP Lidské zdroje a zaměstnanost je zaměřený na snižování nezaměstnanosti, na začleňování sociálně vyloučených obyvatel zpět do společnosti aj. V rámci tohoto operačního programu (konkrétně v oblasti podpory 3.1 Podpora sociální integrace a sociálních služeb a 3.3. Integrace sociálně vyloučených skupin na trhu práce) je podpora obcí a organizací zřizovaných obcemi realizována prostřednictvím grantových projektů.

Řídicím orgánem Operačního programu Lidské zdroje a nezaměstnanost je Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. O finanční prostředky z operačního programu je možné požádat na základě konkrétní výzvy ministerstva pro předkládání grantových projektů. V rámci jednotlivých výzev budou podporovány pouze ty sociální služby, jejichž poskytování je v souladu s krajským plánem rozvoje sociálních služeb. Pokud by obec měla zájem požádat o finanční podporu v rámci OP Lidské zdroje a zaměstnanost, je proto zapotřebí splnit požadavky odboru sociálních věcí Krajského úřadu MSK, který dává ministerstvu své vyjádření k jednotlivým projektům.

d) Sponzorství

Firmy, které jsou v důsledku současné hospodářské situace nuceny k snižování personálních stavů, by měly mít zájem účastnit se na řešení obtížné životní situace svých zaměstnanců, do které se vlivem propuštění mohou dostat. Proto by bylo vhodné oslovit firmy v regionu, aby finančně podpořily zřízení Poradenského centra Moravice a případně pravidelně přispívaly na jeho provoz formou sponzorských darů. Poradenské centrum by jim mohlo zajišťovat odpovídající reklamu, čímž by se pozitivně prezentovaly na veřejnosti.

6.3.7 Časový harmonogram realizace projektu

V následující tabulce pro rok 2009 (Tab. 20) a tabulce pro rok 2010 (Tab. 21) jsou uspořádány jednotlivé kroky realizace projektu zřízení Poradenského centra Moravice. Zahájení práce na projektu bylo předběžně stanoveno na měsíc červen letošního roku, protože se zřizováním poradenského centra by se mělo začít co nejdříve.

Tab. 20. Časový harmonogram aktivit v roce 2009

Poř. č.	Předpokládané aktivity	rok 2009						
		VI.	VII.	VIII.	XI.	X.	XI.	XII.
1.	Předložení projektu na jednání rady a zastupitelstva města							
2.	Úprava a vybavení prostor poradny							
3.	Výběrové řízení na obsazení míst poradců							
4.	Podání žádosti o registraci sociálních služeb na Krajský úřad MSK							
5.	Navázání spolupráce s Informačním centrem							

Tab. 21. Časový harmonogram aktivit v roce 2010

Poř. č.	Předpokládané aktivity	rok 2010									
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	XI.	
1.	Propagace poradenského centra										
2.	Oslovení sponzorů, navázání spolupráce										
3.	Zahájení provozu poradenského centra										
4.	Zpracování žádost o dotaci na základě výzvy MPSV										
5.	Zpracování žádost o dotaci na základě výzvy Statutárního města Opavy										
6.	Podání žádosti MSK o státní dotaci										
7.	Podání žádosti o dotaci z rozpočtu Statutárního města Opavy										

6.3.8 Publicita a propagace poradenského centra

Aby poradenské centrum mohlo plně sloužit lidem, je potřeba, aby se informace o jeho existenci dostaly do povědomí co nejširšího okruhu obyvatel města. Publicita a propagace Poradenského centra Moravice budou zajištěny těmito způsoby:

- a. zveřejněním propagačních článků v místním a regionálním tisku
- b. zřízením internetových stránek Poradenského centra Moravice
- c. propagací na plakátovacích plochách
- d. distribucí informačních letáků
- e. informačními dopisy vybraným subjektům působícím v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb a místním velkým firmám
- f. informativními přednáškami v místních organizacích

Pro zajištění propagace poradenského centra je potřeba před zahájením provozu poradenského centra uveřejnit informativní články o nabízených službách poradny v místním i regionálním tisku. Nejpodrobnější informace by měly být uvedeny v Hradeckých novinách, zpravodaji městského úřadu, který obdrží každá domácnost ve městě i jeho místních částech, také ve firemním zpravodaji akciové společnosti Brano Group, které jsou k dispozici všem jejím zaměstnancům nejen v tištěné podobě, ale i na internetu, a informačním měsíčníku Statutárního města Opavy „Hláska“. Dále je potřeba oslovit redakce regionálních novin „Region Opavsko“ a „Region“ a dohodnout s nimi zveřejnění informativního článku většího rozsahu na atraktivním místě v opavském deníku a týdeníku.

Poradenské centrum Moravice by mělo mít své stálé místo na internetu, jehož prostřednictvím by se informace o jeho existenci dostaly k další široké skupině občanů – návštěvníkům a uživatelům internetu. Jako nejvhodnější místo pro zveřejnění informací o poradenském centru se jeví oficiální webové stránky Městského úřadu v Hradci nad Moravicí, kde by byly uvedeny aktuální informace o provozu a poskytovaných službách poradenského centra.

Na plakátovací plochy ve městě, místních částech i v sousedních obcích bude zapotřebí umístit nápadné plakáty se základními informacemi o zahájení činnosti a provozu poradenského centra. Abychom oslovili co nejvíce obyvatel regionu, bude vhodné vyrobit i malé propagační letáčky Poradenského centra Moravice, které budou distribuovány na vybraná veřejná místa ve městě i v okolních obcích, např. do čekáren zdravotnických zařízení, rehabilitačních center, do klubů důchodců, do provozoven služeb (holičství, kadeřnictví, pedikúra) nebo do zařízení vybraných sociálních služeb v regionu (do ostatních poraden). Návrh propagačního letáčku poradenského centra je uveden v příloze.

Informační dopisy budou zasílány v první řadě praktickým lékařům ve městě, se kterými by poradna mohla navázat spolupráci. Lékaři by doporučovali návštěvu poradny svým pacien-

tům, u nichž si všimnou takových problémů, jejichž řešení je předmětem činnosti poradenského centra. Dále by bylo možné zasílat informační dopisy personálním útvarům firem v regionu. Většina firem má kladný vztah ke svým zaměstnancům, a pokud jsou donuceny k propouštění a mají snahu svým zaměstnancům jejich nepříznivou situaci ulehčit, mohly by také doporučovat služby poradenského centra.

Jednou z akcí uspořádaných pro publicitu Poradenského centra Moravice by mohla být informativní přednáška pracovníků poradny o nabízených poradenských službách a jejich účelu uspořádaná pro organizace místních klubů důchodců a Slezského svazu zdravotně postižených. Poradenské centrum Moravice by případně mohlo být slavnostně otevřeno za účasti představitelů města, například při některé ze slavnostních příležitostí nebo společenských akcí města. Oficiální zahájení činnosti poradenského centra by také přispělo k publicitě tohoto projektu.

Vzhledem k tomu, že Poradenské centrum Moravice bude v provozu jen jeden den v týdnu, navrhujeme, aby úzce spolupracovalo s Informačním centrem města, které by mohlo vytvářet informační a administrativní „zázemi“ poradny a rovněž se podílet na publicitě poradny. Informační centrum v Hradci nad Moravicí by mohlo dlouhodobě nabízet informační letáčky Poradenského centra Moravice a zprostředkovat předání informací o jeho zřízení ostatním informačním centrům měst opavského regionu.

Pracovníci informačního centra by měli případným zájemcům a potenciálním klientům poradenského centra předávat všechny potřebné informace o poradenských službách centra a o aktuálních změnách v provozní činnosti poradny. V době nepřítomnosti poradců by mohli obsluhovat telefonickou linku poradny, na které by volajícími poskytovali potřebné informace a přijímali objednávky. Informační centrum města by se tak mohlo stát jakýmsi „prostředníkem“ mezi klientem a poradcem, který vzhledem k jeho malému pracovnímu úvazku nebude stále k dispozici.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo navrhnout projekt zřízení a fungování poradenského centra, které by nabízelo odborné poradenské služby občanům města Hradce nad Moravicí a jeho okolí. Vzhledem k tomu, že navrhované zařízení bude mít charakter neziskové organizace, zabývala jsem se v první části své diplomové práce podrobně teoretickými poznatky z oblasti neziskového sektoru, organizacemi, které v něm působí, jejich vznikem, legislativní úpravou, fungováním a financováním. Představila jsem v teoretické rovině ty typy neziskových organizací, jejichž podobu by navrhované poradenské zařízení mohlo mít a také ty organizace, které by se mohly stát jeho potenciálními zřizovateli, s cílem vytvořit o těchto alternativách ucelenější představu a zvolit optimální variantu.

Kromě představení organizací neziskového sektoru bylo také nezbytné se v teoretické rovině zaměřit na systém poskytování sociálních služeb v ČR včetně jeho nové legislativní úpravy a také uvést způsoby financování sociálních služeb, které jsou pro fungování navrhovaného poradenského zařízení sociálních služeb velmi důležité. Teoretická část tak shrnula základní a nejdůležitější poznatky, ze kterých jsem vycházela při zpracování projektu v rámci praktické části této diplomové práce.

Abych správně určila, jaký typ poradenských služeb je potřeba zajistit, provedla jsem v rámci analytické části zmapování situace v poskytování sociálních služeb v opavském regionu. Detailně jsem se zaměřila na analýzu pracovní náplně poradenských zařízení poskytujících služby odborného sociálního poradenství, ze které vyplynulo, že problematika nezaměstnanosti není hlavní náplní činnosti žádného z nich. Specializované poradenské zařízení, které by se primárně zaměřovalo na pomoc občanům, kteří se nacházejí v krizové životní situaci, spojené se ztrátou zaměstnání, v opavském regionu chybí. Došla jsem tedy k závěru, že by bylo vhodné doplnit nabídku poskytovaných sociálních služeb o chybějící odbornou poradenskou službu, která by vhodně reagovala na aktuální potřeby občanů opavského regionu. Umístění nově zřízeného poradenského zařízení do Hradce nad Moravicí bylo zvoleno zejména z toho důvodu, že v této lokalitě sídlí firma Brano Group, jeden z největších zaměstnavatelů v regionu, která v současné době propouští nejvíce zaměstnanců.

V projektové části jsem po nezbytném představení vybrané lokality navrhla způsob zřízení a vlastní fungování Poradenského centra Moravice. Navrhovaný projekt obsahuje náplň činnosti poradenského centra, kterou jsem stanovila na základě výsledků analytické části,

jeho technické a personální zajištění, rozpočet a časový harmonogram projektu, předpokládané zdroje financování a také způsoby, jakými bude poradenskému centru zajištěna publicita.

Na základě vzájemného porovnání všech vhodných variant neziskových organizací, které by mohly poradenské služby poskytovat, jsem navrhla zřídit Poradenské centrum Moravice jako organizační složku města Hradce nad Moravicí. Vzhledem k tomu, že v tomto městě nepůsobí žádná nezisková organizace zaměřující se na oblast sociálních služeb tohoto typu ani jiný vhodný subjekt, který by se mohl stát případným zřizovatelem poradenského centra, je žádoucí, aby se jím stalo právě město. Forma organizační složky nejlépe vyhovuje představě o podobě projektovaného poradenského centra vzhledem k jeho organizační nenáročnosti, málo početnému personálnímu obsazení i technickému zajištění. Tento způsob zřízení poradenského centra se také jeví jako finančně nejméně náročný na rozdíl od nákladů spojených se založením nové organizace či sdružení, které by poradenské služby zajišťovalo. Vzhledem k současné socioekonomické situaci ve městě je potřeba zřízení poradenského centra poměrně akutní. Domnívám se, že mnou navrhovaný způsob zřízení poradenského centra zajišťuje nejrychlejší a nejreálnější způsob uskutečnění projektu.

Závěrem bych chtěla konstatovat, že realizace tohoto projektu je jednou z cest, jak pomoci občanům města, kteří se vinou současné hospodářské krize ocitli v tíživé životní situaci, a proto věřím, že tento projekt osloví představitele města Hradce nad Moravicí, že bude uskutečněn a že bude pro město přínosem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAČUVČÍK, R. *Marketing neziskového sektoru*. 1. vyd. Zlín: FMK UTB ve Zlíně, 2006. 156 s. ISBN 80-7318-436-2.
- [2] DRUCKER, P. F. *Řízení neziskových organizací: praxe a principy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994. 184 s. ISBN 80-85603-38-1.
- [3] FRIČ, P. *Aktivity a potřeby neziskových organizací v ČR. Výsledky kvantitativního sociologického šetření*. 1. vyd. Praha: Agnes, ICN, 1998. 61 s. ISBN 80-902633-0-5.
- [4] FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 203 s. ISBN 80-86432-04-1.
- [5] HALÁSEK, D. *Veřejná ekonomika*. 2. vyd. Opava: Optys, 2007. 208 s. ISBN 80-85819-60-0.
- [6] HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování ve veřejném a nestátním neziskovém sektoru*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 214 s. ISBN 80-902752-3-0.
- [7] HYÁNEK, V. *Ekonomika neziskových organizací*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně – ESF, 2004. 114 s. ISBN: 80-210-3501-3.
- [8] KAŽMIERSKY, T., PELCL, P. *Projektové a strategické plánování pro neziskové organizace*. 1. vyd. Praha: Regionální environmentální centrum ČR a Centrum pro komunitní práci, 2003. 57 s.
- [9] Kolektiv autorů. *Nevýdělečné organizace. Daně – právo 2005*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2005. 190 s. ISBN 80-7357-076-9.
- [10] Kolektiv autorů. *Příspěvkové organizace 2006 – 2007*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 292 s. ISBN 80-7357-191-9.
- [11] Kolektiv autorů. *Průvodce fondy EU pro neziskové organizace. Cesta labyrintem financování EU*. 1. vyd. Praha: NROS, 2003. 230 s.
- [12] KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002. 376 s. ISBN 80-86395-33-2.
- [13] MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby. Legislativa, ekonomika, plánování a hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.

- [14] NOVOTNÝ, J. a kol. *Ekonomika a řízení neziskových organizací (zejména nevládních organizací)*. 1.vyd. Praha: Oeconomica, 2006. 156 s. ISBN 80-245-0792-7.
- [15] PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- [16] PODHORSKÝ, J., SVOBODOVÁ, J. *Praktický průvodce vnitřními směrnicemi pro územní samosprávné celky, příspěvkové organizace a organizační složky státu*. 2. vyd. Olomouc: ANAG, 2003. 207 s. ISBN 80-7263-161-6.
- [17] RAKUŠANOVÁ, P., STAŠKOVÁ, B. *Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. 116 s. ISBN 978-80-86946-22-1.
- [18] RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace. Vznik – účetnictví – daně*. 7. vyd. Olomouc: ANAG, 2005. 214 s. ISBN 80-7263-282-5.
- [19] SVOZILOVÁ, A. *Projektový management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 353 s. ISBN 80-247-1501-5.
- [20] ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně - ESF, 2002. 93 s. ISBN 80-210-3031-3.
- [21] *Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech ve znění pozdějších předpisů.*
- [22] *Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění pozdějších předpisů.*
- [23] *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.*

Části sériových publikací:

- [24] BERÁNKOVÁ, K. Zajištění dostupnosti sociálních služeb v rukou obcí a krajů. *Veřejná správa*. 2006, č. 18, s. 26-27.
- [25] BORTLÍČKOVÁ, A. Krize přináší více křivd zaměstnancům. *Právo*. 7. 3. 2009, č. 56, s. 12.
- [26] KALÁB, V. Evropa: prodej aut se hroutí. *Hospodářské noviny: příloha Podniky a trhy*. 16. – 18. 1. 2009, č. 11, s. 15.
- [27] KARBAN, P. Poradny pomáhají lidem bez práce. *Právo*. 7. 3. 2009, č. 56, s. 13.
- [28] LAVIČKA, V., HEŘMANSKÝ, P. Česko na pokraji recese. *Hospodářské noviny*. 16. – 18. 1. 2009, č. 11, s. 1.

- [29] PATOČKOVÁ, M. Evropa srazí i Česko. *Mladá fronta dnes: příloha Ekonomika*. 20. 1. 2009, č. 16, s. B2.
- [30] PONIKELSKÝ, P. *Financování projektů měst a obcí v programovacím období 2007 – 2013. Veřejná správa*. 2007, č. 15, s. iii - viii.
- [31] SŮRA, J. Kdo bude další? Problémy mají „automěsta“. *Mladá fronta dnes: příloha Byznys speciál*. 26. 1. 2009, č. 21, s. B1
- [32] TVARŮŽKOVÁ, L., SOCHOR, J. Eurozóna letos zažije svou první recesi. *Hospodářské noviny*. 20. 1. 2009, č. 13, s. 20.

Elektronické zdroje:

- [33] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze ČSÚ. Vybrané statistické údaje za obec* [online]. [cit 2009-03-12]. Dostupné z www: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=MOS+ZV01&kapitola_id=5&kontext=t&razeni=ta&pro_3980560=507270>
- [34] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zařízení sociální péče podle typu zřizovatele* [online]. 19. 1. 2006. [cit 2009-02-04]. Dostupné z www: <[http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/FB002C0D34/\\$File/32010401.pdf](http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/t/FB002C0D34/$File/32010401.pdf)>
- [35] ČTK. *Tripartita se shodla na analýze financování sociálních služeb* [online]. 19. 2. 2009 [cit 2009-02-20]. Dostupné z www: <http://www.ceskenoviny.cz/domov/index_view.php?id=361321>
- [36] HASÍK, K., KROHE, P., KLÍČOVÁ, V. *Analýza potřeb poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb ve Statutárním městě Opava* [online]. 2006 [cit 2009-02-21]. Dostupné z www: <<http://www.opava-city.cz/assets/magistrat/komunitniplanovani/komunitniplanovani/analyza-kp-opava.pdf>>
- [37] *Komunitní plán rozvoje sociálních a souvisejících služeb Statutárního města Opavy na období 2008 – 2010* [online]. 2008. 84 s. Dostupné z www: <http://www.opavacity.cz/assets/magistrat/komunitniplanovani/komunitniplanovani/KOM_PLAN.pdf>
- [38] KRÁSA, V. *Dotační řízení ohrožuje služby sociální péče* [online]. 8. 7. 2008 [cit 2009-03-06]. Dostupné z www: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/vaclav-krasa.php?itemid=3899>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MSK	Moravskoslezský kraj
ÚZSC	Územní samosprávný celek
o.p.s.	Obecně prospěšná společnost
ÚP	Úřad práce
NNO	Nestátní neziskové organizace
EU	Evropská unie
OP	Operační program
ČSÚ	Český statistický úřad
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Mapa okresu Opava	46
Obr. 2. Vodní nádrž Kružberk	47
Obr. 3. Kamenolom Bohučovice	70
Obr. 4. Národní dům	82

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Výše příspěvku na péči.....	42
Tab. 2. Zařízení sociální péče podle typu zřizovatele.....	43
Tab. 3. Věková struktura a počet obyvatel okresu Opava	48
Tab. 4. Nezaměstnanost v okrese Opava v lednu 2009	48
Tab. 5. Přehled mikroregionů na Opavsku	50
Tab. 6. Souhrnný přehled údajů v sociální oblasti.....	53
Tab. 7. Přehled zařízení sociálních služeb v oblasti péče o děti a rodinu.....	55
Tab. 8. Přehled zařízení pro osoby se specifickými sociálními problémy	56
Tab. 9. Přehled zařízení poskytujících služby osobám se zdravotními problémy	58
Tab. 10. Zařízení poskytující služby příslušníkům národnostních menšin.....	60
Tab. 11. Zařízení sociálních služeb pro seniory	61
Tab. 12. Poradna pro ženy a dívky v Opavě.....	62
Tab. 13. Poradna Elim Opava	63
Tab. 14. Občanská poradna.....	63
Tab. 15. Poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy	64
Tab. 16. Počet obyvatel města k 1. 1. 2009	68
Tab. 17. Stav nezaměstnanosti v Hradci nad Moravicí	68
Tab. 18. Srovnání možných právních forem Poradenského centra Moravice	80
Tab. 19. Rozpočet projektu podle nákladových položek.....	84
Tab. 20. Časový harmonogram aktivit v roce 2009.....	88
Tab. 21. Časový harmonogram aktivit v roce 2010.....	88

SEZNAM PŘÍLOH

P I Návrhy vyhlášení výběrového řízení

P II Propagační leták Poradenského centra Moravice

PŘÍLOHA P I: NÁVRHY VYHLÁŠENÍ VÝBĚROVÉHO ŘÍZENÍ

Město Hradec nad Moravicí

Opavská 265, 747 41 Hradec nad Moravicí

VYHLAŠUJE

výběrové řízení na pozici sociální pracovník

Hledáme pracovníka na pozici poradce pro přímou práci s uživateli služeb Poradenského centra Moravice. Cílovou skupinou jsou lidé nezaměstnaní, sociálně znevýhodnění na pracovním trhu a senioři. Náplň práce bude přímá práce s klientem při poskytování odborného sociálního poradenství, pomoc a podpora uživatelům při hledání zaměstnání, komunikace s úřady, řešení krizových situací a administrativa.

Požadavky:

- vzdělání předepsané pro sociální pracovníky dle zákona č. 108/2006 Sb.,
- komunikační předpoklady a příjemné vystupování
- uživatelská znalost práce s PC
- trestní bezúhonnost, odpovědnost
- předchozí praxe v oboru
- schopnost orientace v oblasti sociálního a pracovního poradenství a v příslušné legislativě

Jedná se o pracovní úvazek formou dohody o práci konané mimo pracovní poměr v rozsahu 10 hod./měsíc.

Termín nástupu:

Lhůta pro podání přihlášek:

Bližší informace na telefonním čísle:

MěÚ Hradec nad Moravicí
Opavská 265,
at@muhradec.cz
74741 Hradec nad Moravicí

Telefon:
553 783 922

Fax:
553784157

IČO:
30144

Bankovní spojení:
27-1846386319/0800

E-mail:
sekretari-

Město Hradec nad Moravicí

Opavská 265, 747 41 Hradec nad Moravicí

VYHLAŠUJE

výběrové řízení na pozici poradce - psycholog

Hledáme pracovníka na pozici poradce pro přímou práci s uživateli služeb Poradenského centra Moravice. Cílovou skupinou jsou lidé nezaměstnaní, sociálně znevýhodnění na pracovním trhu a senioři. Náplní práce bude přímá práce s klientem při poskytování krizových intervencí, psychologického poradenství, pomoc a podpora klientů při řešení obtížných životních situací, problémových sociálních vztahů apod.

Požadavky:

- vysokoškolské vzdělání v oboru psychologie
- komunikační předpoklady a příjemné vystupování
- uživatelská znalost práce s PC
- trestní bezúhonnost, odpovědnost
- předchozí praxe v oboru
- zkušenosti s poskytováním krizových intervencí výhodou

Jedná se o pracovní úvazek formou dohody o práci konané mimo pracovní poměr v rozsahu 10 hod./měsíc.

Termín nástupu:

Lhůta pro podání přihlášek:

Bližší informace na telefonním čísle:

MěÚ Hradec nad Moravicí
Opavská 265,
at@muhradec.cz
74741 Hradec nad Moravicí

Telefon:
553 783 922

Fax:
553784157

IČO:
30144

Bankovní spojení:
27-1846386319/0800

E-mail:
sekretari-

Město Hradec nad Moravicí

Opavská 265, 747 41 Hradec nad Moravicí

VYHLAŠUJE

výběrové řízení na pozici právní poradce

Hledáme pracovníka na pozici poradce pro přímou práci s uživateli služeb Poradenského centra Moravice. Cílovou skupinou jsou lidé nezaměstnaní, sociálně znevýhodnění na pracovním trhu a senioři. Náplní práce bude přímá práce s klientem při poskytování právního poradenství v oblasti pracovně-právních vztahů, zejména při uplatňování práv zaměstnanců, mzdových a jiných pracovně právních pohledávek.

Požadavky:

- vysokoškolské vzdělání právního zaměření
- zkušenosti s tvorbou právních aktů a pracovně-právním poradenstvím
- komunikační předpoklady a příjemné vystupování
- uživatelská znalost práce s PC
- trestní bezúhonnost, odpovědnost
- předchozí praxe v oboru

Jedná se o pracovní úvazek formou dohody o práci konané mimo pracovní poměr v rozsahu 10 hod./měsíc.

Termín nástupu:

Lhůta pro podání přihlášek:

Bližší informace na telefonním čísle:

MěÚ Hradec nad Moravicí
Opavská 265,
at@muhradec.cz
74741 Hradec nad Moravicí

Telefon:
553 783 922

Fax:
553784157

IČO:
30144

Bankovní spojení:
27-1846386319/0800

E-mail:
sekretari-

Ocitli jste se v krizové životní situaci? Byli jste propuštěni z práce? Nemůžete najít zaměstnání?

Navštivte v Hradci nad Moravicí nově otevřené

PORADENSKÉ CENTRUM MORAVICE

Co nabízíme:

Sociální poradna (1. středa v měsíci od 9-17 hod.)

- pomoc při hledání zaměstnání,
- příprava na přijímací pohovor,
- pomoc se stylizací motivačního dopisu a životopisu
- hledání řešení obtížných životních situací
- poradenství pro seniory

Právní poradna (2. středa v měsíci od 9-17 hod.)

- ✓ pracovně právní problémy
- ✓ informace o zákonných nárocích při krácení pracovní doby
- ✓ pomoc při uplatňování práv propuštěných zaměstnanců
- ✓ pomoc seniorům se sepisováním právních dokumentů

Psychologická poradna (3. středa v měsíci od 9-17 hod.)

- pomoc s psychickým zvládnáním problematických situací
- hledání účinného řešení krizové situace (problémy v rodině)
- řešení problémů seniorů v komunikaci s jejich okolím

- podpora rozvoje sebedůvěry klientů

Jak nás můžete kontaktovat?

osobně na adrese: ..., telefonicky na čísle: ..., emailem na adrese:

....

Jaké jsou naše zásady při poskytování poradenských služeb?

- ✓ *diskrétnost (jsme vázáni mlčenlivostí a ochranou osobních údajů)*
- ✓ *bezplatnost, individuální a profesionální přístup ke klientovi*